

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Mgr. Zuzana Bartozelová

Europeizace oblasti pivovarnictví po vstupu ČR do EU

Diplomová práce

Olomouc 2018

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Europeizace oblasti pivovarnictví po vstupu ČR do EU vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 12. května 2018

.....

Zuzana Bartozelová

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce, Mgr. et Mgr. Ondřeji Filipcovi PhDr., za cenné rady a odborné vedení této práce.

Dále z celého srdce děkuji Ing. Haně Bartozelové za její pomoc a podporu nejen při tvorbě této práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Seznam grafů a tabulek	7
Úvod	8
1. Europeizace	14
1.1 Pojem europeizace a jeho konceptualizace	14
1.2 Europeizace v minimalistickém pojetí	17
1.3 Europeizace zájmových skupin	24
1.4 Mechanismy působení a dopady europeizace	25
2. Souhrn stavu českého pivovarnictví před vstupem do EU	29
2.1 Předvstupní pomoc	30
2.2 Zemědělství – oblast chmelu	31
2.3 Spotřební daň z piva	35
2.4 Potravinářská legislativa a technické normy	36
2.5 Produkce pivovarů	37
2.6 Export pivovarů	40
3. Analýza stavu českého pivovarnictví po vstupu do EU	43
3.1 Europeizace pivovarů a změna jejich zájmů	44
3.2 Financování z unijních fondů	46
3.3 Zemědělství – oblast chmelu	48
3.4 Spotřební daň z piva	53
3.5 Potravinářská legislativa	59
3.6 Technické normy	62
3.7 Produkce pivovarů	64
3.8 Export pivovarů	69
Závěr	75
Seznam použitých zdrojů	80

Abstrakt	92
Abstract.....	92
Klíčová slova	93
Keywords.....	93
Přílohy	94

Seznam použitých zkratk

BOE	The Brewers of Europe
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská federativní republika
ČSPS	Český svaz pivovarů a sladoven
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
ES	Evropská společenství
CHZO	Chráněné zeměpisné označení
MZe	Ministerstvo zemědělství České republiky
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SAPS	Jednotná platba na plochu
SVE	Státy střední a východní Evropy
SZP	Společná zemědělská politika
VÚPS	Výzkumný ústav pivovarnický a sladařský
WTO	Světová obchodní organizace

Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1: Vývoj produkce pivovarů v ČR.....	37
Graf č. 2: Pěstování chmele v ČR.....	48
Graf č. 3: Produkce, domácí spotřeba a export pivovarů 1993–2017.....	69
Graf č. 4: Export piva z ČR 2010–2017.....	71
Tabulka č. 1: Rozlišení dvou generací výzkumu europeizace podle autorů K. Dysona a Klause H. Goetzeho.....	21
Tabulka č. 2: Policy analysis.....	23
Tabulka č. 3: Vývoj sazeb spotřební daně z piva v ČR.....	40

Úvod

Česká republika a dalších devět států v roce 2004 vstoupilo do Evropské unie. Rozšíření o státy SVE znamenalo v historii integrace Evropské unie největší, ale také nejsložitější vlnu přistoupení, a to zejména vzhledem k jejich hospodářské zaostalosti a půl století přetrvávajícímu komunistickému režimu. Celkové přizpůsobení se a přijímání unijního *acquis* tak bylo na rozdíl od dřívějších rozšíření daleko více pomalejší a vyžadovalo od kandidátských zemí daleko výraznější přeměnu domácího prostředí. I naše republika se během přístupového procesu musela přizpůsobit v mnoha oblastech, vytvořit nové principy a reformovat administrativu i legislativu, tak aby vyhovovala evropským standardům. Některé z kapitol byly snadnější, některé naopak vyžadovaly úsilí větší. Například oblast zemědělské politiky patřila do nejvíce problematických sektorů, a to především díky agrárnímu charakteru naší země a již tak velké nákladovosti SZP.

Europeizace domácího prostředí v České republice započala již několik let před vstupem a pokračuje dodnes. Pojem europeizace se stal předmětem mnoha článků a odborných publikací, nicméně převážná většina z nich se zaměřuje na veřejný sektor. A i když z teoretického hlediska je tento pojem poměrně kvalitně zpracován, v konkrétních oblastech je dle mého názoru dán ještě značný prostor pro další zkoumání europeizačního vlivu. Široké spektrum pro výzkum nabízí zejména soukromý sektor, pro svou diplomovou práci jsem z tohoto důvodu zvolila problematiku europeizace pivovarnictví. Dokážu tvrdit, že se jedná o téměř nezpracované téma, které vybízí k objevení mnoha poznatků. Europeizační působení dopadá na oblast pivovarnictví zejména skrze jednotlivé oblasti *policy*, které do něj velkou mírou zasahují a utváří jeho fungování. Práce se z tohoto důvodu věnuje oblastem veřejného charakteru, které jsou s pivovarnickým sektorem v určitém spojení a dohromady tak utváří ucelený pohled na tuto oblast.

Hlavním cílem práce je analýza oblasti pivovarnictví před vstupem České republiky a po vstupu do Evropské unie, s uvedením dopadů europeizačního působení. Vedlejším cílem je poté analyzovat klíčové faktory procesu europeizace, které vedly ke změně pivovarnického prostředí. Z tohoto důvodu je tak nepochybně zmínit i některé další faktory, které na první pohled s EU nemusí souviset, nicméně jsou důležité pro dotvoření problematiky jako celku. Obsahově se práce v úvodu věnuje teorii europeizace, dále souhrnu stavu českého pivovarnictví před a následně po vstupu. Práce zkoumá europeizační působení na české pivovarnictví, a to primárně v konkrétních oblastech veřejné politiky tzv. *policies*, se kterými je tento soukromý sektor v určité závislosti. Práce se zabývá ale také vlivem ve sféře *politics* – změnou

reprezentace zájmů pivovarů. Hlavním účelem práce však není deskriptivně popsat vývoj českého pivovarnictví ve vymezeném období spíše, jak analyzovat unijní vliv na tuto oblast a výsledky z tohoto působení vzniklé.

Opomeneme-li teoretický oddíl věnovaný konceptu europeizace, práce je časově vymezena na dvě části, první část je věnovaná pivovarnickému průmyslu v období po roce 1989 až do data přistoupení ČR do EU. Druhá část se zaměřuje na oblast pivovarnictví po vstupu ČR do EU v rozmezí roků 2004 až 2018.

Struktura práce

Práce je rozdělena do tří kapitol, které se dále člení na podkapitoly a celkově vytváří jeden celek. Pro komplexnost a srozumitelnost práce se první kapitola zabývá teoretickým rámcem, do kterého je zasazena analýza v dalších částech práce. Teoretický koncept pojmu europeizace přináší nepřehledné množství definic a interpretací. Úkolem první podkapitoly je proto představit, co pod tímto pojmem současná věda chápe. Práce v této části uvede nástin současných směrů, rovin a typologií výzkumu. Druhá podkapitola se poté zaměří na europeizaci v minimalistickém pojetí, tedy tak jak je vnímána pro účely práce. Tato část obsáhne několik pohledů, směrů působení a představí několik definičních vymezení minimalistického pojetí pojmu europeizace, které nejlépe odpovídá zaměření práce. Další podkapitola nastíní problematiku europeizace zájmových skupin a poslední podkapitola pak bude mít za úkol přiblížit mechanismy působení europeizace na národní státy a poukázat na její dopady v domácím prostředí.

Druhá kapitola je zaměřena na souhrn stavu českého pivovarnictví před vstupem do EU. Tato část práce je stěžejní pro pochopení europeizačního vlivu v další kapitole, které zkoumá vliv EU na domácí prostředí českého státu. Kapitola bude mít stručnější povahu, cílem je spíše poukázat na stav, v jakém se českého pivovarnictví nacházelo, než na podrobnou analýzu a zkoumání příčin. Nicméně je potřeba si uvědomit, že europeizační proces byl započat již několik let před samostatným vstupem do EU, i rámec této kapitoly se tudíž bude zabírat jednotlivými europeizačními vlivy a jejich dopady. Hned na začátku se práce zabývá předvstupní pomocí, která České republice nezanedbatelně pomohla k přechodu do unijních struktur. Pro komplexnost práce jsem považovala za vhodné věnovat také jednu kapitolu oblasti chmelu, jakožto nejdůležitější surovině při výrobě piva. Jelikož je sektor zemědělství sám o sobě tématem na zpracování vlastní kvalifikační práce, zaměřila jsem se zde na nejzákladnější body českého zemědělství a na stav chmelového sektoru před rokem 2004. Jedno z nejkontroverznějších témat jsou také daně. V pivovarnickém sektoru je to zejména spotřební

daň, která mezi pivovarníky způsobuje již řadu let neklid. Podkapitola má proto přinést pohled na to, jak vypadala spotřební daň před vstupem do EU. Další kapitola je zaměřena na oblast potravinářské legislativy a její směřování k unijním standardům. V předposlední kapitole je zkoumán stav produkce českého pivovarnictví před rokem 2004. I když práce zkoumá situaci zejména po převratu roku 1989, v této části je nutné osvětlit produkci pivovarů již od roku 1948. Na produkci má vliv mnoho faktorů, mezi nimi je i export. Zkoumání této problematiky ale bude součástí samostatné, poslední podkapitoly, která uvede, v jaké situaci se export pivovarů nacházel.

Třetí, poslední a stěžejní část práce se věnuje analýze stavu českého pivovarnictví po vstupu do EU. Východiskem je pro ni kapitola druhá, na kterou plynule navazuje a poukazuje na změny, ke kterým Česká republika musela přistoupit. V rámci kapitoly je uveden stav od roku 2004 až po současný stav, tedy v období, kdy Česká republika vystupuje jako unijní člen. První podkapitola zkoumá europeizační vliv na pivovary jako zájmové skupiny. V dalších částech se práce zabývá také tím, jak pivovary dokáží využívat unijních prostředků a jak reagují na změny v citlivé oblasti spotřební daně. Zkoumán bude také vliv evropské politiky na oblast pěstování chmele. V této části je zajímavé sledovat změny v oblasti tohoto zemědělského produktu, které nastaly s přechodem na Společnou zemědělskou politiku EU. V dalších podkapitolách bude věnována pozornost produkci, potravinářské legislativě a hygienickým standardům. Poslední kapitola vymezí, jak se tento sektor proměňuje a přizpůsobuje požadavkům Evropské unie v oblasti exportu. Jelikož práce má vcelku široký záběr, zaměří se zejména na přizpůsobování se unijnímu *acquis* v jednotlivých oblastech a na situace vykazující europeizační působení.

Výzkumné otázky a hypotézy

Práce si klade za cíl zodpovědět na hlavní výzkumnou otázku a několik dalších vedlejších podotázek směřující k hlavnímu cíli práce. Hlavní výzkumná otázka tedy zní: *Jaký dopad měl vstup ČR do EU na pivovarnictví a sladovnictví?* Vedlejší otázky potom mají směřovat k zodpovězení hlavní výzkumné otázky. Pro snadnější odpověď na tyto otázky práce stanovuje základní hypotézy. Z tohoto důvodu je klíčové analyzovat jednotlivé oblasti změn, které přístupem nastaly a následně zhodnotit celkový stav po přístupu našeho státu do EU.

1. Měl vstup do EU negativní vliv na vývoz chmelových produktů z ČR?

Má první hypotéza zní: Export českého chmele se i po vstupu drží na předních příčkách světových vývozců.

2. *Který z faktorů měl největší vliv na zvyšující se produkci pivovarů po vstupu do EU?*

Druhá hypotéza zní: Největší vliv na zvyšující se produkci pivovarů měl vzrůst exportu českého piva.

3. *Jaký dopad měl vstup do EU na potravinářskou legislativu a technické normy?*

Třetí hypotéza zní: Unijním *acquis* se zvýšily hygienické standardy.

4. *Přinesl vstup do EU nárůst zahraniční konkurence?*

Čtvrtá hypotéza zní: Vstup do EU měl za následek razantní nárůst zahraniční konkurence.

5. *Jaký vliv měla EU na oblast spotřební daně?*

Pátá hypotéza zní: Unijní legislativa měla vliv na zvýšení sazby z piva.

6. *Dokázaly se pivovary adaptovat na unijní zdroje a naučit se je efektivně využívat?*

Šestá hypotéza zní: Pivovarům se daří efektivně využívat unijní zdroje.

7. *Jaká zkoumaná oblast se vstupem do EU pro pivovary jeví jako nejvíce problematická?*

Sedmá hypotéza zní: Jako nejproblematictější vnímají pivovarníci zahraniční konkurenci.

8. *V jaké oblasti se vstup do EU projevil nejvýrazněji?*

Osmá hypotéza tudíž zní: Vstup do EU se nejvíce projevil v zahraničním obchodu.

9. *Přinesl vstup do EU změnu pivovarů jako zájmové skupiny?*

Devátá hypotéza zní: Vstup do EU způsobil výraznou europeizaci pivovarnických zájmů.

Metodologie

Práce je psaná metodou kvalitativního výzkumu, konkrétně jako případová studie s prvky komparace v jednotlivých kapitolách. V první kapitole je nezbytné věnovat prostor teorii europeizace, která je nutná pro pochopení celé práce. Tento úsek se typologicky nejvíce přibližuje deskriptivní případové studii. Díky této metodě jsou výsledky práce daleko srozumitelnější širokému spektru zájemců. Metoda sloužící k podrobnému, komplexnímu popisu, zachycuje unikátní vlastnosti, faktory a okolnosti zkoumaného jevu, které by byly jinou metodou těžce dosažitelné. Výsledky takové studie jsou pevně zakotvené v realitě a mohou být vykonané samotným výzkumníkem bez nutnosti výzkumného týmu. Metoda v sobě spatřuje ale i určité nevýhody, zejména není vždy jednoduché ověřit spolehlivost, jelikož jsou studie často příliš založené na subjektivních interpretacích. Tím se může výzkumník snadno sklonit k některé teorii, což může mít za následek určité zkreslení případové studie. Další dvě kapitoly práce se typologicky řadí pod explanatorní případovou studii. Zvolená metoda má za cíl podat

vysvětlení případu rozebráním jednotlivých příčinných řetězců za užití předem stanovené teorie.¹ Cílem této metody je odkrýt vztahy a struktury daného případu, analyzovat jejich charakter, identifikovat příčiny a důsledky, v mém případě za použití dotazníkového šetření a osobních rozhovorů.² Práce se snaží přistupovat ve výzkumu co nejvíce neutrálně, z tohoto důvodu jsem pro analýzu vlivu EU vybrala pivovary všech velikostních typů, informace z ČSÚ, ministerstev, Vlády ČR a dalších nestranných zdrojů.

Zdroje a zhodnocení dosavadního zpracování tématu

V rámci práce bylo použito množství zdrojů, které se dají v zásadě rozdělit do tří základních kategorií; tištěné zdroje, elektronické zdroje a v neposlední řadě zdroje získané z vlastního výzkumu. Tištěné zdroje – monografie, sborníky a tištěná periodika byly využity zejména v souvislosti s obecnou teoretickou rovinou práce. Z převážné většiny se tak s touto skupinou můžeme setkat zejména v první kapitole, z části však zasahují i do kapitoly druhé, v menší míře už do kapitoly třetí.

Významnou úlohu v rámci práce zaujímá druhá kategorie pramenů – elektronické zdroje a internet, a to zejména z důvodu neexistence tištěných zdrojů v této problematice. Z českého prostředí jsem při zpracovávání tématu nejvíce využívala stránky ČSÚ, Celní správy ČR, Vlády ČR, ministerstev, ČSPS a pivovarnického periodika – Pivo a chmel. Dalších internetových zdrojů a portálů práce využívá jako doplňkové prameny, které poskytující informace k jednotlivým oblastem. Z tohoto důvodu jsem hojně užívala různých internetových stránek s pivovarnickým charakterem, ale i typické informační servery nabízející aktuální informace.

Posledním pramenem informací se v souvislosti s empirickým charakterem části práce staly zdroje získané na základě vlastního výzkumu. Výzkum probíhal na základě dotazníkového šetření, ale také prostřednictvím osobních rozhovorů.

První část práce vychází zejména z odborných publikací věnující se europeizaci. Europeizace je pojmem, kterému je nejen v politologickém výzkumu věnována čím dál větší pozornost. Tomu odpovídá i rostoucí množství publikací zabývajících se tímto konceptem. Nicméně nalézt jednotnou definici je vzhledem k diametrálně odlišnému vnímání pojmu a širokému poli zkoumání nemožné. Literaturu je proto možné rozlišovat nejen podle pole, kterému se autoři věnují, ale i dle samotného chápání pojmu europeizace, které se v pracích akademiků do značné míry liší. V zahraniční literatuře je pojem europeizace předmětem

¹ YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. 4. vydání. Los Angeles: Calif Sage Publications, 2009, s. 25.

² Tamtéž.

výzkumu v řadě monografií, sbornících i člancích. Jedná se o celou řadou autorů, pro účely mé práce se jedná zejména o autory Radaelliho, Featherstona, Börzelové, nebo Risseho. Z českých autorů jsem se inspirovala pracemi zejména brněnského politologického pracoviště – knihami autora Fialy, Dančáka a jejich kolektivů, a z odborného článku autorky Zemanové. Samostatný fenomén europeizace je v zahraničních publikacích dle mého názoru poměrně kvalitně a rozsáhle zpracován. České zdroje jsou jimi pak značně inspirovány, někdy se může zdát, že jsou jejich pouhou parafrází. Nejvíce publikačních mezer poté spatřuji v řadě konkrétních oblastí, které nebyly europeizačním výzkumem zcela vůbec zasaženy.

Druhá část práce vycházela z tištěných zdrojů se značným přesahem elektronických. Velké množství tištěných zdrojů bylo charakteru pivovarnického, v kapitole zemědělství poté agrárního. Kapitola pracuje s řadou odborných politologických publikací autorů Bičíka, Neumanna nebo Marka a Bauna. Z elektronických zdrojů jsou hojně využívána data různých serverů, zejména internetových stránek ministerstev.

Pro poslední, třetí část práce je stěžejní výzkum zpracovaný autorem práce. Rámec této části práce tvoří tištěné a elektronické zdroje na které navazují informace získané pomocí výzkumu. V rámci tohoto výzkumu jsem oslovila přes padesát pivovarů různých velikostí. Z tohoto počtu se mi pomocí dotazníkového šetření a osobních rozhovorů podařilo získat údaje celkově z osmi pivovarů – Pivovaru Bylnice, Pivovaru Vraník, Pivovaru Zubr, Pivovaru Litovel, Pivovaru Holba, Měšťanského pivovaru Havlíčkův Brod, Pivovaru Uherský Brod a z Budějovického Budvaru. Zbytek informací jsem získala pomocí telefonické a emailové komunikace od Výzkumného ústavu pivovarského a sladařského, Českého svazu pivovarů a sladoven a ministerstev. Další informace jsem pak aktivně dohledávala na informačních a zpravodajských serverech, na stránkách jednotlivých pivovarů, Potravinářské komory ČR, ČSÚ a Celní správě ČR. V rámci kapitoly bude jako stěžejní podklad také sloužit článek autora Sedláčka, *Evropizace soukromého sektoru na příkladu českého pivovarnictví*, jakožto jediná obdobná publikace zkoumající problematiku europeizačního vlivu na pivovarnický sektor.

1. Europeizace

Na konci 20. století dochází s koncem studené války a rozpadem bipolárního uspořádání k proměně mezinárodního prostoru a k otevření nových obzorů ve výzkumných vědách.³ Tyto světové události zapříčiňují začátek dalšího směru světového vývoje a vznik nového milénia na evropském kontinentě, které je nazýváno tzv. *obdobím evropského integračního procesu*. V důsledku těchto změn se také v 80. letech 20. století ve vědeckém prostředí začíná objevovat nový pojem *europeizace*. K značnému rozšíření zkoumání tohoto pojmu však dochází až během 90. let 20. století, kdy ES z původní ekonomické integrace přechází i do politické dimenze. V této době se výzkum rozšiřuje i do oblasti politologie, která mu přiřkla nový význam.⁴

1.1 Pojem europeizace a jeho konceptualizace

Výzkum europeizace probíhá již několik desítek let, avšak stále nelze mluvit o teorii v pravém slova smyslu. I když v současnosti dominuje názor, který dává europeizaci do přímé souvislosti s evropskou integrací a Evropskou unií, existuje řada dalších, diametrálně rozdílných přístupů, které dávají pojmu odlišný charakter. Badatelé a autoři publikací pod termínem europeizace začali označovat zcela odlišné jevy, které spolu mnohdy ani nespojují, a tato „*rozpínavost konceptu*“ neboli „*concept stretching*“, začal bránit vzájemnému porozumění.⁵ Tato skutečnost zapříčinila, že při studiu europeizace se před označením teorie upřednostňuje spíše koncept či fenomén.⁶ Tím, že koncept europeizace zasahoval do mnoha směrů výzkumu, bylo vyloučeno soustředit se na odbornou debatu kolem jediného jevu, který je potřeba pochopit a analyzovat.⁷

Z vědeckého hlediska můžeme na europeizaci pohlížet ze dvou úhlů pohledu. První pojetí lze označit za tzv. *základní význam* někdy označován jako maximalistický, který europeizaci chápe jako encyklopedické heslo, které zachycuje většinu souvislostí. To poté může být použito v různých vědních disciplínách i v běžném výkladu. Europeizace v tomto pojetí považuje za základ integračního procesu zejména Evropu, evropskou civilizaci, kulturu, náboženství a jejich šíření do jiných částí světa a světových organizací. S tímto úhlem pohledu

³ GOETZ, Klaus H., MAIR, Peter, SMITH, Gordon. Trajectories of European Politics: An Introduction. *West European Politics*, 2008, roč. 31, č. 1/2, s. 3.

⁴ HAVLÍK, Vlastimil, PŠEJA, Pavel. Europeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách. *Sociální studia*, 2007, roč. 3, s. 8.

⁵ FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio Maria. *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 27.

⁶ BULMER, Simon. Theorizing Europeanization. In GRAZIANO, Paolo, VINK, Maarten. *Europeanization: new research agendas*. New York: Palgrave Macmillan, 2007, s. 55.

⁷ WEISS, Tomáš. Europeizace a zahraniční politika: prostor pro další výzkum. *Středoevropské politické studie*, 2014, roč. 15, č. 4, s. 268–283.

však nemohou pracovat jednotlivé odborné disciplíny, které operují s tzv. *systematizovaným, minimalistickým pojetím*.⁸ Tento úhel pohledu potom přináší specializovanou definici, která je společná a zřejmá právě pro určitý okruh specialistů. V oblasti politologie a mezinárodních vztahů se tímto užším smyslem stala spojitost právě s Evropskou unií a působení integračních procesů na domácí prostředí státu.⁹ Tento koncept je také ve výzkumu využíván nejvíce a současně bude i výchozím bodem mé práce, které popíšu v následujících podkapitolách.

Někteří badatelé spojení termínu pouze s existencí Evropské unie velmi kritizují, neboť europeizace je podle nich konceptem pluralitním, aplikace pojmu je tak daleko širší a zahrnuje i oblasti vzdálené od unijních. Výzkum europeizace proto nespadá pouze do oblasti politologie či mezinárodních vztahů, ale má přesah i do ostatních sociálních věd. Důležité je si uvědomit, že se jedná o dynamický fenomén, které nevyjadřuje statický účinek. Proto Featherstone ve své knize pojem vykládá jako „*proces strukturálních změn, které působí jak na aktéry a instituce, tak i na myšlenky a zájmy*.“¹⁰ Europeizaci také není možno zaměňovat s konvergencí, harmonizací či integrací.¹¹

Koncept europeizace se stal natolik obecným tématem, že ani ve své obecné rovině jej není možné vyčerpát, či dogmaticky zpracovat bez možnosti jeho dalšího upřesňování, rozvinutí nebo dokonce vyvracení dřívějších tvrzení. Rozdílná aplikace tohoto konceptu tak dala vzniknout základním rovinám a typologiím, v rámci kterých europeizace byla, a je využívána. V publikaci Hlouška se tak můžeme setkat hned s devíti rovinami europeizace: rovinou historickou, mezinárodní, osobní, mezinárodního systému, tranzitologickou, ekonomickou, legislativní, Evropské unie a členských států.¹²

Typologii europeizace ve své práci prezentuje také Kevin Featherstone. Autor představuje čtyři kategorie, ve kterých může být pojem užíván:

1. *Europeizace jako historický proces*, který je vnímán jako přenos kulturních a sociálních norem a vzorců chování v souvislosti s procesem kolonizace neevropských území, odlišných sociálních identit v rámci Evropy. V moderní historii je pak europeizace myšlena jako adaptace na západoevropské normy.

⁸ RADAELLI, Claudio Maria. Europeanization: Solution or Problem? *European Integration online Papers* (Eio), 2004, roč. 8, č. 16, s. 6.

⁹ ZEMANOVÁ, Štěpánka. Výzkum europeizace – aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy*, 2007, roč. 42, č. 4, s. 32.

¹⁰ FEATHERSTONE, RADAELLI: The Politics of Europeanization..., s. 3.

¹¹ RADAELLI, Claudio Maria. Whiter Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers* (EioP), 2000, roč. 4, č. 8, s. 9.

¹² DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr, HLOUŠEK, Vít a kol *Evropizace. Nové téma politologického výzkumu*. 1. vydání. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 14.

2. *Europeizace jako transnacionální prolínání kultury*, představuje rozšiřování kulturních norem, idejí, identit a vzorců chování v rámci Evropy s alespoň nepřímými vazbami na aktivity Evropské unie.
3. *Europeizace jako institucionální adaptace*, jako přizpůsobení vnitrostátních institucí na členství v EU, případně přijímání povinností plynoucích z členství v EU pro instituce.
4. *Europeizace jako adaptace veřejných politik* členských států z důvodu vstupu do EU.¹³

Problematikou rozmělnění konceptu europeizace se zabývá také autor Johan Olsen. Ve své knize „*The Many Faces Of Europeanization*“ rozlišuje hned pět různých způsobů použití termínu europeizace. Zásadním okamžikem se v jeho pojetí stává proces změny, v rámci něž

uvádí pět možností:

1. Europeizace jako změna vnějších hranic Evropské unie, která nastává například členstvím dalších států.
2. Europeizace jako rozvoj institucí na evropské úrovni, kterou je myšlena tvorba společné instituce, která má fungovat jako záruka politické soudružnosti členů a má funkci rozhodovacího centra.
3. Europeizace jako pronikání do národních a subnárodních systémů vládnutí, jedná se tedy o přizpůsobení a koordinaci vnitřního prostředí státu evropským systémům a politikám (*top-down* efekt).
4. Europeizace jako zprostředkovatel evropské správy a evropských systémů do zemí mimo Evropu. V rámci tohoto pojetí se jedná zejména o smlouvy a dohody se třetími zeměmi.
5. Europeizace jako politický projekt, jehož záměrem je jednotná a politicky silnější Evropa. Takový způsob europeizace nastává pouze tehdy, pokud je europeizace dosažena i v předchozích stupních.¹⁴

Podle amerických antropologů Nicka Fowlera a Johna Bornemana je proces europeizace vnímám jako důsledek první a druhé světové války a jako reakce na zánik bipolárního uspořádání.¹⁵ Europeizace má dle jejich teorie dvě dimenze – teritoriální a lidskou, ale není přímo spojena s vytvářením identity občanů. Což lze vykládat tak, že europeizace neovlivňuje pouze jednotlivé země Evropské unie, ale může mít dopady i na jiné státy nečlenské. Evropa na začátku nové éry stojí před úkolem definovat sebe samou jak dovnitř, tak navenek. Podle

¹³ Viz FEATHERSTONE, RADAELLI: *The Politics of Europeanization...*, s. 5–12.

¹⁴ OLSEN, Johan P. *The Many Faces of Europeanization*. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 40, č. 5, s. 921–952.

¹⁵ BORNEMAN, John, FOWLER, Nick. *Europeanization*. *Annual Review of Anthropology*, 1997, roč. 26, č. 1, s. 487-489.

autorů se evropská integrace sama o sobě stává cílem a působí jako síla, která se snaží zastoupit oddělené procesy utváření národa, tzv. *national making* a zároveň prosazuje akceptování pan-evropských standardů.¹⁶

Postupem času vznikly i pokusy aplikovat koncept europeizace do roviny mezinárodních vztahů. Z tohoto pohledu je možno nahlížet na europeizaci jako na variantu globalizace, která produkuje nový nacionalismus v některých oblastech Evropy, ten je však současně schopen se přizpůsobit měnícím se podmínkám plurinacionální demokracie.¹⁷ Proces jako je evropská integrace tak proměňuje vztah mezi moderní společností, moderním státem, moderním národem a demokratickou politikou, čímž se utváří víceúrovňové modely demokracie.¹⁸

Tato práce se bude primárně pohybovat v rovině členských států. Nicméně logický přesah bude na straně jedné do roviny ekonomické (rovina podniků) a na straně druhé do roviny Evropské unie (rovina institucí EU). Práce bude zasahovat také do roviny legislativní, která se ze své podstaty částečně prolíná s hlavním tématem práce. Veškeré zmíněné roviny se však dají označit jako europeizace v minimalistickém pojetí – jejich determinantem je Evropská unie, nikoli Evropa.

1.2 Europeizace v minimalistickém pojetí

Jak již bylo výše naznačeno, koncept europeizace je užíván nejvíce v souvislosti s Evropskou unií a integračním procesem. Převažující výzkum europeizace pak vychází z předpokladu, že integrační proces a EU ovlivňuje domácí politiky, a to v rozměru *politics*, *polity* a *policy*. Toto označení politiky v anglickém znění je na rozdíl od českého jazyka v odborné literatuře vnímáno trojdimenzionálně. *Polity* označuje konkrétní politické uspořádání státu, zejména normativní a institucionální složku politiky – vládnoucí instituce a procesy. Rozměr *politics* je vnímán jako dynamický aspekt politiky, v rámci něhož dochází k utváření politiky, např. politické rozhodnutí, plány, dohody atd. Co se týká oblasti *policy*, ta v sobě zahrnuje náplň politiky, tedy její výstupy, např. zákony a programy.¹⁹ K výchozím závěrům pak patří, že vliv Evropské unie na trojdimenzionální pojetí politiky je velmi rozmanitý a diferenciovaný, a to nejen v závislosti na jednotlivých oblastech, ale také v závislosti na jednotlivých institucích či zájmových skupin, politikách a aspektech politiky.

¹⁶ FIALA, Petr a kol. *Evropizace zájmů. Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 18.

¹⁷ Více v KEATING, Michael. *Plurinational Democracy. Stateless Nations in a Post-Sovereignty Era*. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 56.

¹⁸ DANČÁK, FIALA, HLOUŠEK: *Evropizace: nové téma...*, s. 16.

¹⁹ VÍTEK, Bohumil. *Evropizace českého práva*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 47.

Diferenciovaně se tento vliv EU jeví i v jednotlivých státech, autory nazýván jako tzv. „*domáci adaptace v národních barvách*.“²⁰

Výzkum, který by zkoumal propojování roviny národní a evropské byl dlouhou dobu opomíjen, zaměřoval se spíše na jednotlivé roviny odděleně. Podle Simona Hixe a Klause H. Goetze byla tato skutečnost zapříčiněna zejména těmito faktory:

1. Jednalo se o produkt přirozené tradiční dělby práce mezi vlastní politologií a mezinárodními vztahy.
2. Vědci komparativní politologie si zachovávali zdravé pochybování ohledně výzkumu evropské integrace.
3. Po dlouhou dobu se vliv evropské integrace na vývoj domácích politik jevil empiricky jako zanedbatelný.²¹

V posledních letech se s neustále vyvíjejícím se integračním procesem situace změnila a je možné se setkat s velkým množstvím přístupů, konceptů a výzkumných metod, vycházející z komparativní politologie, ale také z teorií mezinárodních vztahů, analýzy *policy*, teorií evropské integrace (*multilevel governance*), sociologického institucionalismu, či z výzkumu mezinárodní politické ekonomie. Stále však není možné konstatovat, že se v rámci politických věd můžeme setkat s klasickými díly, které by jednoznačně stanovily další směr a postupy.²²

I když koncept europeizace zkoumá obdobnou problematiku jako teorie integrace, není správné si tyto termíny slučovat nebo zaměňovat. Zatímco teorie integrace náleží do ontologické konstrukce výzkumu a zabývá se otázkou proč se evropské země rozhodly vzdát se části své suverenity na úkor nadnárodní organizace, europeizace se pojí k post-ontologické konstrukci a zabývá se otázkou, jak se integrace projevuje na politikách členských zemí.²³ Jednoduše řečeno, europeizace zkoumá situaci států, které se pro omezení suverenity již rozhodly. I podle autorů Jose de Beuse a Jeannette Makové není zaměnitelnost možná. Rozdílnost dvou teorií vyjadřuje jedna věta z jejich publikace: „*Zatímco dřívější specialisté zkoumali národní zdroje evropské integrace, nová literatura se zabývá evropskými zdroji národní integrace*.“²⁴

²⁰ CAPORASO, James A., RISSE-KAPPEN, Thomas, COWLES, Maria Green, ed. *Transforming Europe: europeanization and domestic change*. Ithaca: Cornell University Press, 2001, s. 8.

²¹ GOETZ, Klaus H., HIX, Simon. Introduction: European Integration and National Political Systems. *West European Politics*, 2000, roč. 23, č. 4, s. 1-2.

²² FIALA: *Evropeizace zájmů...*, s. 4.

²³ Více v FEATHERSTONE, RADAELLI: *The Politics of Europeanization*, s.33-34.

²⁴ BEUS, Jos, MAK, Jeannette. European Integration without Europeanization: Assets and Limits of Economism as a Pragmatic Frame of European Politics. *Acta Politica*, 2005, roč. 40, s. 442.

Většina publikací, zabývající se problematikou europeizace, zkoumá vliv EU na politiky, struktury a procesy stávajících členských států. Zároveň ovšem vzrůstá i počet studií, které aplikují perspektivu europeizace na kandidátské země, obzvláště na ty, nacházející se ve střední a východní Evropě. Podle Grabbeové je europeizační perspektiva vztahující se k těmto zemím relevantní, „protože se jedná o subjekty, které jsou vystavovány stejnému tlaku na přijetí politik EU, tak jako je tomu u stávajících členských států. Europeizační mechanismus, identifikovaný v literatuře o Evropské unii, ve většině případů také pracuje s uchazečskými státy, přičemž jim přisuzuje stejné politické struktury a implementační procedury.“²⁵ V souvislosti s tímto dále argumentuje, že kvůli takovým faktorům, jako je rychlost nastavování pravidel a norem EU, nebo otevřeností zemí procházejících post-komunistickou transformací vůči vlivu a hloubce přístupové agendy EU, mohou být tyto země pro výzkum europeizačních tlaků ještě lepším subjektem, než je tomu v případě stávajících členských států.²⁶

Vymežit pojem europeizace není snadné, zejména z důvodu kombinací nejrůznějších přístupů a metod zkoumání. Zásadní je rovněž úhel pohledu, *jakým směrem europeizační proces probíhá*. Pro studium europeizace podle směru působení jsou základní dva modely ve vertikální rovině, u nichž je výchozí určení (ne)závislé proměnné. První model, tzv. *bottom-up*, říká, že europeizační proces působí zezdola, tedy že domácí úroveň ovlivňuje tu evropskou. Podle tohoto přístupu je tak evropská integrace vnímána jako závislá proměnná, zatímco nezávislou proměnnou představuje iniciativa vycházející z roviny domácí politiky. Naopak pro druhý přístup, tzv. *top-down*, je za nezávislého činitele považována právě evropská integrace, která ovlivňuje fungování domácí politiky. Zatímco teorie integrace vnímá výsledky integračních procesů jako svou závislou proměnnou a dívá se na ni „zdoła“, tedy od členských států k EU, teorie europeizace toto tvrzení obrací a vysvětluje unijní vliv na národní politiky a přináší tak naopak pohled „shora.“²⁷²⁸

Autor Radelli pojímá přístup *bottom-up* jako budování *polity* na úrovni EU. *Top-down* přístup charakterizuje jako řetězec, jehož průvodním jevem je tlak vycházející z evropské roviny na členské státy, dále postupujícím skrze intervenující faktory a končící reakcemi a změnami na domácí úrovni.²⁹ Jak probíhá takové působení na členské státy a jaké jsou dopady na ně popíšu ve čtvrté podkapitole.

²⁵ GRABBE, Heather. European Union Conditionality and the Acquis Communautaire. *International Political Science Review*, 2002, roč. 23, č. 3, s. 249–268.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tento pohled doposud v pojetí europeizace převažuje.

²⁸ DANČÁK, FIALA, HLOUŠEK a kol.: *Europeizace: nové téma...*, s. 55.

²⁹ RADAELLI, Claudio M. Europeanisation: Solution or problém? *European Integration on-line papers* (EIOP), 2004, roč. 8, č. 16, s. 4.

Jelikož není jednoduché konstatovat, že europeizace je jednosměrný proces, objevila se kombinace obou přístupů, tzv. *bottom-up-down* modelu.³⁰ V případě tohoto pojetí vychází počáteční analýza z domácích politik, kdy je sledován proces formování politik a institucí na evropské úrovni a v další vlně jsou pak analyzovány tlaky a efekty působení Evropské unie na domácí politiku.³¹ Podle autorky Borzelové, logika dvojsměrnosti vychází ze skutečnosti, že členské země chtějí ovlivnit tvorbu politiky na evropské úrovni tak, aby odpovídala jejich zájmům a odrážela jejich institucionální tradici. Na druhou stranu se členské země logicky snaží přizpůsobit své instituce již přijaté unijní legislativě.³² Ke kombinovanému přístupu se v současnosti hlásí i jeden z nejvýraznějších autorů zabývajících se teorií europeizace Radaelli,³³ přičemž odmítá jednosměrný *top-down* přístup a zjednodušené vnímání europeizace pouze jako adaptaci domácí politiky na tlak pocházející z Evropské unie.

Někteří autoři uvádějí i třetí směr, při kterém europeizace působí v tzv. *horizontální rovině*. Na rozdíl od předcházejících dvou přístupů, není předpokladem zapojení unijních orgánů, ty většinou figurují pouze jako zprostředkující subjekt. Europeizace v horizontální rovině tak probíhá nejčastěji v rámci vzájemného působení mezi členskými státy, přičemž vyvolané domácí změny vzniknou v důsledku vzájemného přesvědčování a tzv. sociálního učení.³⁴

Z hlediska směrů vlivu lze sledovat i dvě generace europeizačního výzkumu (viz tabulka č. 1), které vysvětlují mimo jiné i odlišnost definicí v průběhu několika desetiletí. Kenneth Dyson a Klaus H. Goetz vysvětlují, že první generace vědců chápe europeizaci jako tlak, který vznikl po přenesení určité záležitosti na nadnárodní evropskou úroveň, kde byla ošetřena unijní legislativou. Evropská unie vytvářející adaptační tlak vysvětluje disproporcionalitu mezi stavem vnitřního prostředí státu před přenesením dané záležitosti na úroveň unijní a stádium po přenesení, který vytvoří takzvanou vnitřní změnu domácí politiky.³⁵ První generace, kterou je možno sledovat již od roku 1970, tak vychází výhradně z *top-down* přístupu. Na rozdíl tomu, druhá generace odmítá, že europeizace působí pouze se shora a vnímá ji jako proces, který probíhá v obou směrech. Tato skupina teoretiků, která se

³⁰ V publikaci autora Howella se můžeme setkat s odlišným označením těchto směrů– vliv evropské úrovně na domácí tzv. *downloading*, vliv domácí úrovně na evropskou tzv. *uploading* a vliv mezi členskými státy navzájem tzv. *cross-loading*.

³¹ HAVLÍK, PŠEJA: Europeizace jako předmět..., s. 4-5.

³² BÖRZEL, Tanja. A. Member State Responses to Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 40, č. 2, s. 193-194.

³³ RADELLI: Whiter Europeanization..., s. 4.

³⁴ ZEMANOVÁ: Výzkum europeizace..., s. 38.

³⁵ Tamtéž, s. 37.

objevuje kolem roku 1990, klade větší důraz na neinstitutcionální přizpůsobení a poskytuje širší rozsah účinků europeizace, jež se doplňují.³⁶

Například do první skupiny můžeme zařadit autora Roberta Ladrecha, který nahlíží na europeizaci se shora a zabývá se zejména vyvolanými změnami, které způsobil adaptační tlak. Na druhou stranu podle autorky druhé generace Tanji Börzel je europeizace dvousměrným procesem, který obsahuje „*dowloading*“ unijních nařízení, regulací do vnitřních struktur členských zemí a zároveň také proces „*uploading*“ směrem na unijní úroveň.³⁷

Tabulka č. 1: Rozlišení dvou generací výzkumu europeizace podle autorů K. Dysona a Klause H. Goetze

První generace	Druhá generace
Top-down přístup	Vertikální směry i horizontální směr
Nesoulad mezi domácí a evropskou úrovní	Větší důraz na zájmy, přesvědčení, hodnoty a myšlenky
Větší důraz na vynucené a nedobrovolné přizpůsobování	Připouští i dobrovolné přizpůsobení
Zaměření se na oblast politik a pol. systému	Větší důraz na politický proces
Očekává zvyšování nadnárodní konvergence	Zdůraznění diferenciálního vlivu Evropy
Definování europeizace v hmotněprávních podmínkách	Klade důraz na domácí politiku a institucionální dynamiku

Zdroj: BACHE: *Europeanization: A Governance Approach...*, upravené autorem.

I když přesné vymezení pojmu dosud neexistuje, na základě různých pojetí a vymezení směrů lze sledovat alespoň určitý trend a vývoj definicí europeizace. Neukotvenost konceptu můžeme vidět na řadě definicí, které se pokoušejí jeho význam co nejpřesněji vystihnout. Jeden z prvních badatelů definující pojem, Robert Ladrech, označuje europeizaci jako „*proces, který má za důsledek změnu směru a rysů politiky a to tak dalece, že se politická a ekonomická dynamika ES stává součástí logiky a organizace národní politiky a jejího vzniku.*“³⁸ Odlišný pohled zaujímá Maria Green Cowles, James Caporaso a Thomas Risse, kteří europeizaci

³⁶ BACHE, Ian. *Europeanization: A Governance Approach*. Nashville: EUSA, 8th International Biennial Conference, 2002, s. 6.

³⁷ Více v BÖRZEL, Tanja A. How the European Union Interacts with its Member States. *IHS Political Science Series*, 2003, č. 93, s. 1–42.

³⁸ LADRECH: Europeanization and political parties: Towards a Framework for Analysis. *Party politics*, roč. 8, č. 4., s. 392.

definují jako „vytváření a vývoj odlišných struktur vládnutí na evropské úrovni, politických, právních a sociálních institucí, které jsou spojeny s politickým způsobem řešení problémů a které formalizují interakce mezi aktéry a rozvoj politických sítí specializujících se na vytváření autoritativních pravidel.“³⁹

S dalším vymezením europeizace přichází autorka Tanja Börzel, podle níž je europeizace „proces, prostřednictvím něhož se oblast domácí politiky („policy“) stává stále více subjektem evropské tvorby politiky.“⁴⁰ Podle autora Claudia M. Radelliho je však taková definice nejednoznačná, jelikož nerozlišuje mezi faktem, že se v domácích politikách více objevuje evropská dimenze, a konkrétním dopadem do domácích politik.⁴¹

Radelli tak přichází s vlastní definicí europeizace, na kterou nahlíží jako na „proces a) utváření, b) šíření, c) institucionalizace formálních a neformálních pravidel, procedur, paradigmat, stylů, způsobů „jak věci dělat“ a sdílených hodnot a norem, které jsou nejprve definovány a konsolidovány v rámci politického procesu EU a poté inkorporovány do logiky domácího (státního a podstátního) diskursu politických struktur a veřejných politik.“⁴²

Podíváme-li se na výše vymezené definice europeizace, je zřejmé, že perspektiva *top-down* převažuje u R. Ladrecha, zatímco pozdější Radaelliho vymezení propojuje obě perspektivy. U definice zformulované autorskou trojicí T. Risse, M. G. Cowlesovou a J. Caporasem je markantní náhled zdola nahoru, i když přítomnost opačného směru lze vyvodit z druhé části.⁴³

Z výše uvedeného lze zpozorovat, že koncept europeizace má značně široký záběr. Pozitivem této skutečnosti je flexibilita a aktuálnost výzkumu, jako negativní spatřuji zejména široké pojetí konceptu, pod kterým si nelze představit jediný jev. Tento fakt kritizuje zejména autor Radaelli, který varuje před rozpínavostí konceptu a konstatuje, že zde neexistuje mnoho společného pro tak rozměrné množství jevů a jejich analýza tudíž zůstává jen na povrchu. Současně zdůrazňuje, že studium europeizace často objevuje již objevené a přináší jen nová označení pro poznatky již dříve získané, např. v rámci integračních teorií.⁴⁴

V České republice se tento fenomén stává součástí politologických výzkumů v komparaci se zahraniční literaturou s téměř desetiletým zpožděním.⁴⁵ Obsahovým významem

³⁹ CAPORASO, RISSE, COWLES: *Transforming Europe...*, s. 3.

⁴⁰ BÖRZEL, Tanja A. Towards Convergence in Europe? Institutional Adaptation to Europeanization in Germany and Spain. *Journal of Common Market Studies*, 1999, roč. 37, č. 4, s. 574.

⁴¹ RADAELLI: *Whiter Europeanization...*, s. 3.

⁴² Tamtéž, s. 3-4.

⁴³ ZEMANOVÁ: *Výzkum europeizace...*, s. 36.

⁴⁴ Tamtéž, s. 33.

⁴⁵ Tamtéž, s. 30.

tohoto pojmu z pohledu české i zahraniční literatury se zabývalo jen pár autorů, nicméně s velkými inovativními poznatky teoretického rámce nepřichází, publikace jsou tak tvořeny s odkazem na zahraniční autory. Nicméně, co se týká aplikace konceptu na domácí prostředí, zde se můžeme setkat s rozměnějším množstvím studií, které jsou však výhradně určeny pro domácí publikum. Konceptem europeizace se zabývá např. publikace autora Hlouška.⁴⁶

Zkoumání sektoru pivovarnictví a unijního působení bude tak pro účely práce probíhat v minimalistickém pojetí, tedy v souvislosti s Evropskou unií a působení integračních procesů na domácí prostředí státu, a to v rámci oboustranného směru, směru který je charakteristický pro druhou skupinu badatelů. V mé práci se proto zaměřím jak na *top-down* přístup, tedy vliv EU na prostředí našeho státu, ale také na *bottom-up* přístup, který byl vyvinut pivovary v reakci na dosavadní vývoj. Práce má za úkol tak nejen poukázat na dopady europeizačního vlivu na pivovarnickou oblast, ale také poukázat na pivovarnický průmysl jako na poměrně vlivný sektor odhodlaný europeizačním tlakům čelit a vyjednat si nejlepší podmínky pro jejich činnost, i kdyby to znamenalo změnu evropských politik.

Tabulka č. 2: Policy analysis

	Závisle proměnná	Nezávisle proměnná	
		daná	měnitelná
klasické tázání	polity	politics	policy
politické tázání	politics	polity	policy
policy analysis	policy	polity	politics

Zdroj: Fiala, Schubert: *Moderní analýza politiky...*, s. 22.

Výzkum se zaměří zejména na dopady ve sféře *policy* – konkrétně politik zasahující do pivovarnického sektoru, které se musely přizpůsobit politikám EU. V rovině *policy* europeizační proces probíhá především prostřednictvím sekundární legislativy, která bude základem mého výzkumu. Sekundární legislativa nám tvoří základní právní rámec, který určuje pravidla vnitřního trhu, pravidla pro výrobu, hygienické standardy, ale také zasahuje do oblasti zemědělství, spotřební daně a dalších oblastí. Podle výše uvedené tabulky lze každou sféru politiky zkoumat v jiném kontextu. Jelikož je má práce zaměřena na výzkum sféry *policy*, sféra *polity* je předem daná institucionálním rámcem, zatímco sféra *politics* je v práci měnitelná.

⁴⁶ DANČÁK, FIALA, HLOUŠEK a kol.: *Europeizace: nové téma...*, s. 14.

Práce se z tohoto důvodu v menší míře zabývá i sférou *politics*, proměnou reprezentace zájmů pivovarnického sektoru a vlivem na aktéry v něm působící.

1.3 Europeizace zájmových skupin

Jak jsem výše zmínila, práce zkoumá europeizační proces v rámci oboustranného směru, tedy směru, který probíhá nejen z unijní roviny, ale také roviny státní, která může být ovlivněna množstvím zájmových skupin, včetně pivovarů. I když europeizace zájmových skupin není opomíjeným fenoménem, nepředstavuje ani stěžejní objekt europeizačního výzkumu. V tomto směru je na tom lépe výzkum v oblasti politických stran, kde bychom se do jisté míry mohli nechat inspirovat Ladrechovým katalogem, ovšem s velkou mírou modifikace.⁴⁷

Zájmové skupiny v rámci europeizačního výzkumu řadíme do sféry *politics*, kdy na EU můžeme nahlížet jako na prostor artikulace, agregace a reprezentace zájmů. Může jít tak o prostor pro realizaci specifických zájmů odlišných od těchto domácích, nebo může jít také o prostředek, kterým lze dosáhnout zájmů, o jejichž realizaci a uspokojování se snaží zájmová skupina na domácí scéně.⁴⁸ Tyto zájmy se ve většině případů zájmové skupiny snaží dosáhnout skrze stát. Častokrát se mohou stát spojenci i instituce EU, což je může naučit státní rovinu obcházet.

Zda europeizace zájmových skupin proběhla můžeme podle autora Hlouška identifikovat zejména na základě níže uvedených europeizačních změn:

1. Změna struktury z důvodu orientace a posílení komunikace s rovinou EU.
2. Navázání spolupráce s partnery EU.
3. Rovina EU je pokládána za vhodný prostor pro artikulaci a realizaci zájmů.
4. Existence proměny komunikace s reprezentací ČR tak, že je orientována na rovinu EU.
5. Nalezení nových zdrojů financí a expertních informací.⁴⁹

Abychom mohly zájmové skupiny označit za europeizované, je nutné splnit z těchto pěti podmínek druhou, třetí a čtvrtou. Změna struktury a nalezení nových zdrojů jsou poté sekundární podmínkou, ale taktéž významnou. Obecně lze tedy konstatovat, že za europeizované můžeme zájmové skupiny v případě, že změnily kanály komunikace ve směru větší komunikace na úrovni EU, spolupracují s partnery na úrovni EU a rovina EU je vnímána jak důležitá platforma realizace obhajovaných zájmů. Plně europeizovanými se však

⁴⁷ Více v FIALA: *Europeizace zájmů...*, s. 65.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ HLOUŠEK, Vít, KRPEC, Oldřich. Europeizace zájmových skupin v České republice. In FIALA, Petr a kol. *Europeizace zájmů. Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 159.

tyto skupiny stanou v případě, že se zároveň změní jejich organizační struktura a dojde k využití finančních nebo informačních unijních zdrojů.⁵⁰

1.4 Mechanismy působení a dopady europeizace

Neustálé prohlubování a rozšiřování aktivit unijních orgánů a jejich rozhodovacích pravomocí způsobené integračním procesem, má stěžejní dopady na vnitřní prostředí států. Mezi tyto aktivity patří *evropské modely správy a řízení určitých otázek* (dále jen „*euromodely*“), které předepisují státům, jak mají upravovat jednotlivé politiky a institucionální rámce vnitrostátní legislativy a organizačního zabezpečení. Většinou se *euromodely* nevztahují k celkové politice, ale k jejím jednotlivým částem. Povaha těchto modelů se liší v závislosti na různých faktorech, například zde hraje roli průběh rozhodovacího procesu, formální stránka nebo forma výsledného rozhodnutí. Podle těchto faktorů pak mají *euromodely* striktní nebo volnější podobu, což ovlivňuje rozsah povinností vyplývající pro členské státy.⁵¹

Jakmile je příslušný euromodel přijat, musí být přenesen do vnitrostátního prostředí. Ze strany EU je pak na státy vyvíjen přímý⁵² i nepřímý⁵³ adaptační tlak. Po přenesení *euromodelu* do vnitrostátního prostředí nastávají explicitní i implicitní změny. Zatímco explicitní změny mají cílený charakter a komunitární orgány je přímo požadují a předepisují jejich podobu, implicitní změny z rozhodnutí přímo nevyplývají, jsou jimi pouze indukovány.⁵⁴

Změny vyvolané *euromodelem* přináší změny v různých sférách vnitřního prostředí států. Zatímco ovlivňování vnitřního prostředí států se může dít různými způsoby, změny se zpravidla sledují ve třech výše zmíněných sférách – *policy*, *polity* a *politics*. Výzkum europeizace se nezaměřuje na všechny sféry rovnoměrně. Ve studiích převládá zaměření na změny v oblasti politik a institucí, což je dáno především díky jejich jasnému charakteru, a tudíž snazší prokazatelnosti. Naopak nepřímé změny v oblasti politického procesu a politického systému jako celku je obtížnější sledovat a v řadě případů je tak těžké prokázat, že mezi nimi a vývojem v EU skutečně existuje příčinná souvislost.⁵⁵

Na rozdíl od různých a často hodně odlišných definic, jsou v rámci teoretického studia europeizace poměrně dobře zachyceny *mechanismy europeizace*. Mechanismy můžeme vnímat

⁵⁰ HLOUŠEK, KRPEC: *Evropeizace zájmových skupin...*, s. 160.

⁵¹ ZEMANOVÁ: *Výzkum europeizace...*, s. 34.

⁵² EU využívá různé stimulanty, např. žaloby na neplnění povinností.

⁵³ Nepřímý tlak vyplývá již ze samotného faktu přenesení pravomocí na unijní orgány, z příslibu států podrobit se příslušným rozhodnutím, popřípadě ze skutečnosti, že se přizpůsobují ostatní státy.

⁵⁴ ZEMANOVÁ: *Výzkum europeizace...*, s. 34.

⁵⁵ Tamtéž, s. 35.

jako způsoby prostřednictvím nichž dochází na základě unijního vývoje ke změnám v domácím prostředí, a to zejména v těch případech, kdy k europeizaci dochází na základě vzniku již výše zmíněných *euromodelů*. V polovině 90. let se objevuje první generace vědců, která považuje za základ europeizačních procesů mírný nesoulad, tzv. „*mismatch*“ mezi *euromodelem* a podobou dosavadní národní praxe. Základem těchto přístupů se stala studie autorky Hérítierové, která vychází z předpokladu, že státní instituce usilují o zachování dosavadního stavu, a proto se při vytváření politik na evropské úrovni snaží na tuto úroveň přesunout svou domácí praxi, čímž minimalizují nesoulad. To znamená, že pokud se praxe států nepodaří přesunout na EU, náklady na adaptaci budou vysoké a přizpůsobení států nebude tolik efektivní a rychlé. Pokud uspějí alespoň částečně, jejich reakce na evropské rozhodnutí bude rychlejší a více pozitivní, jelikož nebudou muset procházet velkými obměnami.⁵⁶ V následujících letech byl pak tento koncept nesouladu rozpracován i dalšími vědci.⁵⁷ V současnosti tak můžeme nalézt velké množství modelů mechanismů působení. Ve všech teoriích nicméně panuje shoda nad existencí jistého nesouladu mezi unijní a národní úrovní.

Jak funguje mechanismus fungování europeizace vysvětlím na modelu Tanji Börzel a Thomase Risseho. Podle autorů jsou základními předpoklady tlak a výše zmíněný nesoulad, který vzniká přijetím nadnárodního euromodelu, který je nekompatibilní s vnitřním prostředím státu a tlaku.⁵⁸ Pro představu to v praxi může nastat např. velkou revizí zemědělské politiky nebo přijetí nové unijní legislativy, která upravuje spotřební daně. Měřítka nesouladu však není pro všechny státy stejné. Některé ze států mají oblast upravenou, mnohdy shodně s tou nadnárodní, některé naopak vůbec. Míra nesouladu pak bude pochopitelně zdatelnější u druhé skupiny. Borzel a Risse rozeznávají dva druhy nesouladu. Prvním z nich je tzv. *policy misfit* vyjadřující rozdíl mezi „*evropskými pravidly a regulacemi na jedné straně a domácími standarty na druhé*.“ Druhým typem je tzv. *institutional misfit*, který konstatuje, že „*odlišnost evropských norem může změnit i způsob chápání těch domácích*.“⁵⁹ Politický nesoulad vytváří nová pravidla a unijní politiky, tlačí na změnu politik jednotlivých států. Naopak institucionální nesoulad není zdaleka tak přímý a je obšírněji zaměřen na nesoulad v rámci institucionální struktury.

⁵⁶ HÉRITIER, Adrienne. „Leaders“ and „Laggards“ in European Clean Air Policy. In: van Waarden, Frans – Unger, Brigitte (eds.). *Convergence or Diversity? Internationalization and Economic Policy Response*. Avebury: Aldershot, 1995, s. 278–305.

⁵⁷ Např. autor Duina nazývá tento nesoulad *misfit*, autor Cowles ho pak označuje za *goodnes of fit*.

⁵⁸ ZEMANOVÁ: Výzkum europeizace..., s. 34.

⁵⁹ BÖRZEL, Tanja, RISSE, Thomas. Conceptualizing the Domestic Impact of Europe. In: The Politics of Europeanization. In Featherstone, Kevin, Radaelli, Claudio M. (eds.). *The Politics of Europeanisation*, Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 60-63.

Vzniklý nesoulad pak vytváří na státy adaptační tlak, tzv. *adaptational pressure*, který je nutí k provedení změn. Ve většině případech je pak velká diference zdrojem zvýšeného adaptačního tlaku.⁶⁰ Kromě nesouladu působí v rámci europeizačního procesu i další faktory, které mohou adaptační procesy významnou měrou ovlivnit. Tyto faktory autoři nazývají jako tzv. zprostředkujícími faktory (*mediating factors*), které mohou procesu napomoci, ale také uškodit. Mezi tyto faktory můžeme označit např. mnohočetné veto, body v podobě zprostředkujících institucí apod.⁶¹

Mnoho autorů se také věnuje poslednímu stupni integračního procesu, tedy dopady, které plynou pro členské státy v případě, že existuje nesoulad a z něj vycházející adaptační tlak mezi nastavením domácí a evropské úrovně. Dopady europeizace na domácí prostředí se opět identifikuje ve třech sférách politiky. Možností, jak zkoumat procesy dopadů integračního procesu na vnitřní prostředí státu je celá řada. Přestože autoři používají mnohdy různá označení, prakticky se jedná vždy o popis stejných reakcí. Podle autorů Borzel a Risse typologie obsahuje čtyři možnosti:

1. Netečnost (*inertia*) nastane, když na domácí politické úrovni žádná změna neproběhne, jelikož neexistuje dostatek vůle k provedení změn.
2. Absorpci (*absorption*), která znamená, že vnitřní prostředí se přizpůsobí unijním požadavkům i bez výrazných změn podoby národního politického systému.
3. Akomodaci (*acommodation*), kterou je myšlena změna daleko rozsáhlejší než v předchozím případě, nicméně unijní požadavky jsou stále přijaty bez zásadní transformace.
4. Transformaci (*transformation*) jako reakce při které státy na základě tlaku razantně změni své vnitřní prostředí, dosavadní praxi činnosti vlastních institucí a jejich procesů a politiky nahradí novými v souladu s unijními požadavky.⁶²

Tuto kategorizaci se většina autorů shoduje, s výjimkou autora Radaelliho, který odmítá adaptaci jako jediný produkt europeizace a přichází s možností dopadu tzv. omezením, ubráněním (*retrenchment*). Autor uvádí, že v případě dopadu *retrenchment* tlak ze strany EU vyvolá odvrácení a celkově způsobí, že se stát stává vůči EU více opozičním.^{63,64}

Další otázka, která se v souvislosti s dopady objevuje, je, zda europeizace je, či by měla vést ke sblížení členských států. Autor Radaelli toto propojení odmítá a říká, že je potřeba

⁶⁰ BÖRZEL, RISSE: *Conceptualizing the Domestic Impact of Europe ...*, str. 63.

⁶¹ CAPORASO, RISSE, COWLES. *Transforming Europe...*, s. 9-12.

⁶² BÖRZEL, RISSE: *Conceptualizing the Domestic Impact of Europe ...*, s. 69-70.

⁶³ FEATHERSTONE, RADAELLI: *The Politics of Europeanization...*, s. 37-38.

⁶⁴ HAVLÍK, PŠEJA: *Evropizace jako předmět...*, s. 10.

samostatný proces europeizace od jeho důsledků odlišit.⁶⁵ Každý ze států totiž reaguje jinak a dopady jsou tudíž také odlišné, samostatný proces je závislý na mnoha faktorech a státy mají dostatek prostoru pro úhybné manévry. Taktéž autor K. Featherstona vnímá europeizaci jako typicky „*asymetrický, nepravidelný a nerovnoměrný proces*“,⁶⁶ který nevede ke konvergenci.

Mechanismus europeizace lze odvíjet také i od dvou typů integrace členských států – „*negativní*“ integrace založené na odbourávání překážek pro obchodování, pohyb a komunikaci mezi členskými státy a „*pozitivní*“ integrace založené na sjednocování standardů, pravidel a vytváření nových institucí na evropské či národní úrovni. Pod označením negativní a pozitivní tak není myšleno srovnávání „lepší“ formy integrace, termín označuje spíše odlišný charakter (ne)aktivity členského státu, která ze členství v Evropské unii vyplývá.⁶⁷

⁶⁵ RADAELLI: Whiter Europeanization..., s. 6.

⁶⁶ FEATHERSTONE, RADAELLI: The Politics of Europeanization..., s. 4.

⁶⁷ ŠLOSÁRČÍK, IVO. *Pozitivní a negativní integrace v trestním právu v Evropské unii* [online]. euractiv.eu, 31. října 2006 [cit. 2. února 2018]. Dostupné na <http://euractiv.cz/nazory/vnitro-a-spravedlnost/pozitivni-a-negativni-integrace-v-trestnim-prvu-v-evropsk-unii/>.

2. Souhrn stavu českého pivovarnictví před vstupem do EU

Po převratu v roce 1989 začala ČSFR s dalšími státy SVE vyvíjet úsilí o vstup do EU ve snaze přiblížit se západním státům a jejich fungujícím systémům. Přijetí za člena nicméně pro Česko nebylo vůbec jednoduché, to dokazuje naše několikaleté nepřilísné úsilí. Pro toto období je typická přeměna celého systému, řada reforem, změna státních struktur, přechod z plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku, demokratizace, privatizace a další.⁶⁸ Tyto procesy se samozřejmě dotkly také českého pivovarnictví. Cílem následující kapitoly je proto poukázat na to, jak se měnící období promítlo v pivovarnickém sektoru. Na následujících řádcích se zaměřím na to, v jakém stavu bylo české pivovarnictví a oblasti s ním spjaté v období před vstupem do Evropské unie. S výjimkou kapitoly produkce pivovarů a zemědělství, kde uvedu stručný historický exkurz již od roku 1948, budu období analyzovat od převratu a následného vzniku České republiky do roku přistoupení k EU.

V rámci kompletní přeměny systému bylo vyžadováno i značné množství finančních prostředků, které neprosperující Česká republika nebyla schopna zafinancovat. Státy ES se proto rozhodly založit fondy předvstupní pomoci, které měly vyřešit tento problém a napomoci nastartovat fungování země. Na tuto oblast se proto zaměří první podkapitola.

K výrobě piva patří neodmyslitelně chmel, který je jednou z nejdůležitějších surovin při jeho výrobě. Z tohoto důvodu věnuji jednu kapitolu práce na nástin stavu zemědělství před vstupem, zejména na oblast chmelu a jeho postupné přizpůsobování se SZP.

Další oblastí, která ovlivňuje fungování pivovarů je samozřejmě daňová politika našeho státu. Cílem podkapitoly je proto přinést pohled na to, jak vypadala spotřební daň před vstupem do EU.

Samostatná podkapitola je věnována potravinářské legislativě a technickým normám, na které nebyl před rokem 1989 dáván velký důraz, což se odráželo také v její kvalitě. Od začátku devadesátých let proto bylo nutné oblast potravinářské legislativy provést četnou novelizací a množství technických norem přizpůsobit západnímu systému. Kapitola má také poukázat na její směřování k unijním standardům.

Předposlední část práce se zaměří na analýzu produkce českého pivovarnictví před rokem 2004. I když má práce zkoumá stav zejména po převratu roku 1989, v této části je nutné osvětlit produkci pivovarů již od roku 1948. Na celkovou produkci má vliv mnoho

⁶⁸ Více v ZAHRADNÍK, Petr. *Vstup do Evropské unie – přínosy a náklady konvergence*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 364.

faktorů, mezi nimi je i export. Zkoumání této problematiky ale bude součástí samostatné, poslední podkapitoly, která uvede, v jaké situaci se export pivovarů nacházel.

2.1 Předvstupní pomoc

Po rozpadu sovětského impéria se nejen ČSFR musela potýkat s velkou přeměnou celého systému fungování státu. Země SVE neměly fungující tržní hospodářství, existoval zde deficit dlouhodobých obchodních styků s ES, ale také deficit demokratický. Potřeba reformy byla nutná v řadě oblastí, ke kterým ale státy neměly dostatek financí. Na tyto události začalo ES postupně reagovat a od roku 1991 se uzavíraly se zeměmi SVE asociační dohody nového typu, tzv. *Evropské dohody*. Tyto dohody obsahovaly několik prvků, od politického dialogu, po prvky ekonomické, kulturní a finanční spolupráce. V hospodářské oblasti dohody zajistily postupné zavedení zóny volného obchodu v horizontu deseti let, přičemž se ES zavázalo k odstranění bariér vůči dovozům výrobků rychleji (vyjma citlivých oblastí), během pěti až šesti let. To znamenalo výraznou asymetričnost ve prospěch zemí SVE.⁶⁹

Nicméně aby bylo dosaženo cílů dohody, bylo nutné se začít přizpůsobovat také unijní legislativě. Problém ovšem vyvstával v tom, že reformy odvozené na základě těchto požadavků, vyžadovaly značné množství investic. Vzhledem k nedostatečným finančním prostředkům tak přišla EU s programem finanční podpory zaměřeným na hospodářské, politické a správní reformy postkomunistických zemí. Nečlenským zemím tak bylo tímto způsobem umožněno čerpat nenávratnou finanční podporu přímo z rozpočtu ES pomocí tří níže popsanych programů.

Prvním z nich, program PHARE, měl z počátku přispívat k překlenutí hospodářské a politické propasti mezi zeměmi bývalého východního bloku a západní Evropy. V roce 1998 poté Evropská rada schválila posílenou předvstupní strategii a vyšší předvstupní finanční podporu k přípravě kandidátských zemí na členství. Program PHARE byl na tomto základě reformován a začal se primárně zaměřovat na plnění stanovených priorit pro vstup do EU. V tomto roce mohly začít přistupující země začít využívat takých dvou nově vzniklých programů – ISPA a SAPARD.⁷⁰

Program ISPA byl založen na podporu investičních projektů v oblasti infrastruktury, životního prostředí a transevropských dopravních sítí. V rámci životního prostředí byla pomoc poskytována v oblastech znečištění vod, ovzduší a odpadového hospodářství a v oblasti dopravní infrastruktury poskytoval program investice do rekonstrukcí, staveb a propojování

⁶⁹ MAREK, Dan, BAUN, Michael. *Česká republika a Evropská unie*. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2010, s. 30.

⁷⁰ MAREK, BAUN: *Česká republika a Evropská unie*, s. 38.

národních dopravních sítí v Evropě. Podpora byla mezi kandidátské země rozdělována na základě daných kritérií a na rozdíl od výše zmíněného PHARE byla vyžadována kvalitní příprava projektů a zajištění spolufinancování ze stran států, které projekt podávaly.⁷¹

Poslední z programů, SAPARD byl zaměřen na investice v oblasti zemědělství a na rozvoj venkova. Jeho cílem tak bylo připravit kandidátské státy na systém SZP EU a rozvoje venkova a naučit je používat finanční postupy a kontrolní mechanismy, které jsou praktikovány v EU.

Tyto programy tak napomohly ke stabilizaci naší země a připravily Českou republiku na vstup do EU. Po přistoupení k EU byla předvstupní pomoc ukončena, nicméně chybějící finanční podpora byla nahrazena unijními fondy. A právě několikaleté čerpání z programů předvstupní podpory ČR nejvíce připravilo na nový systém fondů. I když se finanční prostředky soustředily zejména na hospodářské, politické a správní reformy veřejného charakteru, část podpor bylo zaměřeno také na soukromý sektor. Pro oblast pivovarnictví finanční prostředky vycházely zejména z programu PHARE v rámci podpory soukromého sektoru a regionálního rozvoje, ale také z programu SAPARD, z kterého byla financována řada soukromých aktivit, včetně pivovarnictví.

2.2 Zemědělství – oblast chmelu

Pro české zemědělství bylo v období komunistického režimu charakteristická vyšší intenzita jak rostlinné, tak živočišné výroby. Vysoký objem produkce měl za cíl udělat naši zemi maximálně soběstačnou. Zahraniční obchod byl založen na převaze exportu zemědělských komodit proti jejich dovozu, a to i za cenu trvalých problémů s pravidelným zásobováním zeleninou, ovocem a některými dalšími produkty.⁷² Omezené možnosti vývozu zemědělských produktů do EU, rozpad SSSR a faktická neschopnost platit za dodávky potravin vedly od začátku 90. let k výraznému poklesu exportních možností českého zemědělství.⁷³

Zemědělské podniky byly po převratu transformovány do podoby podniků západních zemí. Začaly být využívány jejich výrobní a technologicko-výrobní postupy, ale také jsme se inspirovali jejich organizačním uspořádáním podniku. Jelikož ČSSR byla do roku 1989 vertikálně organizovaná s centrálním řízením, přechod na tržní ekonomiku pro nás znamenalo

⁷¹ EUROSOP. *Předvstupní pomoc* [online]. eurosop.eu [cit. 9. března 2018]. Dostupné na <https://www.eurosop.cz/168/sekce/predvstupni-pomoc/?ulozit=1>.

⁷² BÍČÍK, Ivan, JANČÁK, Vít. *Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, 2005, s. 50.

⁷³ Tamtéž.

výrazné přizpůsobení se novým ekonomickým podmínkám a odbytovým možnostem.⁷⁴ Je nutné říci, že na konci roku 1989 neexistoval v podstatě v naší republice soukromý zemědělský sektor.⁷⁵ Až ke konci roku 1990 začaly v ČSFR vznikat podniky soukromě hospodařících fyzických osob. Od roku 2000 se pak procentuálně podíl soukromého vlastnictví výrazně zvyšoval, což lze kladně hodnotit jako přechod na tržní model.⁷⁶

Významný posun znamenal pro Českou republiku počátek přístupových jednání, v rámci nichž se Vláda ČR zavázala k přizpůsobení se unijnímu *acquis* i v oblasti zemědělství. První oficiální část přístupových rozhovorů byla započata v roce 1998 *screeningem*. Právě toto období se považuje za velmi důležité z integračního hlediska a zavádění europeizačních prvků do českého zemědělství. Kapitola zemědělství byla sama o sobě jednou z nejkontroverznějších a zároveň nejdůležitějších oblastí přístupových rozhovorů.⁷⁷ Na konci roku 1998 začala probíhat specifická vývojová fáze charakteristická zvýšeným úsilím o přiblížení českého zemědělství tomu unijnímu, a to harmonizací legislativy, ale také domácí politiky a ekonomiky s unijními pravidly. Nicméně nástroje, které by vytvořily podmínky podobné těm unijním začaly být přijímány až později.⁷⁸

Cílem ČR bylo zachovat a posilnit konkurenceschopnost českých podniků a zachovat dosavadní rozměr zemědělství. Česká vláda proto v průběhu vyjednávání vydala 24 dodatečných informací k Pozičnímu dokumentu, které měly vyvolat zdržující strategii proti pronikajícím europeizačním vlivům do národního prostředí. Právě ty podstatně přispěly k úpravě společných pozic EU a na jejich základě tak ČR byla schopna celkově vyjednat lepší podmínky, než byl původní návrh Komise. Např. u přímých plateb vyjednala ČR možnost dorovnání na vyšší úroveň, než byl původní návrh, a to 55 % úrovně EU v roce 2004, 60 % v roce 2005 a 65 % v roce 2006. ČR dosáhla také značný úspěch ve vyjednávání o výši výrobních kvót mléka a cukru i zvýšit limity na poskytování pomoci.⁷⁹

Celková částka unijních finančních prostředků na české zemědělství nebyla vyjednána nejlépe, ČR tak připadlo celkově nejméně podpory. Na druhou stranu se ČR podařilo sjednat

⁷⁴ ASLUND, Anders. *How Capitalism Was Built: The Transformation of Central and Eastern Europe, Russia, the Caucasus, and Central Asia*. 2. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 186.

⁷⁵ Dvě třetiny zemědělské půdy obhospodařovalo JZD (1 024 družstev), zbylá část této půdy patřila státním statkům, kterých bylo 174.

⁷⁶ BIČÍK, JANČÁK: *Transformační procesy...*, s. 81.

⁷⁷ DÜRR, Jakub, MAREK, Dan. *Předvstupní očekávání a realita plného členství: zkušenosti členských zemí EU a jejich relevance pro ČR*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra politologie a evropských studií, 2002, s. 88.

⁷⁸ NEUMANN, Pavel. *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. Nakladatelství Oeconomica, 2004, s. 52.

⁷⁹ HAD, STACH, URBAN: *Česká republika v Evropské unii...*, s. 108.

značný objem unijních financí na rozvoj venkova.⁸⁰ Objem prostředků poskytovaných z EU na tento účel se de facto vyšplhal na dvakrát vyšší částku, než byly národní prostředky poskytované v době před vstupem do EU. Česká vláda také vyjednala dvě přechodná období – na dosažení plné harmonizace hygienických parametrů s unijními podmínkami pro 52 podniků zpracovatelského průmyslu (do 31. 12. 2006) a přechodné období klecových systémů pro nosnice (do 31. 12. 2009). Našemu státu se podařilo také zařadit některé české produkty na seznam ochrany zeměpisných názvů, v rámci pivovarského sektoru „Českobudějovické pivo“ a „Budějovické pivo“, mezi další patřily např. „Karlovarská hořká“ a „Slivovice.“⁸¹

V rámci zemědělské politiky je jednou z nejdůležitějších historicky pěstovaných surovin chmel, který je následně využíván zejména v českém i zahraničním pivovarnickém průmyslu. Ve světovém pivovarnictví je chmel všeobecně považován za jeden z nejlepších, a tudíž je jedním z nejvýznamnějších vývozních artiklů českého zemědělství.

Zajímavé je sledovat růst a pokles chmelnic. Již před vstupem do EU vzhledem k celosvětovým problémům v oblasti odbytu chmele došlo k výraznému poklesu produkčních ploch, a to z 10 074 hektarů v roce 1995 na rekordně nízkých 5 657 hektarů v roce 1998. Tento trend se v roce 1999 zastavil na čísle 6 061 hektarů. Cílem českého chmelařství se tak stalo zvýšení rozlohy chmelnic. Tohoto cíle se nicméně v následujících letech nepodařilo docílit a od roku 1999 do 2004 se rozloha ploch stále držela okolo 6 tisíc hektarů. Po desetiletí se v České republice pěstovala jediná odrůda chmele – Žatecký poloraný červeňák, patřící do skupiny jemných aromatických chmelů, který je používán pro výrobu špičkového piva. Do roku 1995 existovala relativní rovnováha mezi nabídkou a poptávkou tohoto chmele, nicméně v následujících letech došlo k situaci, kdy část žateckého chmele nešlo prodat ani za ceny hluboko pod výrobními náklady. V České republice byl poměr mezi plochou chmele aromatického a obsahového relativně vyrovnaný. Avšak v období před vstupem se začal objevovat celosvětový trend posunu poptávky od skupiny jemných aromatických chmelů k aromatickým chmelům a ve skupině hořkých chmelů posun k superhořkým chmelům s nákupem dle obsahu „a kyseliny“, který měl řešit problém přebytků chmele. EU na tuto tendenci včas zareagovala a již v roce 1987 nastolila trend diversifikace produkce tím, že finančně podporovala restrukturalizaci ploch, jak ve směru k produktivnějším

⁸⁰ MAREK, BAUN: *Česká republika v Evropské unii...*, s. 118–123.

⁸¹ COMMISSION'S DEPARTMENTS. *Report on the results of the negotiations on the accession of Cyprus, Malta, Hungary, Poland, the Slovak Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, the Czech Republic and Slovenia to the European Union* [online]. ec.europa.eu [cit. 9. března 2018]. Dostupné na https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/archives/pdf/enlargement_process/future_prospects/negotiations/eu10_bulgaria_romania/negotiations_report_to_ep_en.pdf.

vysokoobsahovým odrudám, tak současně k méně výkonným odrudám aromatickým.⁸² Tato reakce tak dostatečně pomohla stabilizovat plochy chmelnic a zabránit jejich dalšímu úbytku.

Pod vlivem ultraliberální politiky v českém zemědělství docházelo v období před vstupem do EU k situaci, kdy se začaly uvolňovat i do té doby existující samoregulační vztahy. Lze tak říci, že pěstování chmele tak nebylo v podstatě regulováno. Z důvodu ztráty trhů v zemích bývalého RVHP i Kuby a také v důsledku používání výše uvedených hořkých chmelů a výrobků z nich následovala rychlým tempem nadvýroba, cenový propad a další dramatický pokles ploch. Naštěstí (i když s určitým časovým zpožděním) ČR na tento trend zareagovala včas a vypracovala revitalizační program pro české chmelařství, který měl za úkol zamezit dalšímu podstatnému snižování pěstitelské plochy a řešení přebytků. Část uvolněné výměry chmelnic s dobrými půdními a klimatickými podmínkami se tak začaly osazovat novými odrudami, vhodnými jak pro přímé chmelení, tak pro výrobu extraktu.⁸³

V souvislosti s přípravou na vstup bylo nutné se začít orientovat i na nově přichozí odrůdy ze zahraničí. Vstupem do EU se tak s částečnou změnou odrůdové skladby očekávalo, že přijde posílení výnosu, efektivnosti výroby, udržení se rozsahu ploch pěstování a zejména, že produkce hořkých odrůd bude použitelná pro další zpracování. Producenti se naopak obávali, že vstup do EU povede k omezení rozsahu pěstování a že celkový význam českého chmele by měl z hlediska světového obchodu postupně upadat.⁸⁴ To se však nepotvrdilo.

V chmelovém sektoru Česká republika nevyžadovala žádné přechodné období. Výroba chmele nepatřila do oblastí regulovaných kvótami, a proto v tomto směru nemohla nijak nepříznivě ovlivnit jednání o převzetí SZP z hlediska zemědělství jako celku. Nicméně bylo nutné před vstupem zajistit řadu záležitostí související s chmelem, zejména dokončit a přijmout novelu zákona o ochraně chmele a vtělit do ní chybějící pravidla týkající se certifikace chmele podle nařízení⁸⁵ včetně minimálních jakostních požadavků na chmelové šišťice a kompatibility analytických metod. Certifikace byla sice již před vstupem plně kompatibilní s úpravou členských zemí EU,⁸⁶ nicméně bylo nutné připravit dokument o způsobu certifikace v ČR, aby byla zajištěna ekvivalence certifikátů nečlenských dovozních zemí s certifikáty EU. Také bylo nutné připravit systém na registraci kontraktů mezi producentem chmele a eventuálně sdružením producentů a odběratelem chmele a připravit řešení ustavování sdružení producentů

⁸² MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Strategie předvstupního období pro komoditu: chmel* [online]. agris.cz, 28. února 2000 [cit. 9. března 2018]. Dostupné na <http://www.agris.cz/clanek/83105>.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Nařízení Rady EHS č. 1784/77 ze dne 19. července 1977, o vydávání ověřovacích listin původu pro chmel. Úř. věst. L 200/1, 8. srpna 1977, s. 1 a násl.

⁸⁶ Certifikace byla upravena zákonem č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele, ve znění zákona č. 68/2000 Sb.

chmele. Dále bylo důležité zajistit administraci dotací a pro účel těchto podpor systém deklarací, registrace plochy chmelnic atd.⁸⁷ I když výroba chmele nezpůsobila žádné velké problémy ve vyjednávání, komodita pěstovaného chmele jako takového při vyjednávání zanedbatelná nebyla, a to z důvodu, že předpokládaná výměra chmele v ČR 6700 hektarů představovala přibližně 20 % současné pěstitelské plochy chmele v EU.⁸⁸

Ve srovnání se SZP nebyly v ČR před vstupem poskytovány přímé platby na jednotku výměry pěstování chmele. Vyplácena byla tzv. dotační podpora pro obnovu chmelnic s výsadbou do stávajících nebo nových konstrukcí, program pro podporu vybudování kapkové zavlaha ve chmelnicích a další podpůrné programy.⁸⁹ Ten byl se vstupem do EU logicky ukončen. V letech 2004 a 2005 v ČR tak nefungoval žádný podpůrný program, což způsobovalo s dalšími faktory pokles plochy chmelnic. Až v roce 2006 začal platit program podporující nákup na sadbu chmele s jeho pomocí se vysázelo téměř 200 hektarů chmelnic. Od roku 2007 poté pěstitelé mohli začít žádat i o příspěvek na výstavbu chmelových konstrukcí z Evropského fondu pro rozvoj venkova.

2.3 Spotřební daň z piva

Než vstoupila Česká republika do EU prošla i soustava spotřebních daní několika změnami. Od založení samostatné České republiky byl režim spotřebních daní v České republice upraven zákonem č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, který byl v průběhu let několikrát novelizován. Záměrem jednotlivých novel bylo kromě úprav sazeb spotřebních daní a opatření k zamezení daňových úniků, také sblížení právní úpravy spotřebních daní s právním režimem Evropské unie. Tyto změny měly za cíl postupné zpřesňování definice předmětu spotřebních daní, přibližování sazeb spotřebních daní minimálním sazbám platným v EU a úprava režimu osvobození od daně a další.⁹⁰ Dovršení konvergence s unijní legislativou měl dokončit nový zákon. Na příkladu spotřební daně, tak můžeme vidět, že na europeizaci nelze nahlížet pouze jako na proces přizpůsobování se stávajících členů, nýbrž i jako na proces, který je započat i několik let před vstupem, kdy se

⁸⁷ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Strategie předvstupního období pro komoditu: chmel* [online]. agris.cz, 28. února 2000 [cit. 9. března 2018]. Dostupné na <http://www.agris.cz/clanek/83105>

⁸⁸ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Situační a výhledová zpráva – Chmel, pivo 2002* [online]. eagri.cz, červen 2002 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/2756/svz_chmel_2002_05.pdf.

⁸⁹ Tato podpora byla poskytována za základě zásad podle § 2 odst. 1 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

⁹⁰ Více v důvodové zprávě k vládnímu návrhu zákona č. 353/2003 Sb. o spotřebních daních [online]. psp.cz [cit. 20. března 2018]. Dostupné na <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/00/66/00006678.pdf>.

domácí prostředí kandidátských zemí přizpůsobuje tomu unijnímu, tak jak jej vnímá autorka Grabbeová.

I přes značné přiblížení evropským pravidlům v oblasti spotřebních daní, zůstal stále jeden krok nevyřešený, a to úprava postupu ve správě spotřebních daní – zavedení režimu podmíněného osvobození od daně. Taktéž bylo potřeba zahrnout některé úpravy sazeb spotřebních daní, a to z důvodu dosažení minimálních sazeb platných v Evropské unii. Vznikl tak vládní návrh zákona⁹¹, který měl být posledním krokem ve sbližování právní úpravy spotřebních daní v České republice s právní úpravou Evropské unie. Jelikož nebylo možné, aby všechna ustanovení vstoupily v platnost ještě před vstupem do EU, byl zákon zpracován ve dvou verzích, s tím, že jedna verze začala platit ode dne účinnosti zákona do data vstupu a druhá po tomto datu.

Od roku 1993 se spotřební daň z piva členila na tři skupiny, pro které platily různé sazby daně. Skupiny byly rozděleny podle stupňovitosti piva a vztahovaly se na všechny pivovary bez rozdílu, neexistovaly žádné snížené sazby. První skupina vyjadřovala sazbu daně pro desetistupňová piva ve výši 154 korun na hektolitr, pro dvanáctistupňová byla stanovena na 317 korun na hektolitr a pro vícešupňová na 423 korun na hektolitr piva. Až s účinností novely se od ledna 1995 začaly uplatňovat snížené sazby daně, které byly stejně jako dnes určeny pro menší nezávislé pivovary. Další změna proběhla v roce 1998, kdy se poprvé v České republice začaly vyměřovat sazby v jednotkách Kč/hl/°P. V roce 2000 přišla další významná novela, která přispěla k souladu definice „malého nezávislého pivovaru“ s definicí platnou v EU.⁹²

2.4 Potravinářská legislativa a technické normy

Od vzniku samostatné ČR až do roku 1997 udržovaly potravinářskou legislativu, zahrnující i pivní produkt, technické normy. V roce 1995 až na výjimky tyto normy pozbyly závaznosti a v našem právním řádu tak chyběl právní předpis, který by upravoval podmínky výroby a oběhu potravin. Samostatný zákon, který by upravoval potraviny od výroby až po uvedení do oběhu byl vydán až roku 1997. Tímto předpisem se stal zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. Do této doby, byla naše právní úprava nezávazná a neprůhledná, což způsobovalo také omezování exportu našich potravin zejména do států Evropské unie, kde právní úprava potravin

⁹¹ Vládní návrh zákona č. 353/2003 Sb. o spotřebních daních [online]. psp.cz [cit. 20. března 2018]. Dostupné na <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/00/66/00006678.pdf>.

⁹² Sazba daně z piva [online]. *Sagit*, 1996-2018 [cit. 2. dubna 2018]. Dostupné na http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=157&typ=r&levelid=da_421.htm.

existovala už řadu let.⁹³ Nový zákon ve svém obsahu komplexně zahrnul úpravu rostlinného i živočišného původu a stal se klíčovou normou, kterou se mohli řídit výrobci, prodejci i spotřebitelé potravin.

Zákon stanovil požadavky na celý proces uvádění do oběhu potravin nebo surovin k jejich výrobě, zejména hygienické podmínky a požadavky, aby potravina byla bezpečná. Mohou být používána jen taková technická a technologická zařízení a technologické postupy, které zajistí zdravotní nezávadnost potravin. Zákon stanovil také další požadavky, které se týkají použití přídatných látek, ozařování potravin, balení a označování potravin. Dále byly tímto předpisem stanoveny povinnosti provozovatele potravinářského podniku, vztahující se i na pivovary. V rámci vstupu do EU bylo však nutné zákon modifikovat a přizpůsobit se unijní legislativě. Europeizační proces tak započal již před vstupem, výsledkem byla novelizace zákona č. 110/1997 Sb. odpovídající evropským pravidlům. Na základě směrnice Rady EHS 1993/43 o hygieně potravin byla vydána také vyhláška č. 147/1998 Sb., o způsobu stanovení kritických bodů v technologii výroby, která nabyла účinnosti dne 1. října 1998. Systém HACCP se tak v ČR začal zavádět již od roku 1996. Povinnost zavedení systému byla stanovena postupně pro všechny výrobce a prodejce potravin a pokrmů od roku 2000 do roku 2005 a pro pivovary tento systém tedy začal platit ještě před vstupem.

2.5 Produkce pivovarů

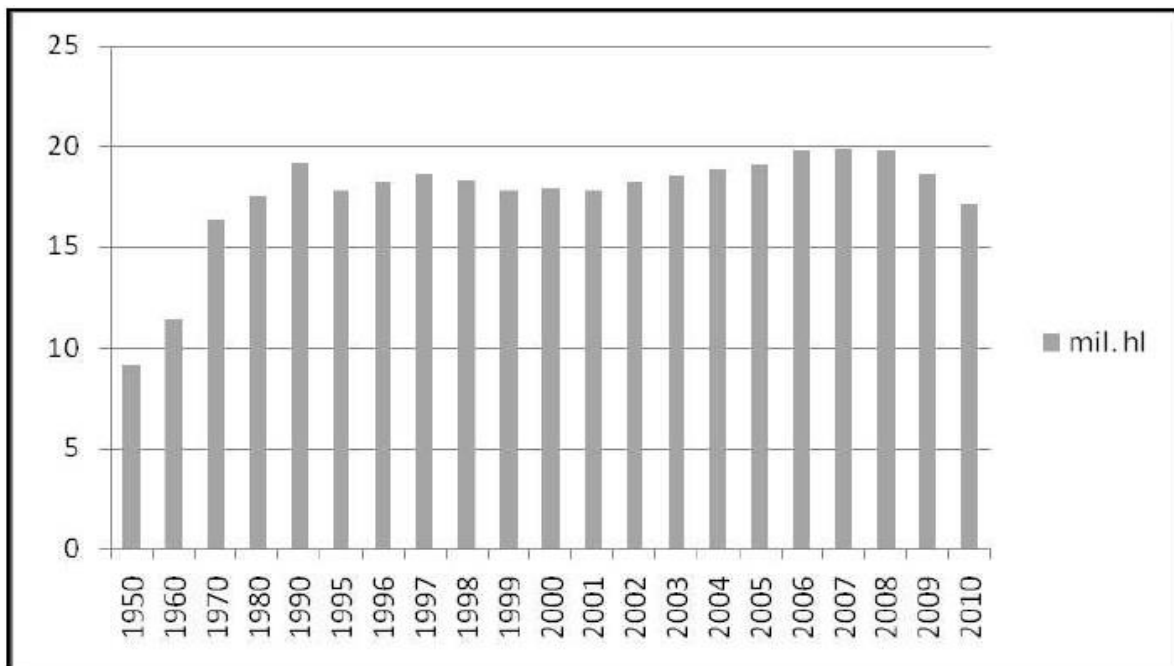
Produkce pivovarů byla v minulosti ovlivněna politickým zřízením našeho státu. Vrátil se až do roku 1945, kdy pivovary začaly být postupně na základě prezidentského dekretu znárodnovány. V roce 1948 se pak pod celostátním ústředním orgánem Československé pivovary ustanovilo 22 národních pivovarů, které sdružovaly pivovary v jednotlivých regionech. Současná soustava fungovala až do roku 1960, kdy byly centrálně zřízeny nové kraje. Organizace pivovarů zkopírovali toto krajské zřízení a vzniklo osm národních podniků, které zanikly až po roce 1989. Do revoluce tak zůstalo v provozu pouze 71 pivovarů vyrábějící celkem 18,2 milionu hektolitrů piva.⁹⁴ Pro toto období je charakteristická mizivá investice do rozvoje pivovarnického průmyslu, jeho obnovy, výzkumu a vývoje, což způsobilo, že tento sektor zůstal po více než 50 let nezměněn. V socialistickém Československu měl pivovar přesně stanoven počet piv, jež musí vyprodukovat, čímž pivovar ztrácel zájem na jakoukoliv

⁹³ JINDRA, Jan. *Včelařské stránky: Zákon o potravinách a předpisy související* [online]. jjjvcela.sweb.cz, 2012 [cit. 3. dubna 2018]. Dostupné na <http://jjjvcela.sweb.cz/soubory/vcely6.html>.

⁹⁴ CHLÁDEK, Ladislav. *Pivovarnictví*. 1. vydání. Praha: Grada, 2007, s. 23.

modernizaci a zvyšování produkce.⁹⁵ I tak byla produkce stále schopna uspokojit nejen domácí spotřebu, ale také zajistit export piva a sladu do tzv. socialistických zemí. I přes značný útlum byl v tomto období založen pivovar Radegast, který se postupem času zařadil mezi největší pivovary v České republice.

Graf č. 1: Vývoj produkce pivovarů v ČR

Zdroj: ČAPKOVÁ: Pivovarský kalendář 2001.

Konec komunistické éry přináší i konec státem vytvořených uskupení, centrálně plánovaného hospodářství a znárodnění majetku. Převratem byl také započat složitý systém restitucí a následných privatizací, které pivovarům předurčily nové majitele. Z počátku pivovary získávaly nové majitele prostřednictvím tzv. malé privatizace, zbylé byly následně zařazeny do tzv. velké privatizace. Některé pivovary se začaly pomalu dostávat také do rukou zahraničních majitelů.⁹⁶ Restituční procesy byly nicméně tak složité, že se původním vlastníkům bez problémů navrátil pouze malý počet pivovarů.

I přes prvotní nedostatek finančních prostředků, který měl za následek zánik některých pivovarů, se začínal pivovarnický průmysl pomalu stabilizovat. Majitelé začali obnovovat staré pivovary, z nichž často vznikly akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným,

⁹⁵ VERHOEF, Berry. *Kompletní encyklopedie piva: Podrobný průvodce světem lahodného moku*. 2. vydání. Čestlice: Rebo, 2004, s. 223.

⁹⁶ Plzeňské pivovary spolu s pivovary Velké Popovice a Nošovice náležely k jihoafrické skupině SAB. Pražské pivovary koupila v roce 1993 anglická skupina Bass PLC, pivovary Starobrno získal do vlastnictví Heineken a královský pivovar Krušovice pak patřil skupině Dr. Oetker.

soukromé podniky a další. V této době začal narůstat také zájem zahraničních firem o koupi českých pivovarů. Pro toto období je dále charakteristický rozmach ve zřizování malých rodinných a restauračních pivovarů.

Trend zakládání minipivovarů lze datovat od roku 1991, zapříčiněný především vstupem zahraničních společností do českého pivovarnictví. Odpor podstatné části českého obyvatelstva a popud k založení vlastních pivovarů zapříčinila zejména skutečnost, kdy řada zahraničních společností začala uzavírat pivovary a znehodnocovat uznávané tradiční postupy výroby českého piva. Další hybnou silou byla změna preferencí pivního spotřebitele, zejména rostoucí obliba vícestupňových a prémiových piv a důraz na chuť piva, která je pro české spotřebitele odpradáva důležitější než cena.⁹⁷ Na tyto faktory se tak minipivovary snažily a stále snaží zaměřit. Zatímco v 90. letech existoval v celém Československu pouze jediný minipivovar – Pivovar u Fleků, v polovině roku 2009 jich bylo cca osmdesát.

Konec 20. století je charakteristický také vznikem pivovarských skupin sdružující nebo vlastnící podíl v několika pivovarech. Mezi pět největších skupin a největších výrobců piva se zařadily Plzeňský Prazdroj a.s., Pivovary Staropramen, a.s., Heineken Česká republika, a.s., Pivovary Lobkowicz Group, a.s. a jediný národní podnik Budějovický Budvar, n.p. Před vstupem bylo pivo produkováno celkem v 38 společnostech, 48 průmyslových pivovarech a více než v 30 minipivovarech. Celkově tak můžeme pivovary terminologicky členit podle jejich celkového výstavu pivovarů⁹⁸ - *průmyslové pivovary*, které produkují nad 10 tisíc hektolitřů ročně a *minipivovary* mající výstav do 10 tisíc hektolitřů ročně. Průmyslové pivovary lze dále členit na dvě podskupiny, a to na pivovarské společnosti, které řídí několik pivovarů a samostatné činné pivovary. Minipivovary zase fungují většinou spolu s vlastním restauračním zařízením.⁹⁹

Co se týká výstavu, ten již před vstupem čelil rostoucí tendenci. Od 90. let můžeme sledovat růst produkce piva, na kterém se vedle velkých producentů piva podstatnou měrou zejména od 20. století začaly podílet také malé pivovary. Výstav těchto pivovarů se od roku 2002 do roku 2007 zvýšil zhruba o pětinu na odhadovaných 3,1 milionu hektolitřů, přičemž některé již překročily hranici 200 tisíc hektolitřů stanovenou pro daňovou úlevu. Za zvýšením produkce mimo domácí oblibu stála také stále zvyšující se poptávka na zahraničních trzích.

⁹⁷ KRESTÝNOVÁ, Martina. *Změny v odvětví pivovarnictví a jejich ekonomické dopady na malé české pivovary*. Diplomová Práce. Mendelova univerzita. Provozně ekonomická fakulta. Brno, 2017, s. 96.

⁹⁸ Výstav je ryze pivovarským termínem, kterým je označovaná celková produkce piva, konkrétně počet vystaveného neboli prodaného piva v daném kalendářním roce, z určitého pivovaru.

⁹⁹ POLÁK, Milan. *Pražské pivovárky a pivovary*. 1. vydání. Praha: Libri, 2003, s. 52.

Z údajů ČSPS vyplývá, že export minipivovarů se od roku 2002 zvedl sedmkrát na více než 700 tisíc hektolitrů.¹⁰⁰

Nicméně podle předsedy Českého svazu malých nezávislých pivovarů Jiřího Fuska, byla řada malých pivovarů i přes rostoucí produkci na hranici ekonomické únosnosti. To vedlo k tomu, že malé pivovary místo výroby velmi kvalitních regionálních piv pro domácí spotřebu a na export za odpovídající ceny, zvolily strategii dodávat velmi levná piva do řetězců. Jejich ceny se tak snížily, za to české pivo začal tento jev výrazně znehodnocovat.

2.6 Export pivovarů

České pivovary exportovaly i v socialistické republice, přičemž první dostupný údaj pochází z roku 1950, kdy objem exportu dosáhl 36 tisíc hektolitrů. Od tohoto roku vývoz postupně rostl a na nejvyšší úroveň se dostal v roce 1980, kdy bylo vyvezeno 1,6 milionu hektolitrů. Nicméně po roce 1989 nastala řada strukturálních změn, včetně zrušení rajonizace¹⁰¹ odbytu, české značky začaly tak více expandovat na domácím trhu a jednotlivé firmy se začaly více prolínat.¹⁰² Přejít z plánovaného na tržní hospodářství mělo mimo jiné také velký dopad právě na export. Česká ekonomika se postupně začala otevírat, čímž docházelo k postupnému vzrůstu exportu, ale i importu.

Do data vstupu obchodně politickou bází zaštiťovala výše zmíněná *Evropská dohoda*, jejíž nejdůležitější částí byla ustanovení, která předpokládala vytvoření zóny volného obchodu na asymetrickém základě. To znamenalo, že EU otevírala svůj trh rychleji než ČR pro členské země. Tím bylo České republice umožněno se rychleji adaptovat na konkurenční prostředí unijního trhu. Vstup EU neměl výrazný dopad na průmyslové výrobky, ty byly plně liberalizovány již před vstupem, roku 2001. Pokud se jedná o zemědělské a potravinářské výrobky, zde byla situace odlišná. Systém byl nastaven tak, že si obě strany navzájem poskytovaly celní úlevy na vybrané výrobky. Tento specifický ochranný režim se ale automaticky se vstupem mění, obchod se plně liberalizuje a člení se do jednotného vnitřního trhu.¹⁰³ Z toho samozřejmě plynou důsledky dotací, podpor, zvýšení cenové úrovně potravin a zemědělských produktů. K tomu se ovšem dostaneme v třetí kapitole.

Kromě odstranění obchodních bariér tvořilo nedílnou součást přístupového procesu také

¹⁰⁰ POTRAVINOVÁ KANCELÁŘ ČESKÉ REPUBLIKY. *Výstav malých pivovarů za pět let stoupl zhruba o pětinu* [online]. foodnet.cz, 23. ledna 2007 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.foodnet.cz/polozka/?jmeno=V%C3%BDstav+mal%C3%BDch+pivovar%C5%AF+za+p%C4%9Bt+let+stoupl+zhruba+o+p%C4%9Btinu&id=11822>.

¹⁰¹ Rozdělení podle územních celků počátku.

¹⁰² ŠVENDOVÁ, Gabriela. *Identifikace faktorů ovlivňující výstav Starobrnno*. Diplomová práce. Mendelova univerzita v Brně. Provozně ekonomická fakulta. Brno, 2011, s. 29.

¹⁰³ KLIKOVÁ, Christiana, KOTLÁN, Igor. *Hospodářská politika*. 1. vydání. Ostrava: Sokrates, 2003, s. 275.

převzetí *acquis* jednotného trhu a harmonizace národní legislativy s tou unijní. Před vstupem do Evropské unie tak musela Česká republika a převzít a implementovat více než osmdesát tisíc stran evropských předpisů a nařízení, ve většině týkající se fungování jednotného trhu.¹⁰⁴

Již před vstupem do EU tak lze sledovat vzrůstající export, se kterým byl úzce spjat i rostoucí příliv přímých zahraničních investic z Evropské unie. Příliv investic do našeho státu se začal rychle zvyšovat po zasedání Evropské rady v Essenu v roce 1994, na němž se Evropská unie zavázala k východnímu rozšíření. Tak jako předvstupní pomoc, i tyto investice byly pro Českou republiku velmi důležité. Prostřednictvím nich jsme mohli vybudovat nové výrobní kapacity, zformovat moderní služby a vytvořit nová pracovní místa.¹⁰⁵

Před vstupem do EU se obchod s pivem uskutečňoval jak s členskými státy EU, ale také se zbytkem republik RVHP a třetími zeměmi. Ten byl samozřejmě omezen řadou překážek, zejména cly a množstevními opatřeními. Nicméně tyto bariéry se mezi ČR a jednotlivými zeměmi lišily. Zatímco překážky mezi ČR a patnáctkou členských zemí EU byly před vstupem již zcela zrušeny, u přistupujících států v rámci východního rozšíření tomu bylo jinak.

Největší problém byl zejména v Polsku, které svými ochrannými opatřeními zavedlo clo na 21 %. To mělo výrazný dopad na naši republiku a na její vývoz do sousedního státu. Pro srovnání se v roce 1991, před zavedením ochrany trhu, český export do Polska vyčíslil na 540 tisíc hektolitřů piva, v roce 2003 to bylo pouze 26 tisíc hektolitřů. Vedle neúměrných polských cel byly bariérou například také maďarské množstevní kvóty. I přes některé nepřiměřené bariéry se celkový export českého piva již před vstupem do EU zvyšoval a rok před vstupem se meziročně vyšplhal o osm procent na rekordních 2,13 milionu hektolitřů. Česká republika se tak stala jedenáctým světovým vývozcem.¹⁰⁶

Nebezpečí, že na tuzemský trh razantně nastoupí zahraniční pivovary u nás podle odborníků nikdy nehrozilo. I když se pivovary z členských států EU dlouhodobě snažily dostat na český trh, žádné z importovaných piv významný úspěch nezaznamenalo. Důvodem bylo podle manažera exportu pivovarnické skupiny Drinks Union Miloše Kuby zejména skutečnost, že evropská piva byla a jsou pro české konzumenty chuťově odlišná a

¹⁰⁴ BARYSCH, Katinka. *Enlargement two years on: Economic success or political failure?* London: Centre for European Reform, 2006. 26 s. Dostupné na <http://www.co-industri.dk/DA/Nyheder/Pressem eddelelser/Delte%20dokumenter/EU-rapport.pdf>.

¹⁰⁵ BEVAN, Alan, ESTRIN, Saul, GRABBE, Heather. *The impact of EU accession prospects on FDI inflows to central and eastern Europe*. Sussex European Institute, Policy note, June 2001, s 1- 3. Dostupné na <http://www.mcrit.com/scenarios/visionsofeurope/documents/one%20Europe%20or%20Several/A%20Bevan%20S%20Estrin%20H%20Grabbe.pdf>.

¹⁰⁶ HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. *Vstup do EU by měl rozšířit možnosti vývozu českého piva chmel* [online]. agris.cz, 25. března 2004 [cit. 9. března 2018]. Dostupné na <http://www.agris.cz/clanek/129811/vstup-do-eu-by-mel-rozsirit-moznosti-vyvozu-ceskeho-piva>.

především drahá. Pivovary z členských států EU tudíž na oříšek, jak dostatečně proniknout na český trh přistoupily jinak a začaly se zaměřovat na nákup podílů v domácích pivovarech.

3. Analýza stavu českého pivovarnictví po vstupu do EU

Pro Českou republiku, stejně tak jako pro ostatní uchazečské státy, mělo rozhodnutí o přistoupení k EU zásadní dopad na domácí politickou scénu. Přístupová vyjednávání, následné referendum a nový statut řádného členství velmi zintenzivnil debatu o evropské integraci a přetransformoval ji z otázky zahraniční politiky na důležité domácí politické téma. Sjednocení předpisů bylo Českou republikou jako přistupujícím státem systematicky řešeno již od roku 1995. Vysokého stupně harmonizace vykazovala zejména v kapitole volného pohybu zboží a v roce 1999 se stala první z kandidátských zemí, která uzavřela tuto kapitolu. Včasná transpozice a implementace *acquis* tak zabezpečila hladký přechod hospodářské sféry do podmínek vnitřního trhu po vstupu do EU. V tomto směru musela ČR přistoupit na pravidla upravující Společnou obchodní politiku EU a daňovou oblast, které zajišťují hladký chod vnitřního trhu.¹⁰⁷

Společně s postupující integrací ČR do EU se tak české prostředí stávalo čím dál více europeizovaným. Je nepochybné, že vstup do EU přinesl největší změny do veřejné sféry. Ta ovšem z velké části dopadá právě na soukromý sektor. A i když se politologické publikace nezaměřují primárně na soukromý sektor, má práce se pokusí od nich odchytil a analyzovat vliv europeizace na oblast pivovarnictví a doložit tak význam soukromé sféry v rámci výzkumu europeizačních změn. Na následujících řádcích se proto zaměříme na jednotlivé změny v oblasti pivovarnictví a na dopady, které europeizační proces do této oblasti přinesl.

První podkapitola se zaměří na europeizaci sféry *politics*, konkrétně na změny zájmů pivovarnického průmyslu. Zbývající části práce se již budou zabývat výzkumem europeizačních změn v oblasti *policy* a jejich dopady v pivovarnickém sektoru. Analyzovat samostatné europeizační dopady na české pivovarnictví v rovině *policy* je ze všech tří sfér nejproblematictější. Tato skutečnost je zapříčiněná v samostatné podstatě sféry *policy*, která primárně působí ve veřejném sektoru. Politiky jsou jedním ze standardních výstupů jeho činnosti, které soukromý sektor vytvářet nemůže.¹⁰⁸ Na následujících stránkách se proto zaměřím na jednotlivé oblasti veřejného sektoru, ale pouze na takové, se kterými jsou české pivovary v určité spojitosti. V samostatných podkapitolách se zaměřím zejména na produkci pivovarů, na potravinářskou legislativu, ale také budu zkoumat vliv EU na zemědělství v oblasti

¹⁰⁷ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace ke smlouvě o přistoupení* [online]. kr-kralovehradecky.cz, 24. dubna 2003 [cit. 25. března 2018]. Dostupné na

http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/files/4866/Smlouva_o_pristoupeni_k_EU_informace_z_MZV.pdf.

¹⁰⁸ SEDLÁČEK, Milan. *Europeizace soukromého sektoru na příkladu českého pivovarnictví. Politologický časopis*, Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2010, roč. 2010, č. 2, s. 183-211.

chmelu, dotační politiku a export pivovarů. Popíšu, jaký důsledek mělo přistoupení v oblasti spotřebních daních a jaké reakce vyvolala v pivovarnickém sektoru.

3.1 Europeizace pivovarů a změna jejich zájmů

V důsledku přistoupení se nejen vrcholná úroveň našeho státu musela přizpůsobit pravomoci unijních orgánů. Členství v EU dalo vzniknout řadě útvarů mající za úkol řešit unijní agendu, ať již na vládní a legislativní úrovni, ale také v rámci celé hierarchie státní, respektive veřejné správy. V ČR byla za jediný vrcholný orgán vždy považována Vláda se svými ministerstvy. Po vstupu do EU však musela přenést část svých pravomocí na unijní orgány, což mělo za následek značné omezení její politické moci. A i když její zástupci získali své místo v Radě EU, v řadě záležitostí již nikdy nemohlo být rozhodováno jako dříve. Rozbor změny vrcholného institucionálního prostředí by mohlo být ovšem samostatnou částí práce, kterou se z důvodu rozsahu nebudu více zabývat.

Pokud se přeneseme do soukromé sféry – pivovarnického sektoru, zde po roce 1989 vznikly dva orgány – *Český svaz pivovarů a sladoven* a *Český svaz nezávislých malých pivovarů*. Je nepochybné, že před vstupem do EU se soustředění pivovarů upínalo zejména na Vládu ČR a další subjekty nebyly zdaleka tak relevantní. Období vstupu České republiky do Evropské unie však způsobilo, že pivovary již nemohly zůstat v této vládně-orientované pozici a musely hledat další cesty, jak se přizpůsobit novému řádu.¹⁰⁹ Český svaz nezávislých malých pivovarů se tak stal prakticky okamžitě po svém vzniku zakládajícím členem *Evropského svazu malých nezávislých pivovarů*.¹¹⁰ Nejvýznamnější úlohu však zastával Český svaz pivovarů a sladoven¹¹¹, který byl od svého vzniku významný zejména pro hájení zájmů, monitoring legislativy a komunikaci s institucemi, které mají co říct k vytváření pivovarnickému průmyslu v rámci České republiky. Situace po přistoupení se ovšem změnila a pivovary musely začít reagovat i na unijní legislativu, která bezprostředně začala ovlivňovat jejich prostředí. Svazu tak bylo jasné, že hájit zájmy v unijním legislativním procesu bude efektivnější z celoevropského profesního sdružení vzniklého roku 1958, *The Brewers of Europe*. Prostřednictvím tohoto orgánu se tak naskytl českým pivovarům jedinečná šance dosahovat výsledků, které odpovídají jeho potřebám.

¹⁰⁹ SEDLÁČEK: *Europeizace soukromého sektoru...*, s. 197.

¹¹⁰ SDRUŽENÍ PŘÁTEL PIVA. *Malé pivovary v Evropě se sdružují* [online]. prateleypiva.cz, 17. září 2003 [cit. 25. března 2018]. Dostupné na <http://www.prateleypiva.cz/svet-piva/archiv/2003/male-pivovary-se-sdruzuji/>.

¹¹¹ Svaz v současné době sdružuje 26 pivovarských společností, šest sladoven a 19 přispívajících členů, jako jsou chmelaři nebo výrobci pivního skla. Největšími českými pivovary jsou skupiny Plzeňský Prazdroj, Pivovary Staropramen, Heineken ČR a národní podnik Budějovický Budvar.

V následujících letech se pak ukázalo, že vstupem do této instituce byl správný krok. Nejenže jsme si zajistili lepší informovanost o dění v centru evropské politiky, ale zejména jsme získali nepostradatelné spojení v prosazování pivovarnických zájmů napříč unijními strukturami. Českým pivovarníkům bylo dáno zastoupení ve všech nejdůležitějších orgánech BOE a již první rok fungování v této organizaci se českým pivovarníkům podařilo prosadit nejen do jejich výkonných a odborných složek, ale také se podílet na řadě jejich aktivit. Potvrzují to i slova Rodolpha de Looz-Corswarem, generálního tajemníka Brewers of Europe: „*Čeští pivovarníci za rok svého členství v Brewers of Europe prokázali, že nejen umí vařit vynikající pivo, ale jsou schopni pro něj mnoho pozitivního udělat. Vážíme si řady nápadů, kterými obohatili naši činnost. Jejich práce ve vedoucích orgánech i v odborných komisích je všeobecně velmi ceněna a napomáhá jak prestiži naší organizace, tak i prosazování zájmů nás, evropských pivovarníků.*“¹¹²

Podíváme-li se na činnosti tohoto orgánu, zjistíme, že řada z nich byla realizována za aktivní účasti českých pivovarníků, zejména účast na společné mediální akci, která v evropských médiích vyjadřovala názor veřejnosti na iniciativu evropského komisaře pro zdraví a nesouhlas se zvýšením minimální sazby piva. První záležitost se týkala legislativního návrhu evropského komisaře pro zdraví Markose Kypriana, který měl regulovat konzumaci alkoholu. Tento, zjednodušeně nazývaný „skandinávský model“ by zavedl částečnou prohibici v EU, což by měl za následek ignoranci historických, kulturních a dalších rozdílů v oblasti spotřeby alkoholu v Evropě. Na základě velmi úspěšné mediální kampaně za značné podpory českých pivovarníků byl již v původní verzi návrh odmítnut. Další výhra, která byla vybojována na základě vzájemné spolupráce národních asociací členů BOE, bylo české vetování zvýšení minimální sazby spotřební daně na pivo. V tomto případě se projevila i značná pomoc Vlády ČR, což naši pivovarníci velmi ocenili. Tato událost a další prosazování zájmů pivovarnického svazu budou rozebrány dále v jednotlivých podkapitolách – 3.4 Spotřební daň z piva a 3.7 Produkce pivovarů.

V souvislosti se vstupem do EU vznikla i řada dalších subjektů, které zajišťují nezanedbatelnou roli – *CEBRE*, zastoupení krajů, nové střešní organizace jak na národní, tak evropské rovině, atd.¹¹³ V roce 1990 vznikla také česká skupina *Sdružení přátel piva*, která v reakci na členství vstoupila v roce 2005 do *Evropské unie pivních spotřebitelů*. Organizace hájí tradiční technologie výroby piva, vše s ohledem na specifika jednotlivých zemí, a vystupuje

¹¹² POTRAVINÁŘSKÁ KOMORA ČR. Potravinářský zpravodaj: list Potravinářské komory ČR/Federace výrobců potravin, nápojů a zpracovatelů zemědělské produkce. *Agral*, 2007, roč. 9, č. 3, s. 13.

¹¹³ SEDLÁČEK: Evropeizace soukromého sektoru..., s. 197.

na ochranu koncového zákazníka a jeho právo možnosti výběru na trhu s pivem. Sdružení přátel piva tak může aktivně zasahovat do její činnosti a struktur a přinášet své postoje na evropskou pivní problematiku i z pohledu českého konzumenta. Silná pozice českých pivovarských odborníků v Evropské unii pivních spotřebitelů znamená, že se podílejí nejen na řadě vědeckovýzkumných činností, jako je sledování nejnovějších výsledků vědy a možností jejich aplikací při výrobě piva k zajištění maximální kvality této potraviny, ale mají vliv na zkoumání všeho, co souvisí s tak citlivou problematikou, jako je ochrana zdraví spotřebitele.¹¹⁴

V neposlední řadě nesmíme opominout ani tu úplně nejnižší úroveň, tedy jednotlivé pivovary, které se také musely přizpůsobit situaci, kdy Česká republika začala vystupovat jako unijní člen. Většina pivovarů na tento stav reagovala zřízením pracovních míst zabývajících se unijní agendou. Nicméně ne všechny pivovary se dokázaly zcela přizpůsobit nové roli. Špatná orientace v unijních předpisech z důvodu neexistence kvalifikovaného personálu se začala projevovat a stále projevuje zejména u minipivovarů. Především dodržování některých technických standardů pro tyto pivovary představuje podstatné zvýšení nákladů, které si málokterý z nich může dovolit. Na základě výzkumu jsem zjistila, že podstatná část minipivovarů jak českou, tak unijní legislativu nezkoumá a chybí jim tak informační zajištění. Často se tak stává, že se o novém předpisu pivovar dozví až při konverzaci s majiteli jiných pivovarů.

Daleko uspokojivější situaci můžeme pozorovat u větších pivovarů. Ty mají z větší části zřízenou funkci interního kvalifikovaného zaměstnance či právníka, který má za úkol monitoring unijní legislativy. Pivovary, které vyhrazeného zaměstnance postrádají mají tuto činnost zajištěnou specializovanými firmami. Například Měšťanský pivovar Havlíčkův Brod má uzavřenou smlouvu o zajišťování servisu v oblasti legislativy EU a ČR s VÚPS, servis a služby, s.r.o. Pracovníci tohoto subjektu se pravidelně setkávají se zaměstnanci pivovaru, kde rozebírají změny legislativy. Že je monitoring změn legislativy nepostradatelnou součástí kvalitního podnikání mi přiznaly sami pivovarnické podniky. Neprostudovaná pravidla u nich častokrát vytvořila řadu problémů, a to jak při zřizování pivovaru, tak během jeho činnosti.

3.2 Financování z unijních fondů

Pivovarům se otevřely také nové možnosti prostřednictvím čerpání financí z fondů EU, které představují hlavní nástroj realizace politiky hospodářské a sociální soudržnosti neboli Regionální politiky EU. Fondy můžeme rozdělit na Evropské strukturální a investiční fondy

¹¹⁴ POTRAVINÁŘSKÁ KOMORA ČR. Potravinářský zpravodaj: list Potravinářské komory ČR/Federace výrobců potravin, nápojů a zpracovatelů zemědělské produkce. *Agral*, 2005, roč. 6, č. 6, s. 23.

(EISF) a ostatní fondy, jejichž prostřednictvím se rozdělují finanční prostředky určené ke snižování ekonomických a sociálních rozdílů mezi členskými státy a jejich regiony. Aby mohla země využívat ESIF, musí vypracovat dohodu¹¹⁵ ve spolupráci s Evropskou komisí, v níž stanoví, jakým způsobem budou prostředky v příslušném finančním období použity. Na základě těchto dohod se poté připraví řada investičních programů, z nichž jdou v rámci příslušných oblastí politiky finanční prostředky do různých regionů a projektů. V programovém období 2014–2020 bylo stanoveno 10 národních operačních programů,¹¹⁶ prostřednictvím některých z nich jsou pivovary oprávněny čerpat dotace EU.

Co se týká pivovarů a čerpání unijních dotací, můžeme je zařadit mezi nejvíce finančně podporované potravinářské produkty v Česku. V roce 2016 magazín Dotyk¹¹⁷ dělal průzkum, při kterém došel k závěru, že v minulém programovém období 2007–2013 putovalo z evropských fondů do českých pivovarů více než 470 milionů korun. Další desítky milionů přidal český rozpočet jako povinnou spoluúčast. Další finanční prostředky šly z evropských fondů na žatecký Chrám chmele a piva a desítky milionů korun dává EU také na reklamu CHZO České pivo.

Podle hodnocení byl v čerpání unijních zdrojů nejúspěšnější Pivovar Svijany, který ve 13 projektech získal celkem 126 milionů korun. Převážná většina podpor byla poskytnuta z operačního programu Podnikání a inovace prostřednictvím nichž pivovar investoval do nových technologií a do rekonstrukce objektů. Nejvíce peněz, celých 15,6 milionu korun, dostal na zvyšování energetické účinnosti a využívání obnovitelných zdrojů při výrobě piva. Na druhém místě se umístil největší český výrobce piva Plzeňský Prazdroj, který inkasoval z evropských fondů na desítku projektů celkem 48 milionů korun. Finanční prostředky šly hlavně na ekologizaci provozů, ale i na školení zaměstnanců. Toto číslo je zajímavé ve srovnání s druhým největším producentem – Pivovarem Staropramen. Ten získal dotace pouze na vzdělávání zaměstnanců ve výši 5,4 milionu korun.

Celkově pomohly unijní dotace zejména větším průmyslovým pivovarům. Nicméně značná část unijních dotací pomohla ke vzniku několika desítkám malých pivovarů. Na finanční prostředky z EU dosáhl např. Selský pivovárek z Kroměříže, jehož jednatel

¹¹⁵ V současné době je tento dokument nazván jako Dohoda o partnerství.

¹¹⁶ MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Programy pro programové období 2014-2020* [online]. strukturalni-fondy.cz, 2012 [cit. 25. března 2018]. Dostupné na <https://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy>.

¹¹⁷ KRÁLOVÁ, TÁŇA. *Kterí potravináři berou nejvíce dotací?* [online]. strukturalni-fondy.cz, 21. červenec 2016 [cit. 25. března 2018]. Dostupné na <https://dotyk.denik.cz/publicistika/kteri-potravinari-berou-nejvic-dotaci-20160721.html>.

Tomáš Váňa začínal vyloženě od nuly. V současné době už pivovar vaří 700 hektolitrů piva ročně a má několik zaměstnanců, kteří byli dříve dlouhodobě nezaměstnaní. Pivovar tak mohl jako sociální podnik zažádat o dotaci skrze Integrovaný operační program a operační program Lidské zdroje a zaměstnanost.¹¹⁸

Minipivovary jsou ale okrajově podporovány také zemědělským Programem rozvoje venkova. Ten jen v roce 2015 přispěl 4,6 milionu na rozjezd Pivovaru Zbraslavice na Kutnohorsku a milionem pro pivovar Heřman ve Vladislavi na Vysočině. Další desítky tisíc korun dostaly pivovary Lobeč a varnsdorfský Kocour na realizaci místní rozvojové strategie.¹¹⁹

V rámci mého průzkumu jsem dospěla k názoru, že i přes zvyšující se informovanost o unijních financích, podstatná část malých pivovarů stále postrádá obeznámení o možnosti jejich čerpání. Pakliže se k nim informace přece jen dostanou, zjistí, že vypracování projektu není vůbec jednoduchá záležitost a od takového úmyslu upustí. V rámci výzkumu bylo proto vhodné takové pivovary upozornit, že na trhu se vyskytuje několik subjektů, jejichž předmětem činnosti je zpracování dotačních žádostí s téměř 100% úspěšností. Jak jsem očekávala, z unijních fondů tak čerpaly všechny z dotazovaných pivovarů většího typu, které využily právě těchto specializovaných firem či kvalifikovaných zaměstnanců. Nutno podotknout, že jsou v čerpání velmi úspěšné.

3.3 Zemědělství – oblast chmelu

I po vstupu do EU zůstal chmel jednou z nejcennějších surovin. Zájem o něj dokazuje stále se zvyšující se poptávka, která zařadila Českou republiku mezi největší producenty chmele na světě. Nejvyhledávanější pěstovanou odrůdou je již řadu let Žatecký poloraný červeňák, díky jeho jedinečnosti si Česká republika vyjednala jeho zapsání do Rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení.¹²⁰

Od 1. května 2004 se pěstování chmele řadí pod SZP, a proto byly nutné i tuto oblast sloučit s unijními pravidly. U komodity chmel je v EU od roku 1971 uplatňována společná organizace trhu, která byla tvořena devíti nařízeními Rady a Komise. V české legislativě se

¹¹⁸ ZACHOVÁ, Aneta. *Za evropské peníze lze pomoci znevýhodněným a zároveň vařit pivo* [online]. euractiv.cz, 17. ledna 2017 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na <http://euractiv.cz/clanky/evropske-fondy/za-evropske-penize-lze-pomoci-znevychodnenym-nebo-treba-varit-pivo/>.

¹¹⁹ KRÁLOVÁ, Táňa. *Kterí potravináři berou nejvíc dotací?* [online]. strukturalni-fondy.cz, 21. červenec 2016 [cit. 25. března 2018]. Dostupné na <https://dotyk.denik.cz/publicistika/kteri-potravinari-berou-nejvic-dotaci-20160721.html>.

¹²⁰ Na základě nařízení Komise ES č. 503/2007 ze dne 8. května 2007, o zápisu určitých názvů do Rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení (Pohořelický kapr (CHOP) – Žatecký chmel (CHOP)). Úř. věst. L 119/5, 9. 5. 2007, s. 1 a násl.

jako jedna z reakcí na změny právního prostředí stala novelizace měnicí zákon č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele. Ze stávajícího zákona byla vypuštěna řada ustanovení, která evropská nařízení již obsahují, aby nedošlo k duplicitám. Zákon proto řeší pouze záležitosti, které upravují některé členské státy odlišně, jako např. stanovení chmelařských oblastí a poloh a dále okruhy, které evropské právo nereguluje jako je evidence chmelnic, vztah ke správnímu řádu, kompetence příslušných orgánů či sankce.¹²¹

Jelikož je sektor zemědělství závislý na dotacích, byly po vstupu do EU producentům chmele garantovány přímé platby s národními komplementárními platbami za účelem dorovnání.¹²² Tyto platby přestaly být pro pěstitele chmelu poskytovány od roku 2010 na základě výsledků prověrky SZP („*Health check*“). Nicméně poslední reforma SZP z roku 2013 umožnila novým členským státům poskytovat i přechodné vnitrostátní podpory, které se svým principem národním doplňkovým platbám rovnají. Do rámce těchto podpor je řazen i sektor chmelu. Od 1. 1. 2009 bylo také zavedeno, že k získání přímých podpor je nutné dodržovat vybrané legislativní předpisy, tzv. *Cross-compliance*, které zahrnují dvě části – standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy a povinné požadavky na hospodaření.

V roce 2013 prošla SZP reformou, což mimo jiné ovlivnilo systém plateb. Reformovaná SZP pro období 2015–2020 umožnila členským státům ve větší míře rozhodovat o nastavení přímých plateb v rámci prvního pilíře. Od roku 2015 tak přímé platby v ČR tvoří jednotná platba na plochu zemědělské půdy, tzv. SAPS, platba pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (tzv. *greeningová platba*) a dobrovolná podpora vázaná na produkci – podpora citlivých sektorů a platba pro mladé zemědělce. Nejvýznamnější část přímých plateb – SAPS je poskytována na hektar způsobilé zemědělské půdy zemědělci, kteří dodrží podmínky aktivního zemědělce a zemědělského podnikatele, řádně obhospodařují zemědělskou půdu, dodržují podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu a splňují některé povinné požadavky na hospodaření.

I přes to, že je chmel v současné době velmi žádaná surovina,¹²³ evidovalo se za posledních patnáct let patrný pokles ploch k jeho pěstování. Již před vstupem a v období vstupu lze sledovat neustálý úbytek ploch chmelnic (viz níže uvedený graf č. 2), který byl, ale

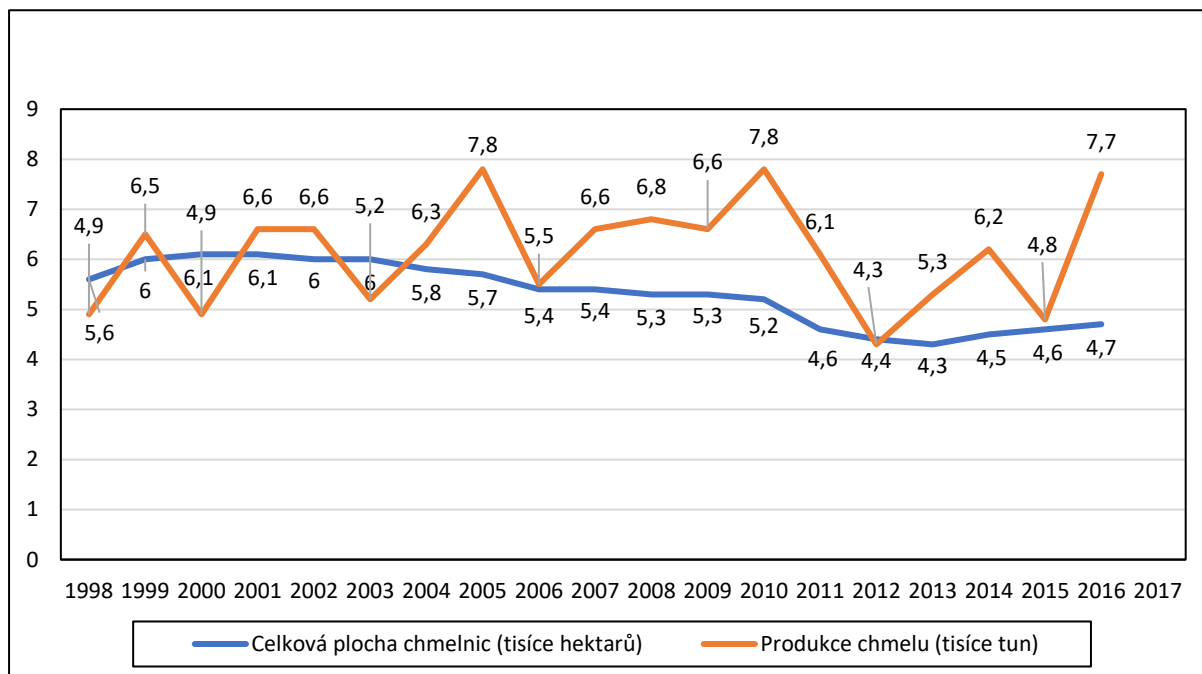
¹²¹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Situační a výhledová zpráva – Chmel, pivo 2005* [online]. eagri.cz, červen 2005 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/2750/chmel_20_05.pdf.

¹²² MAREK, BAUN: Česká republika a Evropská unie, s. 118–119.

¹²³ Podle statistik mají producenti chmele zajištěn odbyt prakticky do roku 2021.

stále je zapříčiněn zejména slabším zájmem o některé chmelové odrůdy (viz kapitola 2.2) a slabší sklizní. ČR tak již řadu let vyvíjí snahu o jejich postupné zvyšování.

Graf č. 2: Pěstování chmele v ČR

Zdroj: Zuzana Bartozelová, na základě statistik ČSÚ

Před pěti lety se MZe tento nepříznivý trend rozhodlo zvrátit zařazením chmelu na seznam tzv. citlivých komodit,¹²⁴ čímž jde Česká republika nad rámec plateb na plochu. Do roku 2015 byly tyto finanční prostředky poskytovány prostřednictvím zvláštní podpory dle čl. 68 nařízení Rady ES č. 73/2009, v rámci sektoru brambor pro výrobu škrobu, chmele, krav bez tržní produkce mléka, mléčného sektoru a chov ovcí a koz. Na základě reformy patří tyto finanční prostředky do dobrovolné podpory vázané na produkci, na něž je vyhrazeno 15 % roční obálky z přímých plateb. Současně se začaly vztahovat i na další sektory, čímž došlo nejenom k rozšíření počtu podporovaných komodit, ale také k významnému nárůstu objemu finančních prostředků. Tento mechanismus tak na rozdíl od jiných jako jediný umožňuje podporu vázat na skutečnou aktuální produkci, nikoliv historické údaje, a je u něj tedy zaručeno, že podpora bude rozdělena tzv. „živým producentům“,¹²⁵ což mělo mimo jiné přimět producenty ke

¹²⁴ Dále se mezi tyto komodity řadí např. cukr, pěstování ovoce, zeleniny, konzumních brambor atd.

¹²⁵ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Situační a výhledová zpráva – Chmel, pivo 2016* [online]. eagri.cz, 2016 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/528792/SVZ_Chmel_12_2016.pdf.

zvýšení rozsahu chmelnic.¹²⁶ To se povedlo a od roku 2013 plocha chmelnic nepatrně roste a v současnosti je Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským evidovaná plocha českého chmelu necelých 5 tisíc hektarů, což je předpoklad pro růst exportu.¹²⁷

Producenti chmele mohli po přistoupení začít využívat také dvou strukturálních fondů – HRDP – Horizontální plán rozvoje venkova, který mohl poskytnout finance na méně příznivé oblasti (tzv. LFA) a OP – Operační program Zemědělství, podporující zvýšení HDP a zaměstnanosti, zachování životního prostředí, zajištění trvale udržitelného polyfunkčního rozvoje venkova založeného na trvale udržitelném zemědělství a další. V současnosti se na komoditu chmel vztahuje program rozvoje venkova ČR na období 2014–2020, kde mohou pěstitelé chmele čerpat dotace na investice do výstavby i rekonstrukce zemědělských staveb, pořízení potřebných technologií i pořízení mobilních strojů. Tyto podpory je možné čerpat zejména z operace Investice do zemědělských podniků anebo operace Zahájení činnosti mladých zemědělců.¹²⁸

Česká republika je dlouhodobě řazena mezi významné světové producenty chmele a plochou chmelnic jí patří třetí místo mezi světovými pěstiteli chmele po USA a Německu. Český chmel tak není zdaleka určen pouze na domácí výrobu piva, většina vyprodukovaného chmele je exportována, zbývající část je prodána v domácím prostředí.¹²⁹ V současnosti stále dominuje vývoz do třetích zemí ze 60 %, zejména do asijských států. I když Německo v roce 2016 vstouplo na žebříčku na první místo exportu našeho chmele, z dlouhodobého hlediska nejvíce zpracovaného chmele putuje do Japonska. Celková produkce a následný export vždy závisí na velikosti sklizně. Neuskutečněné dodávky v neúrodném roce se v případě neplodného roku přesunou do následujících období. Obchod s chmelem v posledních letech posiluje také v Číně, která od roku 2017 uznává CHZO Český chmel (spolu s Českobudějovickým pivem).¹³⁰

V rámci EU je chmel exportován nejvíce do již zmíněného Německa a Belgie. Nicméně nebylo tomu vždy tak, Belgie se mezi největší dovozní země českého chmelu dostala

¹²⁶ JUREČKA, Marian. *Bez dotací by zemědělství zůstalo ve ztrátě* [online]. eagri.cz, 13. dubna 2015 [cit. 2. dubna 2018]. Dostupné na <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/ministr/vystoupeni-a-clanky/marian-jurecka-bez-dotaci-by-zemedelstvi.html>.

¹²⁷ SVAZ PĚSTITELŮ CHMELE ČESKÉ REPUBLIKY. *Tisková zpráva – Miliardový vývoz českého chmele* [online]. czhops.cz, 5. května 2017 [cit. 2. dubna 2018]. Dostupné na http://www.czhops.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=214%3Atiskova-zprava-5-5-2017&catid=1%3Aceske-aktuality&Itemid=2&lang=cs.

¹²⁸ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Situační a výhledová zpráva – Chmel, pivo 2017* [online]. eagri.cz, 2 017 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/573080/SVZ_Chmel_2017.pdf.

¹²⁹ Většinou se pohybuje okolo dvou třetin a více vyprodukovaného chmele.

¹³⁰ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Český chmel a českobudějovické pivo mezi 100 prvními navrženými evropskými chráněnými zeměpisnými označeními pro registraci v Číně* [online]. eagri.cz, 18. července 2017 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/proexportni-okenko/zemedelsti-diplomate/cina/cesky-chmel-a-ceskobudejovicke-pivo-mezi.html>.

až v posledních letech. Před vstupem a v roce vstupu do EU mezi tradiční velké odběratele patřily pivovary v Polsku, na Slovensku, ve Velké Británii, Holandsku, Finsku a Maďarsku. V následujících letech je evidován pokles dovozu u většiny z těchto států, zejména do Polska, které bylo zapříčiněno snížením množství polského chmele, který byl pro polské společnosti v České republice zpracováván. I když meziročně posílily státy mimo EU – Rusko, JAR nebo USA, celkově se export do zemí EU neustále zvyšuje.¹³¹ Pakliže se podíváme na vývoz chmele v posledních dvaceti letech, zjistíme, že vstup do EU nijak závratně nezměnil obchod s chmelem. Své výsadní postavení měl již před vstupem, a i v současnosti je dominantní zejména v asijských zemích. Co se týká EU, obchod s chmelem je realizován zejména mezi pivními zeměmi, který byl uskutečňován i před vstupem do EU. Jediná obměna je zvýšení exportu pro některé země a snížení pro druhé, což je důsledkem zániku produkce určitého chmelového produktu (např. Polsko). Dovoz chmelu je pak realizován zejména z Německa. Ne však všechny dovoz putuje na domácí spotřebu, část dovezeného chmele, zejména v hlávkové formě je po zpracování následně dále vyvážena. Podle posledních předběžných údajů ČSÚ došlo v roce 2017 ke snížení celkového dovozu chmele, což je dáno nadprůměrnou sklizní v ČR v roce 2016.

O složitosti vyjednávání a europeizačnímu působení na oblast chmelu během přístupových jednání pojednávala kapitola 2.2. Zemědělství – oblast chmelu. Citlivost této oblasti na unijní působení lze nicméně sledovat i v současnosti. V posledních letech můžeme europeizační tlak vidět na příkladu návrhu nařízení Evropské komise, které stanovuje od roku 2018 omezit používání měďnatých sloučenin ve formě pesticidů používaných proti houbovým chorobám. Proti takovému nařízení se zvedla vlna odporu napříč Českou republikou. Takové nařízení by podle slov předsedy Svazu pěstitelů chmele ČR Luboše Hejdy znamenalo konec pěstění chmele, jelikož tuzemští pěstitelé se bez těchto přípravků při ochraně chmelnic nemohou obejít.¹³² MZe proto na základě nesouhlasu producentů chmele požádalo Evropskou komisi, aby odložila a přehodnotila své nařízení o výrazném snížení používání měďnatých sloučenin na chmelnicích.¹³³

¹³¹ Viz Situační a výhledové zprávy – Chmel, pivo 2013-2017.

¹³² Jiný pohled na tuto problematiku přináší v článku ŠEDÝ, Richard. *Omezení při ochraně chmele by nemusel být problémem. Jde to i ekologicky a levněji* [online]. agris.cz, 15. prosince 2016 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.agris.cz/clanek/194624/omezeni-pri-ochrane-chmele-by-nemusel-byt-problem-jde-to-i-ekologicky-a-levneji>

¹³³ ČTK. *MZe požádá EK, aby přehodnotila snížení mědi při ochraně chmelnic* [online]. zemedelskytydenik.cz, 5. října 2016 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na <https://zemedelskytydenik.cz/mze-pozada-ek-aby-prehodnotila-snizeni-medi-pri-ochrane-chmelnic/>.

3.4 Spotřební daň z piva

I když se Daňová politika EU neupíná k unifikaci, je stále oblastí, která vyžaduje mimořádnou pozornost vzhledem k její politické citlivosti a sociálním i rozpočtovým dopadům. Pro státy EU je hledání vyvážené proporce mezi národní daňovou suverenitou a pravidly společného zdanění nelehkou otázkou, což je umocněno jednomyslným hlasováním, které tak častokrát blokuje přijetí návrhů. Daňová politika EU se koncentruje na sblížování nepřímých daní prostřednictvím harmonizace, které přímo ovlivňují fungování jednotného trhu. Bez kompatibility daňových systémů a sblížování sazeb by totiž vnitřní hranice nemohly být nikdy odstraněny. Harmonizace tak neznamena úplné sjednocení, je to spíše sladění, přiblížení daňové oblasti, podobná správa daní a vzájemná informovanost o daňových záležitostech subjektů mezi jednotlivými zeměmi.¹³⁴

Česká republika se v rámci jednání zavázala harmonizovat legislativu ČR s daňovým právem EU a vybudovat tak systém daňové a celní administrativy srovnatelný se systémy uplatňovanými v členských státech EU, čímž došlo ke změně ve správě spotřebních daní. Od vstupu tak začala být tato činnost vykonávána výhradně prostřednictvím celních úřadů, čímž došlo ke sjednocení správy spotřebních daní na jedno místo.¹³⁵

V rámci negociačních jednání byla kapitola daní uzavřena již ke konci roku 2001. Ze strany České republiky bylo vyjednáno přechodné období na postupné zvyšování sazeb spotřebních daní u cigaret na úroveň minimálních sazeb platných v Evropské unii a trvalá výjimka pro pěstitelské pálení. Oblast piva v tomto směru zůstala bez výjimky a přechodných období.¹³⁶

Oblast spotřebních daní je pak v unijní legislativě upravena horizontální direktivou, která obsahuje obecná ustanovení a upravuje pohyb a skladování výrobků podléhajících spotřebním daním, strukturálními direktivami, které vymezují základy spotřebních daní a direktivami o sazbách, které upravují sblížování sazeb spotřebních daní.¹³⁷ Za účelem sblížení s těmito předpisy se tudíž neobešel beze změny ani zákon o spotřebních daních. Transformace tohoto zákona byla započata již léta před vstupem (viz kapitola 2.1.), nicméně neustálá novelizace nebyla považována jako ideální řešení. Plnému přizpůsobení se unijnímu právu měl docílit ještě před přistoupením schválený zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních.

¹³⁴ NERUDOVA, Danuše. *Daňová politika v EU*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 77–80.

¹³⁵ Do roku 2004 se o tuto činnost dělily finanční a celní orgány.

¹³⁶ NERUDOVA: *Harmonizace daňových systémů zemí Evropské unie*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 20 a dále.

¹³⁷ BŘEZINA, Josef. *Vývoj spotřebních daní v EU a České republice* [online]. agris.cz, 15. listopadu 2006 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na http://www.agris.cz/Content/files/main_files/61/139043/brezi.pdf.

Legislativní úprava spotřebních daní v EU se řídí zásadou umožnit volný oběh zboží nezatíženého spotřební daní až do dne, kdy je toto zboží dodáno pro konečnou spotřebu. Jinými slovy je takový výrobek zdaněn v členském státu spotřeby, i když byl vyroben v jiném členském státu. V tomto ohledu bylo nezbytné (vzhledem k možným daňovým únikům) zajistit, aby pohyb nezdaněného zboží byl pod daňovým dohledem. V souladu s terminologií užívanou v Evropské unii je tento stav nazýván režimem *podmíněného osvobození od daně*.¹³⁸ Základním východiskem tohoto režimu je využívání tzv. *daňových skladů*, jejichž smyslem je, aby se při dopravě mezi těmito sklady zboží neustále pohybovalo pod daňovým dohledem. Konkrétní výrobek se tedy pohybuje od výrobce (dovozce) k obchodníkům, kteří jsou oprávněni provozovat daňový sklad, nezatížený spotřební daní, až do doby, kdy je výrobek uveden do volného daňového oběhu z daňového skladu konečnému spotřebiteli nebo drobnému obchodníkovi, který již není oprávněn daňový sklad provozovat. Daňovým skladem se tak může stát místo, které splní zákonem stanovené podmínky a získá od Celního ředitelství oprávnění. Tímto zákonem bylo nutné také změnit řadu ustanovení jiných zákonů, které s oblastí daní a její správou souvisejí.¹³⁹ Pivovary uvedly, že při zavádění daňových skladů byla celní správa velmi nápomocná, a tudíž pro ně v této záležitosti nenastaly značné obtíže.

Na definici předmětu spotřební daně z piva EU vliv neměla, věcně tak zůstala stejná. Předmětem daně z piva se pro účely tohoto zákona stále rozumí výrobek uvedený pod kódem nomenklatury 2203 obsahující více než 0,5 % objemu alkoholu, nebo směsi uvedeného výrobku s nealkoholickými nápoji uvedené pod kódem nomenklatury 2206, které obsahují více než 0,5 % alkoholu. Koncentrace piva se podle zákona vyjadřuje procentem obsahu původní mladiny před zakvašením, které se stanoví podle Ballingova vzorce. Metody, jak určit koncentraci piva jsou poté stanoveny vyhláškou MZe.

Stejně tak zůstala zachována výše sazeb i systém zdaňování základní sazbou daně při zachování daňového zvýhodnění malých nezávislých pivovarů, která je účinná od roku 1998. Pod tuto skupinu je možno řadit pivovar, jehož roční výroba piva, včetně piva vyrobeného v licenci, není větší než 200 tisíc hektolitrů, není právně ani hospodářsky závislý na jiném pivovaru a nadzemní ani podzemní provozní a skladovací prostory nejsou technologicky, či jinak propojeny s prostory jiného pivovaru.¹⁴⁰ Stejně podmínky zůstaly i pivním produktům importovaných do naší země. Totéž zůstalo platné při dovozu, kdy je pivo automaticky

¹³⁸ Obecná část – Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních [online]. psp.cz, 2. května 2003 [cit. 20. března 2018]. Dostupné na <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/00/66/00006678.pdf>.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ K § 82 Důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona č. 353/2003 Sb.

zdaňováno základní sazbou daně. Pakliže je prokázáno, že dovážené pivo bylo vyrobeno v malém nezávislém pivovaru je zdaňováno sníženou sazbou daně,¹⁴¹ což také plně koresponduje se zákazem daňové diskriminace. Podpora malých pivovarů prostřednictvím nižší sazby tudíž existovala již před vstupem a platí až dodnes, což je dle mého názoru také jeden z faktorů, proč se česká společnost nebojí rozšiřovat pivovarský průmysl. Vývoj sazeb spotřebních daní můžeme vidět v následující tabulce.

Tabulka č. 3: Vývoj sazeb spotřební daně z piva v ČR.

Vývoj sazeb spotřební daně z piva v České republice						
1993	- sazby rozděleny podle stupňovitosti piva - jednotky v Kč/hl piva					
	Sazby daně					
	do 10°	od 10° do 12°		více jak 12°		
	154 Kč/hl	317 Kč/hl		423 Kč/hl		
1995	- od 1. Července 1995 zavedeny snížené sazby daně pro výrobu ne větší jak 10, 50, 100, 150 a 200 tisíc hl/rok - základní daň od 200 000 hl piva ročně.					
	Základní sazby daně					
	do 10°	od 10° do 12°		více jak 12°		
	157 Kč/hl	320 Kč/hl		430 Kč/hl		
1998	- jednotky sazby poprvé v Kč/hl/°P - v platnosti sazby až do roku 2009					
	Základní sazba	Snížené sazby (hranice určeny v tisících hl/rok)				
		do 10 včetně	nad 10 do 50 včetně	nad 50 do 100 včetně	nad 100 do 150 včetně	nad 150 do 200 včetně
	24,00	12,00	14,40	16,80	19,20	21,60
2010	32,00	16,00	19,20	22,40	25,60	28,80

Zdroj: CIPRISOVÁ: Dopady růstu spotřební daně z piva..., s. 31

Většina daňových změn spojených se vstupem do EU tak byla implementována v roce 2004, která od ledna zvýšila sazbu většiny spotřebních daní, výjimkou bylo právě pivo.¹⁴² To se však mělo brzy změnit. V roce 2006 byl totiž předložen návrh Komise¹⁴³ na zvýšení minimální sazby daně piva o 31 %, což by vedlo ke zvýšení její hodnoty z 0,748 na 0,98 eura.¹⁴⁴ Bylo tak

¹⁴¹ K § 90 tamtéž.

¹⁴² K § 81 Důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona č. 353/2003 Sb.

¹⁴³ Návrh Směrnice Rady, kterou se mění směrnice Rady EHS 1992/84 ze dne 19. října 1992, o sblížení sazeb spotřebních daně z alkoholu a alkoholických nápojů. Úř. věst. L 316/29, 31. října 1992, s. 1 a násl.

¹⁴⁴ BARTOVSKÝ, Tomáš. *EK chce zvýšit spotřební daň z piva o 31 procent* [online]. mpo.cz, 19. října 2006 [cit. 17. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.mpo.cz/dokument23547.html>.

zřejmé, že návrh směrnice vyvolá vlnu odporu zejména ze strany českých pivovarů a pivovarnických svazů a dalších pivních států.¹⁴⁵ Pro Českou republiku by to znamenalo zvednutí sazby daně z 0,81 eura na stupeň plato, tedy o 0,14 eura, na což pivovarnické struktury nechtěly za žádných okolností přistoupit. Během druhé poloviny roku 2006 se tak začala uskutečňovat celá řada setkání zástupců českých pivovarů a jejich svazů se členy vlády. Argumentů měli zástupci českých pivovarů dostatek, nejvíce ale zdůrazňovali nespravedlivé zvýhodňování vína, na které je odjakživa v EU nulová sazba. Z tohoto důvodu oprávněně požadovali ochranu jejich produktu. Vrcholná úroveň našeho státu se na základě těchto setkání postavila za české pivovary a spolu s dalšími tzv. pivními státy – Německem, Litvou a Lotyšskem, začala vytvářet blokační většinu.¹⁴⁶ Společně pak na zasedání Rady vyjádřily finskému návrhu nesouhlasný postoj.

Nicméně Finsko znovu přichází s kompromisním návrhem, který stanovil zvýšení sazby daně o pouhých 4,5 %.¹⁴⁷ I když se tento návrh, jež stanovil minimální sazbu daně na 0,78 eura jevil na první pohled jako vstřícnější, zavedl také automatické zvyšování daně každé tři roky, což by v konečném důsledku činilo více než původně navržených 31 %. S kompromisním návrhem však Česko ztratilo spojence, když se Německo s Litvou rozhodli s novým návrhem souhlasit. Během samotného jednání pak naše země zůstala jediným státem, který byl odhodlaný vznést veto i proti kompromisnímu návrhu. To ale náš stát neodradilo. Česká republika zastoupená ministrem financí Vladimírem Tlustým na Radě EU svým vetem odmítla kompromisní návrh, čímž smetla ze stolu i ostatní návrhy, včetně automatického mechanismu, který měl zaručit zvyšování spotřebních daní o inflaci každé tři roky.¹⁴⁸ Tímto tak podruhé došlo k situaci, kdy se Česko v Bruselu postavilo proti mínění většiny států Evropské unie.¹⁴⁹

A i když řada článků připisuje největší zásluhu Vládě ČR a jejím zástupcům, myslím si, že jejich úsilí nebylo primárně motivováno ochranou pivovarů. Česká republika byla v EU druhým rokem, zástupci ČR se na jednu stranu chtěli ukázat svým voličům a veřejnosti v dobrém světle a na druhou stranu chtěli ukázat EU tvrdého hráče, s kterým je potřeba

¹⁴⁵ Negativní postoj k předkládanému návrhu lze spatřovat v množství tiskových zpráv a článkách.

¹⁴⁶ MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Ministr financí zásadně nesouhlasí se zvýšením spotřební daně z piva* [online]. mfcz.cz, 8. září 2006 [cit. 17. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2006/2006-09-08-tiskova-zprava-5848-5848>.

¹⁴⁷ EUROSOP. *Nárůst spotřební daně na pivo by podle EU mohl být nižší* [online]. eurosop.cz, 20. listopadu 2006 [cit. 17. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.eurosop.cz/38/6321/clanek/narust-spotrebni-dane-na-pivo-by-podle-eu-mohl-byt-nizsi>.

¹⁴⁸ EURACTIV. *Česká republika na veřejném jednání Rady ministrů zablokovala daň z piva* [online]. euractiv.cz, 29. listopadu 2006 [cit. 17. dubna 2018]. Dostupné na (<http://www.euractiv.cz/obchod-a-export/clanek/esk-republika-na-verejm-jednn-rady-ministr-zablokovala-da-z-/>).

¹⁴⁹ Předtím spolu s Poláky zablokovalo dohodu o sníženém režimu daně z přidané hodnoty. Tehdy návrh dohody počítal s tím, že by se od roku 2008 zvýšila sazba DPH na výstavbu bytů a domů z pěti na 19 procent.

vyjednávat a brát ho za rovného člena. Klíčovým faktorem úspěchu byl dle mého názoru právě zájem pivovarů. Velkou zásluhu zde sehrál ČSPS společně s evropskou organizací BOE, které ve spolupráci s pivovary a Vládou ČR dokázaly europeizačnímu tlaku ustát a na zvýšení daně nepřistoupit. Nicméně jeden bez druhého by těžko dosáhly cíle a na příkladu spotřebních daní tak lze spatřovat, že na základě společného úsilí lze i na unijní úrovni dosáhnout velkých věcí.

V návaznosti na tuto skutečnost se může zdát až úsměvné, že v roce 2009 předložila vláda ČR návrh zákona v souvislosti s přípravou návrhu zákona o rozpočtu, který navrhoval zvýšení sazby spotřebních daní, včetně piva. Nicméně je třeba si nastínit situaci. V roce 2009 se Česká republika ocitla v celosvětové ekonomické krizi, která nepříznivě ovlivnila stav národního hospodářství. Zvýšení příjmové stránky rozpočtu a snížení některých mandatorních výdajů vládou ČR bylo shledáno jako jediné možné řešení, jak eliminovat hrozící značný deficit státního rozpočtu.¹⁵⁰ Návrh měl zakročit proti hrozícímu nepříznivému vývoji veřejných financí v následujících letech. Toto řešení mělo rovněž sloužit jako vhodný prostředek k zastavení negativní tendence neúměrného zadlužování státu.¹⁵¹ Od roku 2010 tak došlo ke zvýšení sazby daně na všech úrovních o 33 %, což u spotřební daně z piva činilo o 8 Kč/hl na každé procento extraktu původní mladiny. Jakkoliv bylo státem očekáváno zlepšení, skutečný výnos spotřební daně z piva do státního rozpočtu byl pouze o 858,5 mil. Kč větší než v roce předešlém. Oproti očekávanému stavu to tak bylo o necelé půl miliardy korun méně. Zavedení zvýšené sazby se tedy nezdálo být tak efektivní, jak se předpokládalo. Tato změna pro pivovary představovala obrovský skok ve velikosti odváděné daně a změně se začaly přizpůsobovat také ceny piva.¹⁵² A i když tyto úpravy sazeb byly navrhovány jako opatření dočasné, zůstaly do dnešní doby nezměněny. Již několik let se tak objevují snahy tento stav zvrátit a daň na pivo snížit.

Poslední evidovanou snahou ke zvrácení situace se stal v roce 2016 návrh zákona skupiny poslanců z ODS na snížení sazby piva.¹⁵³ Proti návrhu se nicméně téměř okamžitě ohradila vláda ČR a poslanec ANO Bronislav Schwarz dokonce podal protinávrh. I když je návrh stále projednáván, nemyslím si, že má reálnou šanci na úspěch. Nicméně jako smysluplný

¹⁵⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 362/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s návrhem zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2010 [online]. psp.cz, 20. října 2009 [cit. 20. března 2018]. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=362&r=2009>.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Informace o činnosti Celní správy České republiky za rok 2010* [online]. mfcz.cz, 2010 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na http://www.mfcz.cz/cps/rde/xbcr/mfcz/GRC_2010_Informace_o_cinnosti_CS_rok_2010.pdf.

¹⁵³ Návrh poslanců Zbyňka Stanjury, Jany Černochové, Petra Fialy, Ivana Adamce a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů [online]. apps.odok.cz, 22. listopadu 2016 [cit. 20. března 2018]. Dostupné na <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSAFXHNSH8>.

a prosaditelný se mi jeví názor autora Maiera, který navrhuje osvobození od daně pro malé pivovary.¹⁵⁴ Ten došel k závěru, že byrokratické náklady na úředníka kontrolující daň převyšuje roční odvedenou daň malého pivovaru. Zrušením daně pro malé pivovary by tak stát jednoznačně ušetřil, a i pro jednotlivé minipivovary by to pak mělo pozitivní dopad ve výrazném snížení administrativní zátěže. Takové řešení se mi zdá jako adekvátní, snížení daně ať už jen pro minipivovary by dle mého názoru mohlo vyvíjet pozitivní europeizační tlak. Podpořila by se podnikatelská aktivita, pivovary by více vyvážely, zvýšila by se zahraniční turistika, čímž by naše pivovary v rámci horizontálního europeizačního působení mohly ovlivnit další státy a v rámci evropsky nastavených pravidel by si tak čeští minipivovarníci polepšili na rozdíl od vinařského sektoru, kde je daň nulová.

V rámci mého výzkumu jsem se dotazovala, zda se pivovary aktivně angažují ke snížení daně. Pokud nebudeme brát v úvahu pivovarnické skupiny a některé z větších pivovarů, které aktivně lobují u ČSPS a Vlády ČR, tak zbývajícím pivovarům sice spotřební daň není lhostejná, nicméně do boje proti jejímu snížení se nepouští. Jejich úlohu podle jejich názoru adekvátně zastupuje právě ČSPS.

Po zhodnocení oblasti spotřebních daní můžeme konstatovat, že se tuto oblast Česká republika snažila řešit včas, několik let před vstupem. Česká republika jako kandidátská země přijala unijní legislativu v oblasti spotřebních daní a přizpůsobila ji svou politikou. V roce 2006 však přišel zlom, kdy se unijní orgány dotkly oblasti piva, která je pro naši zemi skoro až národní záležitostí. Pivovarnický průmysl vnímal zvýšení spotřebních daní jako znevýhodnění oproti nulové sazbě z vína a začal chránit svůj produkt. Tento proces tak můžeme přiřadit k tzv. *top-down* and *bottom-up* procesu, jejíž první fáze spočívala v adaptační tlaku EU na domácí prostředí našeho států v podobě návrhu legislativního aktu. Tato situace vzbudila následně tak silný tlak pivovarů, který prostřednictvím Vlády ČR zastavil europeizační proces a ponechal stávající stav.¹⁵⁵ Tento stav odpovídá definici Duinovy teorie, která nám říká, že rozhodnutí, zda bude evropské rozhodnutí určitým státem přijato je ovlivněno tím, nakolik odpovídá organizaci zájmových skupin a národním politickým zvyklostem.

V závěru tak lze říci, že Česká republika sice přistoupila v rámci vertikálního unijního působení na strukturální direktivy a přizpůsobila jim své domácí prostředí, nicméně požadované minimální sazby představují v ČR oblast, nad kterou EU nemá dostatečný silný

¹⁵⁴ MAIER, Tomáš. *Osvobodit minipivovary od spotřební daně? Jednoznačně ANO!* [online]. lidovky.cz, 3. února 2017 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na https://www.lidovky.cz/osvobodit-minipivovary-od-spotrebni-dane-jednoznacne-ano-p3t-/pivo.aspx?c=A170203_183847_In-pivo_mpt.

¹⁵⁵ K této problematice více v SEDLÁČEK: *Europeizace soukromého sektoru...*, s. 183-211.

vliv. A to i přes to, že sazby v ČR po vstupu do EU jsou nad požadovanými minimálními sazbami. Myslím si, že v budoucnosti tak mohou mít daleko větší úlohu v ovlivňování spotřební daně okolní státy na základě horizontálního působení. Státy se na základě této teorie ovlivňují i mezi sebou navzájem, domácí změny jsou tedy vyvolávány a ovlivňovány i jejich interakcí, respektive zejména již zmíněnými procesy přesvědčování a sociálního učení, které takové interakce podmiňují.¹⁵⁶

3.5 Potravinářská legislativa

Během přístupových jednání se musela Česká republika začít přizpůsobovat i unijní legislativě v oblasti technických norem a hygienických standardů, které byly nutné při výrobě piva a při manipulaci s potravinami a nápoji. Některé evropské právní dokumenty jako jsou směrnice byly přijaty ještě před vstupem ČR do EU, ostatní předpisy mající přímou platnost – nařízení či rozhodnutí Komise, začaly platit v den přístupu nebo v den stanovený. V souladu s výše vymezeným potravinovým právem EU byl v ČR novelizován zákon č. 110/1997 Sb. o potravinách v platném znění včetně příslušných prováděcích vyhlášek, který po vstupu do EU zapracoval příslušné předpisy Evropské unie a v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie upravil povinnosti nejen výrobcům pivovarského podniku, dovozcům piva, ale také i maloobchodním prodejcům, tedy všem těm, kteří se při výrobě nebo prodeji dostanou do styku s pivním produktem.

Oblast výroby piva se tak zařadila do unijní politiky v oblasti bezpečnosti potravin, která je upravena Smlouvou o fungování Evropské unie.¹⁵⁷ Tato politika sleduje dvojí cíl – chránit lidské zdraví a zájmy spotřebitelů a podporovat bezproblémové fungování jednotného evropského trhu. Evropská unie v rámci politiky zajišťuje, aby byly stanoveny a dodržovány normy pro kontrolu hygieny potravin a krmiv, zdraví zvířat, zdraví rostlin a prevence kontaminace potravin cizorodými látkami. V rámci této oblasti se řadí i úprava označování potravin a krmiv. Tato politika prošla začátkem tohoto tisíciletí také důkladnou reformou. Mimo jiné zavedla přístup „z farmy na stůl“, který má zaručovat vysokou úroveň bezpečnosti ve všech fázích výrobního a distribučního procesu všech potravinářských výrobků. Byl tak vytvořen komplexní integrovaný systém unijních pravidel vztahující se na všechny součásti potravinového řetězce, tedy i na výrobu a distribuci pivního produktu.¹⁵⁸

¹⁵⁶ ZEMANOVÁ: *Výzkum europeizace...*, s. 10.

¹⁵⁷ Čl. 43, čl. 114, čl. 168 odst. 4 a čl. 169 Konsolidovaného znění Smlouvy o fungování Evropské unie ze dne 13. prosince 2007. Úř. věst. C 326/01, 26. října 2012, s. 1 a násl.

¹⁵⁸ OHLIGER, Tina. *Food safety* [online]. europa.europa.cz, 2018 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na http://www.europa.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.2.6.html.

Základ této politiky dává obecný právní předpis – *nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinářského práva a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin*.¹⁵⁹ Tento předpis v pozměňovacích verzích účinný do současnosti, který stanovuje obecné zásady současného potravinového práva se vztahuje se na oblast výroby, obchodní úpravy i distribuci piva. Nařízení dává důraz zejména na ochranu spotřebitele – neuvádět spotřebitele v omyl. Dále stanovuje povinnosti výrobcům piva – odpovědnost za výrobu a za výsledný produkt. Taktéž zohledňuje zásadu předběžné opatrnosti a stanovuje přístup k posuzování rizik a obecná ustanovení o povinnosti zajistit sledovatelnost potravin a krmiv. Současně byl zřízen systém včasné výměny informací pro potraviny a krmiva (RASFF), který umožňuje členským státům a Komisi rychle vyměňovat informace a koordinovat své reakce na ohrožení zdraví způsobené potravinami nebo krmivy. V neposlední řadě byl tímto rámcovým nařízením zřízen Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA), jehož úkolem je posuzovat veškerá rizika, která jsou spojená s potravinovým řetězcem a informovat o nich.¹⁶⁰ Na rozdíl od naší legislativy bylo nařízení celkově formulováno obecněji s cíli, kterých má být dosaženo.

Při výrobě a distribuci piva je důležitá také hygiena potravin, pro kterou byl v dubnu 2004 v rámci přístupu „*ze zemědělského podniku až na stůl*“ přijat nový legislativní rámec, tzv. „*hygienický balíček*.“ Balíček účinný od roku 2006 je založený také na metodě HACCP,¹⁶¹ která prostřednictvím samoregulačního systému počítá s přímou zodpovědností různých subjektů v potravinovém řetězci za hygienu potravin. Stěžejním předpisem tohoto balíčku je Nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 852/2004 o hygieně potravin,¹⁶² které stanovuje hygienu výroby piva i ostatních provozů a míst, kde se pivo vyrábí, skladuje a podobně.¹⁶³ ČR se začala systému HACCP přizpůsobovat již od roku 2000, jehož výstupem se stala vyhláška,¹⁶⁴ která platila až do roku 2010, kdy byla plně nahrazena evropským nařízením.

Jelikož dodržování zásad HACCP a některých dalších předpisů bylo povinné již před vstupem, rok 2004 nepřinesl pivovarníkům razantní změnu. Celkové přizpůsobení potravinářské legislativě EU žádnému z dotazovaných pivovarů problémy nedělalo. Pivovary

¹⁵⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin. Úř. věst. L 31/1, 1. února 2002, s. 1 a násl.

¹⁶⁰ OHLIGER, Tina. *Food safety* [online]. europa.europa.cz, 2018 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na http://www.europa.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.2.6.html.

¹⁶¹ Systém HACCP (v překladu Systém analýzy rizika a stanovení kritických kontrolních bodů) je ve výrobě potravin jeden ze základních nástrojů, jak účinně předcházet rizikům ohrožujícím bezpečnost potravin.

¹⁶² Nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004, o hygieně potravin. Úř. věst. L 139/1, 30. dubna 2004, s. 47 a násl.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Vyhláška č. 147/1998, o způsobu stanovení kritických bodů v technologii výroby, ve znění pozdějších předpisů.

spíše naopak, zvýšení hygienických zásad a zpřísnění norem hodnotily velmi pozitivně, a to zejména díky zkvalitňujícímu efektu těchto standardů na výrobu piva.

V rámci výroby piva jsou důležité i předpisy vztahující se na kontaminaci potravin, předpisy upravující oblast potravinářských přídatných látek a látek určených k aromatizaci potravin, na které Evropská unie dává velký důraz. O to více poté Evropská unie dbá, aby producenti řádně značili své produkty. Přístupem k EU se tak pivovary musely začít řídit novými požadavky na označování výrobků. Nicméně ani po přizpůsobení české legislativy s právem EU nebyly všechny požadavky formulovány jednoduše a přehledně. Tento problém byl vyřešen až v roce 2015, kdy byl novelizován zákon, který se plně přizpůsobil novému unijnímu předpisu – nařízení č. 1169/2011.¹⁶⁵

Nový systém označování potravinářských výrobků si dal za cíl zajistit spotřebitelům bezproblémový přístup k informacím, provádění osvěty v oblasti racionální výživy, zabezpečení ochrany před klamáním zákazníků a zlepšení čitelnosti. Informace, které producenti uvádějí na trh by měli být pro spotřebitele přesné, jasné a snadno srozumitelné. Tyto požadavky musí pivovary dodržovat jak na obalech a etiketách produktů, ale také při související reklamě a obchodní úpravě piva. Producenti, kteří uvádějí pivní produkt na unijní trh jsou povinni dodržet požadavky vycházející z tohoto nařízení a zajistit na obalu či etiketě přesnost údajů, seznam složek v produktu a v některých případech i množství složky.¹⁶⁶

Podle pivovarů je v současnosti právě tato oblast nejvíce problematická díky české vyhlášce. Vyhláška č. 335/1997 Sb., o požadavcích na nápoje, kvasný ocet a droždí, která je po četné novelizaci v účinnosti již od roku 1997 člení piva do skupin, a to na stolní pivo, výčepní pivo, ležák, speciální pivo, porter, pivo se sníženým obsahem alkoholu a nealkoholické pivo.¹⁶⁷

Vlivem horizontálního europeizačního působení však již několik let dochází k rozporu se stávající normou v souvislosti s tím, jak se u nás pivovary stále více přizpůsobují trendu nových pivních produktů typu stout, ALE, IPA a jiných pšeničných druhů, vyráběných

¹⁶⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 1169/2011 ze dne 25. října 2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 1924/2006 a ES č. 1925/2006 a o zrušení směrnice Komise EHS 1987/250/, směrnice Rady EHS 1990/496/, směrnice Komise ES 1999/10/, směrnice Evropského parlamentu a Rady ES 2000/13/, směrnice Komise ES 2002/67/ a 2008/5/ a nařízení Komise ES č. 608/2004. Úř. věst. L 204/18, 22. listopadu 2011, s. 47 a násl. (dále jen nařízení č. 1169/2011).

¹⁶⁶ Viz článek 22 nařízení č. 1169/2011.

¹⁶⁷ Vyhláška č.335/1997, kterou se provádí §18 písm. a), d), h), i), j) a k) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro nealkoholické nápoje a koncentráty k přípravě nealkoholických nápojů, ovocná vína, ostatní vína a medovinu, pivo, konzumní líh, lihoviny a ostatní alkoholické nápoje, kvasný ocet a droždí, ve znění pozdějších předpisů.

jednodušší a rychlejší technologií svrchního kvašení.¹⁶⁸ Jejich obliba i výroba roste, nicméně dosavadní česká vyhláška s takovými druhy pív nepočítá. Právě takovéto členění je pro mnoho z pivovarů již několik let trnem v oku. Problém tkví v nepřilíš šťastném označení jak svrchně, tak i spodně kvašená piva stejným názvem – tzv. ležákem. Podle platné legislativy totiž platí, že pokud mají piva stupňovitost v rozmezí 11 až 12 stupňů, musejí pivovarníci na etikety slovo ležák používat. Takové označení je dle nich nepřesné, nepřehledné a zavádějící zejména pro koncové spotřebitele. Řadě pivovarů tak přijde nesmyslné označit za klasický český ležák i některá piva anglosaského typu, vařená naprosto odlišnou technologií s odlišnou výslednou chutí. Narovnání označení ku světovým zvyklostem pivovary považují za nutnost.

Proto v roce 2015 vznikl na popud pivovarů návrh nové vyhlášky, který zavádí nová pravidla pro označování kategorií pív.¹⁶⁹ Novela mimo jiné specifikuje, že ležákem může být jen spodně kvašené pivo v rozmezí mezi 11 a 12 stupni, za to svrchně kvašené pivo by bylo označováno pivem plným. V rámci schvalovacího procesu byla vyhláška MZe zaslána k notifikaci Evropské komisi. Ta však na základě připomínek některých členských států vydala negativní stanovisko a tím pozastavila platnost celé vyhlášky. Problém některé členské státy ovšem neshledaly v úpravě označování pív, ale v pasáži týkající se minerálních vod. Nicméně tím se platnost celé vyhlášky odsunula a Česká republika tak bude muset na základě připomínek vyhlášku upravit.

Zajímavé je, že nový návrh vyhlášky jde ještě nad rámec nařízení č. 1169/2011, čímž stanovuje producentům další požadavky na označování piva a nápojů na bázi piva. Producentům piva stanovuje např. povinnost přidat k běžným povinným údajům o barvě nápoje dále název druhu, skupiny a podskupiny výrobku, údaj, zda jde o pivo tmavé, polotmavé, řezané, ochucené, kvasnicové, čímž běžný spotřebitel nejvíce pocítí změny způsobené vyhláškou.¹⁷⁰ Novelizovaný předpis tak rozšiřuje množství informací, které by měly být na výrobcích na první pohled rozeznatelné, v čemž shledávám velké pozitivum.

3.6 Technické normy

Do výroby piva zasahuje také oblast technických norem. Před rokem 1991 existovalo v ČR množství norem, které bylo nutné harmonizovat s těmi evropskými, k čemuž se ČR

¹⁶⁸ PETR, Miroslav. *Ležák nebo plné pivo? Vyhláška o pivu se v Bruselu*. [online]. lidovky.cz, 25. ledna 2017 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na https://www.lidovky.cz/lezak-nebo-plne-pivo-vyhlaska-o-pivu-se-v-brusele-zasekla-pev/pivo.aspx?c=A170125_174252_ln-pivo_mpt.

¹⁶⁹ ÚŘAD VLÁDY ČR. Návrh vyhlášky o požadavcích na nápoje, kvasný ocet a droždí [online]. apps.odok.cz, 7. prosince 2017 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNA4VD5D2V>.

¹⁷⁰ ŠIKEL, Lukáš. *Vliv novely vyhlášky o nápojích na pivo* [online]. pravni prostor.cz, [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.pравниprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/vliv-novely-vyhlasky-o-napojich-na-pivo>.

zavázala na základě Evropské dohody. Do konce roku 1996 tak bylo nezbytné převzít podstatnou část existujících a aktuálních evropských norem, čímž měla být splněna jedna z podmínek přistoupení. Současně s procesem přejímáním těchto norem byly do soustavy ČSN přebírány rovněž ty mezinárodní, na které se evropské odvolávaly, a mimo to i další mezinárodní normy, důležité pro výrobu a obchod. Tento harmonizační proces znamenal postupnou, avšak zásadní přeměnu soustavy českých norem.¹⁷¹ Europeizační proces technických norem tak započal již více jak deset let před vstupem, jehož výsledkem bylo jejich plné harmonizování a přijetí za normy národní. Z tohoto důvodu řada z dotazovaných pivovarů technické normy nevnímá jako oblast regulovanou Evropskou unií. Nicméně tento jev je obvyklý u více oblastí.

Jak jsem se již zmínila, první evropské normy byly do soustavy českých norem převzaty již v roce 1991, kdy byl tehdejšímu Federálnímu úřadu pro normalizaci a měření přiznán status přidružené organizace k CEN a CENELEC. Tento status umožňoval, mimo jiné, zavádět evropské normy do soustavy ČSN, jako národní normy. V dalších letech jejich počet postupně narůstal, k největšímu urychlení harmonizace došlo na přelomu let 1994/1995, kdy právě vláda ČR vyjádřila svůj záměr podat počátkem roku 1996 přihlášku ČR do EU. Zásahu na celkovém zrychlení nesl také Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, který podal k evropským normalizačním organizacím žádost o změnu statusu z přidružené organizace na plnoprávného člena.¹⁷²

V oblasti piva a jeho výroby jsou v současnosti účinné 4 normy. Normy vydávané od roku 1991 byly v průběhu let buď nahrazeny normami novými nebo přešly pod zákonnou a podzákonnou úpravu. V roce 1993 byla vydána norma na produkt Pivo, která stanovila znaky jakosti piva, ale také kvalitativní znaky významné pro hygienu výživy, popř. metody jejich zjišťování nebo ověřování. Norma byla zrušena v roce 2003 a správa požadavků byla přenesena na základní dokument, zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích s prováděcí vyhláškou.

Samostatná technická norma účinná dodnes byla vydána na produkt České pivo,¹⁷³ které bylo zařazeno do Rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení. Tato norma tak na základě české a unijní legislativy specifikuje požadavky na jeho výrobu.

¹⁷¹ KUNC, Otakar, ŠTOUD, Zdeněk. *Cesta do Evropské unie*. [online]. isap.vlada.cz, 2011 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na <https://isap.vlada.cz/dul/cesty.nsf/91b9f824a0923e3bc1256dde0052230a/52fc10edf3f89a06c12563b200077f02?OpenDocument>.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ ČSN 56 6636. České Pivo [online]. technicke-normy-csn.cz, 1. říjen 2009 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na http://www.technicke-normy-csn.cz/inc/nahled_normy.php?norma=566636-csn-56-6636&kat=89897.

Rozlišitelnost Českého piva má vyplývat z řady faktorů, především jsou to použité suroviny, know-how, řemeslné i průmyslové tradice českého pivovarnictví a speciální pivovarnické postupy. Tyto faktory dávají za vznik specifickému a jedinečnému produktu s vysokou reputací. Pivu vyrobenému podle výše zmíněné technické normy dominuje slad a chmel. Při výrobě je přijatelná pouze slabá příchut' pasterizace, kvasnic či esterů, cizí vůně či příchutě nejsou přípustné. Mezi jednu z důležitých vlastností Českého piva je mimo jiné také jeho hořkost.¹⁷⁴

3.7 Produkce pivovarů

V roce vstupu České republiky do Evropské unie byla výroba piva zajištěna 38 společnostmi ve 48 průmyslových pivovarech a 30 restauračními minipivovary, jejichž zakládání započaté v 90. letech i nadále pokračovalo. V současnosti je odhadovaný počet minipivovarů kolem 450. Přesné množství minipivovarů však není jednoduché vyčíslit, jelikož jejich počet je velmi nestálý. Podle statistik v průběhu roku vzniknou desítky nových minipivovarů, na druhou stranu se evidující také řady minipivovarů, které naopak končí svou výrobu. I povaha minipivovarů je často odlišná, některé z nich vykazují určité vlastnosti průmyslových pivovarů, další se blíží spíše domácímu vaření piva, tzv. homebrewingu.

Vstupem do EU bylo pivovarníky očekáváno zvýšení produkce již v roce 2004. Nicméně podíváme-li se na celkový výstav, který činil 18 753 tisíc hektolitrů piva, zjistíme, že se zvětšil o 205 000 hektolitrů ve srovnání s rokem 2003, nárůst tedy nebyl zase tak znatelný a činil tak pouze o 1,11 % více piva, než rok předcházejí. Členství v Evropské unii se projevilo až v následujících letech, kdy výstav pivovarů rostl každým rokem. Vrchol produkce pak pro pivovary nastal v roce 2007, kdy se sektor pochlubil výsledkem 19,9 milionů hektolitrů piva. Nicméně následující roky začala produkce v návaznosti na ekonomickou krizi klesat. Největší úpadek až o 11 % v porovnání s rokem 2007 nastal v roce 2010, v následujících letech pak produkce mírně rostla. K propadu dopomohla také změna spotřební daně na pivo. Růst domácí produkce lze podle statistik sledovat od roku 2009, nicméně oproti exportu se zvyšovala jen velmi slabě.

Produkce českých pivovarů výrazně stoupla až o tři roky později, v roce 2012. Avšak zatímco celkový výstav měl stále rostoucí tendenci, u prodeje v tuzemsku začalo období stagnace. Tento jev se drží až do současnosti, a to i přes neustále prohlubující se trend zakládání

¹⁷⁴ Více v ČSN 56 6636.

pivovarů¹⁷⁵ a rozšiřování nabídky pivních produktů.¹⁷⁶ Klesající domácí spotřebu zapříčiňuje upřednostňování baleného piva na úkor piva ze sudů či tanků. Spotřeba piva se tak stále více přesouvá do domácností, čímž způsobuje úbytek produkce na domácím trhu.¹⁷⁷

Bylo tak jen otázkou času, kdy dojde i k poklesu celkového výstavu. Ten přinesl rok 2017, kdy se výstav českých pivovarů meziročně snížil o 0,7 % na 20,32 milionu hektolitřů. Stále klesající domácí spotřeba nebyla zachráněna ani vzrůstajícím exportem. Oproti minulému roku se totiž prodeje v ČR snížily o dalších 2,1 %.¹⁷⁸ Za dalšími poklesem produkce již pivovary mimo upřednostňování baleného piva vidí také nárůst státní regulace, například protikuřácký zákon, který loni zakázal kouření v restauracích. Podle předsedy představenstva ČSPS Františka Šámala se trh relativně dokázal vyrovnat s elektronickou evidencí tržeb, u protikuřáckého zákona je tomu naopak, celkové dopady jsou negativní.¹⁷⁹

Jak vidíme, produkce pivovarů může být ovlivněna mnoha faktory, jak ekonomickými, politickými, legislativními, sociálními, technologickými a dalšími. V průběhu let byla silně ovlivněna zejména světovou ekonomickou krizí, spotřební daní, cenou komodit, výší mezd, nezaměstnaností a dalšími faktory. Mezi faktory, ale lze také zařadit měnící se životní styl a zahraniční turistiku. Činitelů, které mohou ovlivnit produkci pivovaru je velké množství, v rámci práce se však zaměříme na ty, které mají určitou spojitost s EU.

Jeden z nejsilnějších faktorů bylo nepochybně odpadnutí bariérních překážek a otevření vnitřního trhu. Pivovary začaly více vyvážet, což mělo za následek zvyšující se produkci. Vývozu se však věnuje samostatná část práce, z tohoto důvodu se v rámci této kapitoly nebudeme touto oblastí zabývat. S otevřením unijního trhu ale souvisí také faktor druhý – nutnost reakce pivovarů na nové trendy a technologie ostatních členských států. Pokud jde o technologický rozvoj, ten berou pivovary jako nutnost bez ohledu na jiné členské státy. Zejména větší pivovary mají snahu se technicky zdokonalovat, proto nemají sebemenší problém se přizpůsobit. I menší pivovary mají snahu reagovat na technologický rozvoj, nicméně pro většinu z nich není možné se zlepšit tak, jak by si přály, a to zejména z důvodu nedostatku financí.

¹⁷⁵ Eviduje se 44 průmyslových pivovarů a více než 360 minipivovarů, jejichž počet neustále roste.

¹⁷⁶ ČTK. *V Česku přibývá pivovarů a piv, produkce však stagnuje* [online]. zpravy.e15.cz, 26. září 2014 [cit. 23. března 2018]. Dostupné na <http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/v-cesku-pribyva-pivovaru-a-piv-produkce-vsak-stagnuje-1122434>.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Informace z tiskové konference Českého svazu pivovarů a sladoven.

¹⁷⁹ ČTK. *Česká produkce piva loni klesla na 20,32 milionu hektolitřů stagnuje* [online]. ceskenoviny.cz, 17. dubna 2018 [cit. 21. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ceska-produkce-piva-loni-klesla-na-20-32-milionu-hektolitru/1610483>.

Co se týká pivních trendů, zde se pivovary v otázce, zda jsou ovlivněny zahraničními produkty členských států, rozdělují. Ty nejmenší mají pouze omezený počet produktů, které jsou ve většině případů zaměřeny na klientelu. Ta ve většině případů nepřesahuje hranice České republiky. Pokud tedy zahraniční značky přeci jen začnou vyrábět, je to spíše z jejich vlastního impulsu. Např. majitel minipivovaru Bylnice se trendem v zahraničí některých členských států nechal ovlivnit a začal vařit pivo typu *ALE*, a to i přes nevědomost reakce jeho klientely. Větší pivovary se naopak na trendy v zahraničí snaží reagovat a čím dál více tak inovují svou nabídku. V posledních letech tak přišly na trh různé typy zahraničních piv a některé pivovary začaly napodobovat i zahraniční trend ve výrobě částečně zkvašeného jablečného moštu, tzv. *cideru*. Tento jev je možné teoretizovat jako výsledek horizontálního europeizačního působení, tedy stav, kdy se jednotlivé státy ovlivňují ve snaze přizpůsobit trh novým tendencím a reagují tak na zahraniční konkurenci. Část z pivovarů je také nucena vyrábět určitá piva pouze pro zahraniční odběratele, což ale dle nich nemá dopad na české pivní produkty.

Se vstupem do EU určitě souvisí zvýšení konkurence, se kterou se jednotlivé pivovary, ať už ve větší či menší míře, začaly setkávat. Pokud se jednalo o malé, ale i větší pivovary českých vlastníků produkující spíše pro domácí spotřebu, ty výrazný nátlak konkurence v této době nepocítily. Naopak např. pivovarům PMS se otevřel polský trh díky odpadnutím bariérních překážek, ale polský zvýšený dovoz a konkurenční boj se sousedním státem dle pivovaru neproběhl. Pokud jde o pivovarnické skupiny, zde je situace jiná. Kromě státního podniku Budějovického Budvaru jsou všechny ve vlastnictví zahraničních firem, což znamená, že výrobu uzpůsobují dle potřeb zahraničních trhů, jelikož jsou z velké části zaměřeny na export.

Důvod proč odvětví českého pivovarnictví nebylo výrazně zasáhnuto konkurencí lze hledat zejména v silném patriotismu a loajalitě k českému pivu a oblíbeným značkám. Hrozba vstupu zahraniční konkurence do českého prostředí se především díky této věrnosti zákazníků nepotvrdila a celkově se pohybovala na nízkých hodnotách. Konkurence se tak projevuje spíše mezi domácími pivovary větších typů, a to vzhledem k podobnosti jejich výrobků, jelikož technologie výroby těchto pivovarů je stejná. Pivo jednotlivých pivovarů se tak liší jen recepturou, podle které se připravuje. Hrozbu pro ně představuje spíše neustálý nárůst regionálních pivovarů a minipivovarů.

Pozitivum pro české pivovary ovlivňující produkci představuje od roku 2008 také zeměpisné chráněné označení *České pivo*.¹⁸⁰ Za získáním tohoto označení však stojí složitý, nakonec úspěšný proces dosažený zejména díky zájmu pivovarnických svazů. Prosazení tohoto označení mělo zárodek ve *Směrnici Rady ES 1996/61 o integrované prevenci a omezování znečištění*.¹⁸¹ Tato směrnice měla za cíl maximalizovat využití surovin a minimalizovat energetickou náročnost provozů. Do těchto provozů měly spadat i pivovary. Problém nicméně spočíval v tom, že tato směrnice byla dělaná na míru výrobě zahraničních piv, nepočítala ovšem s energetickou náročností výroby piva v ČR.

V roce 2005, kdy se kompletní návrh dostal před českou společnost, začala být spatřována obava, že díky směrnici dojde k poškození konkurenceschopnosti českých pivních produktů na evropském i celosvětovém trhu. Např. ředitel Výzkumného ústavu pivovarského Karel Kosař se vyjádřil takto: „*České pivo se ale vyrábí historickou technologií, která je po stránce spotřeby energií, času a produkce odpadního tepla velice náročná. Pokud bychom tedy měli sáhnout drastickým způsobem do spotřeby energie, abychom splnili evropské limity, tak přestaneme vařit charakteristické české pivo.*“¹⁸² Pivovary jako původci europeizačního tlaku tak přistoupily s plánem, jehož cílem bylo uznání vaření českého piva Evropskou unií jako unikátního lokálního výrobního postupu.¹⁸³

První kroky k získání tohoto chráněného označení podnikl ČSPS, který se stal administrátorem přihlášky do EU. Pro potřeby vznikl také projekt „*Sdružení České pivo*“, ve kterém spojily síly ČSPS, VÚPS, Pivovar Holba, Pivovar Litovel, Pivovar Zubr a Pivo Praha.¹⁸⁴ Situace je o to zajímavější, jelikož EU běžně nepovoluje CHZO na úrovni národních států. Bylo tedy nutné stanovit území v rámci České republiky, kde se české pivo a české suroviny vyrábějí, popis tradičního českého postupu výroby piva a další požadavky. Žádost musela být také podpořena dostatkem historických, sociologických, tak i technologických argumentů. V tomto směru patří velká zásluha hlavně zaměstnancům VÚPS, kteří v rámci rozsáhlé studie prokázali, že české pivo má specifické vlastnosti a tím se odlišuje

¹⁸⁰ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Národní chráněné zeměpisné označení „České pivo“* [online]. mpo.cz, 4. srpna 2008 [cit. 23. března 2018]. Dostupné na <http://www.mpo.cz/dokument48236.html>.

¹⁸¹ *Směrnice Rady ES 1996/61 ze dne 24. září 1996, o integrované prevenci a omezování znečištění*. Úř. věst. L 257/26, 10. října 1996, s. 1 a násl.

¹⁸² VALIŠ, Zdeněk. *České pivo hledá oporu v Bruselu* [online]. radio.cz, 27. ledna 2005 [cit. 23. března 2018]. Dostupné na <http://www.radio.cz/cz/clanek/62789?anketa=1>.

¹⁸³ SEDLÁČEK: *Evropeizace soukromého sektoru...*, s. 10 a dále.

¹⁸⁴ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Národní chráněné zeměpisné označení „České pivo“* [online]. mpo.cz, 4. srpna 2008 [cit. 23. března 2018]. Dostupné na <http://www.mpo.cz/dokument48236.html>.

od zahraničních piv stejné kategorie. Po žádosti následovalo složité vyjednávání, které bylo nakonec na základě *nařízení*¹⁸⁵ úspěšně zapsáno do rejstříku chráněných označení.

Tato ochrana tak zabránila tomu, aby pod tímto označením byly označovány pivní produkty vyrobené netradičními metodami v ČR nebo vyrobené metodami tradičními, ale v zahraničí. Pro české pivovary to znamená, že v případě splnění podmínek uvedených v nařízení¹⁸⁶ mohou využívat pro své výrobky toto chráněné označení. Zařazení Českého piva na CHZO podle ČSPS představuje pro spotřebitele garanci kvality, pivovarníky chrání před nekalou konkurencí a dodavatelům surovin zajišťuje stabilní poptávku po surovinách, které se používají při výrobě Českého piva. V případě splnění stanovených požadavků, se tak využívání CHZO, které zvýrazní původ piva a předejde záměnám s jinými produkty, může stát výhodným marketingovým prostředkem.¹⁸⁷

CHZO „České pivo“ v současnosti používá 16 pivovarů pro 99 značek piv, což tvoří již podstatnou část trhu.¹⁸⁸ Dva české pivovary, konkrétně národní podnik Budějovický Budvar a akciová společnost Budějovický měšťanský pivovar se nicméně rozhodly preferovat vlastní chráněná zeměpisná označení Českobudějovické pivo a Budějovické pivo, které Česká republika vyjednala v přístupových jednání, aby jim pomohla se ubránit americkému Anheuseru-Busch.

Majitel minipivovaru Bylnice však jako jeden z faktorů, který dává do souvislosti se vstupem do EU, vnímá i zahraniční turistiku, která v posledních letech stále roste. Po vstupu do EU bylo odhadováno, že zhruba pětinu piva vypijí právě zahraniční turisté. Pokles zahraničních turistů je podle odborníků právě častokrát důvodem poklesu produkce.¹⁸⁹ Zahraniční turistika dle mého názoru může ovlivnit produkci také získanou reklamou, kterou si české pivovary do zahraničí tímto způsobem přivezou. Pozitivum zahraniční turistiky vnímají

¹⁸⁵ Nařízení ES 1014/2008 ze dne 16. října 2008 o zápisu určitých názvů do Rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení. Úř. věst. L 276/27, 17. října 2008, s. 1 a násl. (dále jen Nařízení ES 1014/2008).

¹⁸⁶ Nařízení Rady ES 2006/510 ze dne 20. března 2006 o ochraně zeměpisných označení a označení země původu zemědělských produktů a potravin. Úř. věst. L 93/12, 31. března 2006, s. 1 a násl. a Nařízení Komise ES č. 1014/2008.

¹⁸⁷ Výrobce musí např. prokazovat, že 80 % ze sladového sypání na várku je vyprodukováno z jarního ječmene odrůd, které jsou doporučeny pro České pivo, dále minimálně 30 % chmele na várku musí tvořit Žatecký chmel nebo jeho klony a další.

¹⁸⁸ STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÁ A POTRAVINÁŘSKÁ INSPEKCE. *Seznam pivovarů využívajících CHZO České pivo* [online]. szpi.gov.cz, 19. března 2018 [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.szpi.gov.cz/clanek/kontrolni-cinnost-szpi.aspx?q=Y2hudW09MTE%3d>.

¹⁸⁹ ČSPS. *Tisková zpráva Českého svazu pivovarů a sladoven* [online]. cspas.cz [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na http://www.cspas.cz/data/soubory/pivo_internet_1.pdf.

i velké pivovary. Všeobecně se tak shodují, že i když je CHZO bezkonkurenční marketingový prostředek, neopomenutelný vliv na výslednou produkci má i cestovní ruch.

3.8 Export pivovarů

Veškerý zahraniční obchod, tudíž i obchod s pivem se od vstupu do EU musel začít řídit pravidly Společné obchodní politiky. Evropská unie je od roku 1968 celní unií vytvořená v souladu s pravidly WTO. Navenek se celní unie řídí společným celním kodexem a celním sazebníkem, které platí pro dovozy zboží ze zemí, které nejsou součástí EU, s tzv. třetími zeměmi.¹⁹⁰ Současně se celní unie projevuje dovnitř prostřednictvím vnitřního trhu EU, kde platí, že pro pohyb zboží nejsou stanoveny žádná cla ani kvóty.¹⁹¹ Unijní legislativa byla v průběhu let doplňována judikaturou Soudního dvora, která pružně reaguje na dynamický vývoj v oblasti vnitřního trhu. Stěžejním rozsudkem se stal rozsudek Soudního dvora ve věci Cassis de Dijon, který se týkal francouzské lihoviny, která neodpovídala německým národním předpisům. Zde byla poprvé uplatněna zásada vzájemného uznávání, která říká, že výrobky legálně vyráběné a schválené v jedné zemi ES mohou být automaticky uváděny na trh také v jiných zemích ES.¹⁹²

Česká republika současně od vstupu v rámci vnější obchodní politiky participuje na bilaterálních dohodách, které má EU uzavřeny s třetími zeměmi, čímž ztratila možnost si tyto dohody uzavírat samostatně. Formy těchto dohod jsou různé a postihují různé úseky a úroveň spolupráce.¹⁹³ V případě obchodu s pivem s třetími zeměmi, nemůžeme sledovat výrazné zlepšení obchodních podmínek. Například s Mexikem se sice obchodní vztahy naoko zlepšily, z těch ale profitovala především mexická strana, které se zvýšil dovoz do našeho státu, zatímco náš vývoz klesl. I v případě Brazílie a Uruguaye se z důvodu porušování Dohody o volném obchodu zhoršily obchodní podmínky. S dalšími státy z řady nepreferenčních vztahů Česká republika díky přechodu z Všeobecného systému preferencí na obchodování podle doložky nejvyšších výhod ztratilo výhody GSP.¹⁹⁴ Obecně tak lze konstatovat, že na obchod s pivem s třetími zeměmi vstup do EU příliš kladný vliv nepřinesl.

Vzhledem k neexistenci hraničních kontrol a celního řízení mezi státy EU vznikla osobám s přiděleným číslem DIČ (tedy pivním producentům) povinnost evidovat daňové a

¹⁹⁰ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 25.

¹⁹¹ HITIRIS, Theodore. *European Union Economics*. 5. vydání. Harlow: Pearson Education Limited, 2003, s. 360.

¹⁹² Judgment of the Court of 20 February 1979. - Rewe-Zentral AG v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein. - Reference for a preliminary ruling: Hessisches Finanzgericht – Germany. - Measures having an effect equivalent to quantitative restrictions. - Case 120/78.

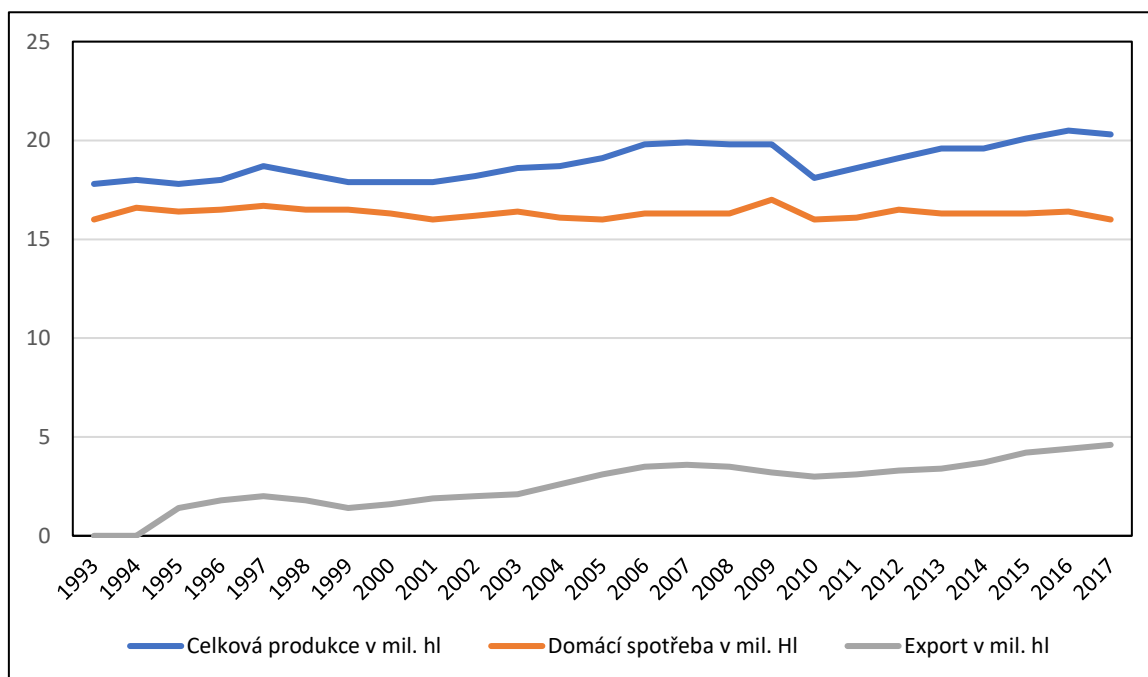
¹⁹³ Více v CIHELKOVÁ: *Vnější ekonomické vztahy...*, s. 25.

¹⁹⁴ SURMAŘOVÁ, Veronika. *Analýza zahraničního obchodu s pivem ze sladu*. Diplomová Práce. Mendelova univerzita. Provozně ekonomická fakulta. Brno, 2006, s. 81.

statistické údaje pomocí systému INTRASTAT. Mezi EU a třetími zeměmi potom funguje obdobný systém EXTRASTAT, který je založen na získávání údajů z celních prohlášení.¹⁹⁵ V rámci regulace obchodu je také nutné se řídit řadou pravidel, které vydává EU pomocí nařízení a směrnic. Z tohoto důvodu musela být i v rámci oblasti zahraničního obchodu řada českých předpisů novelizována, aby se přizpůsobila unijní legislativě.¹⁹⁶

Pokud se podíváme na následující graf č. 3 zjistíme, že již před vstupem do EU měl export stoupající tendenci. Podle statistik tak zahraniční obchod České republiky po vstupu do EU pokračoval v příznivém trendu předchozích let. V roce přistoupení pivovary vyvezly přibližně 2 638 tisíc hektolitrů, což odpovídá 14 % celkové produkce, čímž se zařadil mezi nejvyšší exportní rok v historii té doby. Podle statistik tak od roku 2000 vzrostl o 66 %. Již v roce přístupu se tak export zvýšil, v následujících dvou letech tento trend pokračoval. V roce 2005 pak došlo k situaci, kdy ČR poprvé v historii dosáhla přebytku v obchodu s EU a v roce 2007 již tento přebytek dosáhl téměř 88 miliard korun. K jeho snížení pak začalo docházet až počátkem světové ekonomické krize, kdy se zvýšil o necelých 7 %.

Graf č. 3: Produkce, domácí spotřeba a export pivovarů 1993–2017

Zdroj: Zuzana Bartozelová, dle statistik Celní správy ČR

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Zejména celní a daňové zákony, např. zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

Následující roky byly nejen pro Českou republiku propadové. Od roku 2009, nastává pokles výroby, spotřeby i exportu. Toto období vrcholí v roce 2010, kdy hodnota vývozu klesla na necelé 3 miliony hektolitřů. Pokles v tomto období lze vysvětlit různými faktory – světovou ekonomickou krizí, zvýšením spotřební daně, ale také měnicími se preferencemi spotřebitelů. U mnohých pivovarů začalo tudíž docházet k omezování spotřeby a vývozu na minimum.

Od roku 2012 již můžeme spatřovat výrazné zlepšení. Nicméně rostoucí tendenci vývozu, jaká byla zaznamenána před rokem 2009 můžeme sledovat až v roce 2013. Tento rok se export meziročně zvýšil o 16 %.¹⁹⁷ Od tohoto období můžeme opět spatřovat období prosperity a rostoucí tendence, kdy v roce 2017 hodnota exportu dosáhla rekordních 4,6 milionů hektolitřů piva. Nicméně zatímco celkový export piva vzrostl o 4,5 %, tempo růstu do zemí Evropské unie se zpomalilo na 2 %. Opačně je na tom vývoz do třetích zemí, který loni stoupl o 18 %. To potvrzuje nový směr některých pivovarů – dostat se na trhy zemí s velkým potenciálem, mezi které se řadí zejména Rusko, Korea, Čína nebo Japonsko.

Co se týká mimoevropských zemí, v posledních letech čím dál více sílí zejména zájem o vývoz piva do Číny. Docílit toho však není jednoduché, většina pivovarů totiž disponuje omezenými kapacitami, problém také vytvářejí striktní pravidla této země a také jiné chuťové preference. Nicméně nejenom vývozní překážky a chuť spotřebitelů je problémem exportu českého piva. Podle autora Maiera navíc ztěžuje postavení větších českých pivovarů ještě jedna věc. „*Takřka všechny jsou v majetku nadnárodních skupin, které nemají zájem propagovat v zahraničí české pivo, když tam mohou vyvážet nějaké prémiovější značky, případně prodávat značku, kterou tam koupili.*“¹⁹⁸ Typickým příkladem je podle něj pivovar Krušovice, pro který je Čína marginálním trhem. Skupina Heineken, která jej vlastní, totiž před lety koupila pivovarnickou společnost Asia Pacific Breweries, je proto logické, že se na čínském trhu snaží prosadit právě s touto lokální skupinou.¹⁹⁹

V současné době je tak jedinou možností, jak se uchytit na čínském trhu produkovat pivo přímo na území jejich státu. Prvními se v tomto směru staly pivovary Lobkowicz, které ve spolupráci s místním pivovarníkem uvedly v čínském městě Tchien-ťin do provozu minipivovar, v němž se oficiálně začalo vařit licenčně potvrzené české pivo pod hlavičkou této pivovarnické skupiny, konkrétně ležák Lobkowicz Premium.²⁰⁰

¹⁹⁷ KOZÁK, Vratislav, KOZÁKOVÁ, Věra. *Změny v českém pivovarství na přelomu tisíciletí*. 1. vydání. Zlín: VeRBuM, 2013, s. 33-34.

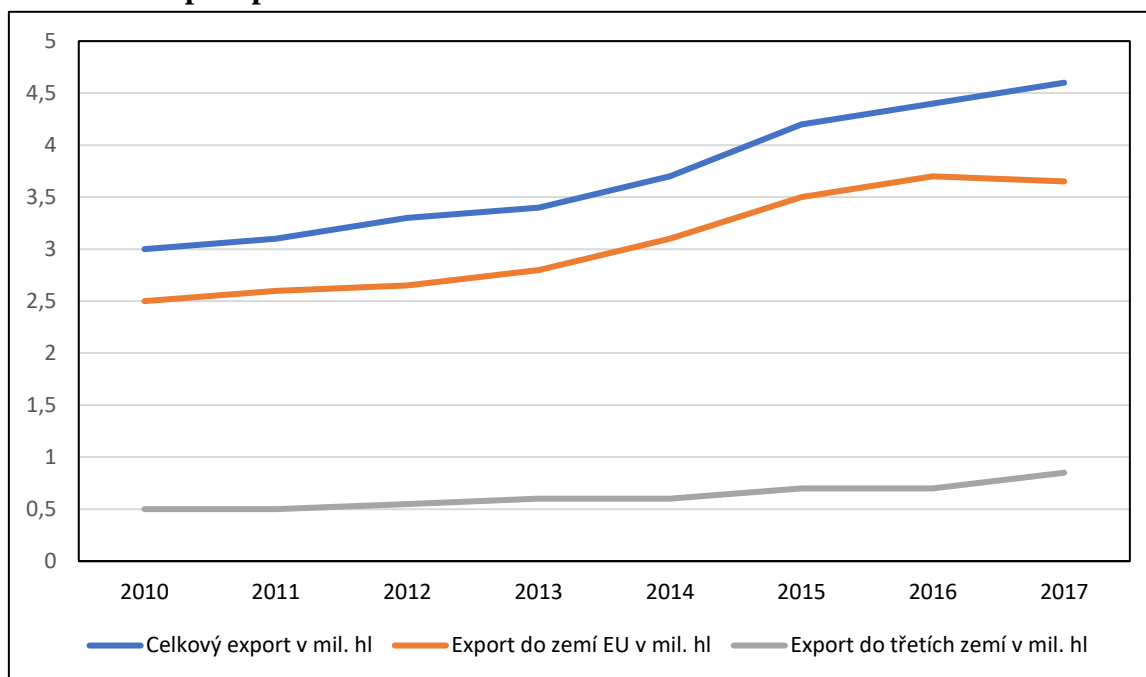
¹⁹⁸ KLAIN, Petr. *Čínané pivo milují. Dostat se na jejich trh je však složité* [online]. ceskapozice.lidovky.cz, 14. dubna 2016 [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na http://ceskapozice.lidovky.cz/cinane-pivo-miluji-dostat-se-na-jejich-trh-je-vsak-slozite-pma-/tema.aspx?c=A160510_151814_pozice-tema_houd.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

Nieméně i přes upadající vývozní tendenci unijním zemím patří stále kolem 80 % exportu pивních produktů. Dominantní vývoz do členských zemí je patrný také z následující tabulky. Unijní export je nejvíce směřován na Slovensko, do Německa a Polska. Zbylých 20 % vývozu je potom směřováno do třetích zemích, kde se mezi největší vývozní destinace řadí Rusko, Jižní Korea, ale také třeba USA.²⁰¹

Graf č. 4: Export piva z ČR 2010–2017

Zdroj: Zuzana Bartozelová, dle statistik Celní správy ČR

Publikace se shodují, že největším kladem přístupu do EU pro české pivovarnictví se stalo pokračování v růstu exportu do členských států. Exportní šance ovšem pivovarům vzrostly jen se státy východního rozšíření, zatímco mezi „starými“ státy EU a ČR byly bariéry omezující vývoz odstraněny již několik let před vstupem. To, že pivovary začaly profitovat ze zemí, které vstoupily současně s ČR, dokazují také analýzy Plzeňského prazdroje. Bývalý generální ředitel Plzeňského Prazdroje Mike Short uvedl, že lze potvrdit růst exportu, a to především v zemích, které přistoupily v rámci východního rozšíření a kde došlo k odstranění dřívějších obchodních bariér.²⁰²

²⁰¹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Situační a výhledová zpráva – Chmel, pivo 2017* [online]. eagri.cz, p rosinec 2017 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/573080/SVZ_Chmel_2017.pdf.

²⁰² BECHTIN, Alex. *Plzeňský prazdroj: růst prodeje hlavně díky exportu* [online]. prazdroj.cz, 15. srpna 2007 [cit. 2. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.prazdroj.cz/337-plzensky-prazdroj-rust-prodeje-hlavne-diky-exportu>.

Jak jsem očekávala, i drtivá většina pivovarů za největší plus vnímá odpadnutí bariérních překážek. Exemplárním příkladem je Polsko, ve kterém nám po vstupu odpadly 21 % dovozní cla, nicméně také Maďarsko, které zamezovalo vstupu na trh kvótami. Pro některé pivovary se tato situace stala více než příhodnou. Například pivovar Holba po vstupu do EU začal trojnásobně dovážet na polský trh.

Otevření unijního trhu tak bylo pivovary shledáno jako největší pozitivum. Především zjednodušení celních pravidel, odstranění zbývajících celních bariér, zrušení hraničních kontrol a další daňové záležitosti rozproudily ještě větší přeshraniční aktivitu a vedly k prudkému nárůstu obchodu.²⁰³ Zajímavé je sledovat také intenzitu exportu. Zatímco největší pivovary nepocit'ovaly výrazný rozdíl před a po vstupu, pro menší z nich byl vstup do EU zlomový okamžik ve vývozu. To z důvodu, že velké pivovary a pivovarnické skupiny do EU vyvážely podstatnou část produkce již před rokem 2004 a již v době vstupu do EU byly schopny splňovat veškeré požadavky EU. Naopak většina z nich uvádí, že po roce 2004 vzrůstal jejich export spíše do třetích zemích. Některé velké pivovary (zejména pivovarnické skupiny) jsou již od 90. let z velké části ve vlastnictví zahraničních firem, tudíž cestu, jak vyvážet pivo do okolních států, si našly již před rokem 2004. Naopak středně velké a menší pivovary členství v EU spatřují jako mezník otevírající nové možnosti v exportu. Tyto pivovary v podstatě do této doby nevyvážely. I mezi pivovary se však najde část, která možnosti po vstupu velmi snadného exportu nevyužila. Jedná se převážně o minipivovary restauračního typu, které fungují převážně jen díky své stálé klientele a jsou tak založeny výlučně pro domácí spotřebu.

To, že se po přistoupení zvýšil export byl logický důsledek, který je již statisticky dokázaný. V rámci mého výzkumu se práce proto zaměřila i na europeizační faktory, které měly a mají vliv na český export piva. Neopominutelným faktorem, kterým napomohl k vývozu převážně větším pivovarům je CHZO České pivo. Drtivá většina se vyjádřila, že označení má pro ně významnou marketingovou hodnotu a je velmi důležité pro některé zahraniční odběratele. Nicméně podle ředitele Budějovického Budvaru Jiřího Bočka, který pivovar řídil více jak třicet let, nejen tato skutečnost může za rostoucí export takto označených piv. Některé z pivovarů vsadily na nižší cenu, jiným pivovarům pomohl vstup do nadnárodní skupiny, která je pak vzala do své distribuce. Tím se logicky zvýšila známost a povědomí o českém pivu. Plusem je podle pivovarů také zjednodušení administrativy v oblasti celní správy.

Největší nevýhody potom spatřují v nejrůznějších nařízeních a regulacích, které byrokracii zvyšují. Dle mého názoru je však pro větší pivovary, které si můžou zajistit dostatek

²⁰³ BARYSCH: *Enlargement two years...*, s. 5-7.

kvalifikovaného personálu, tento problém ještě únosný. Horší situace nastává u minipivovarů, pro které je tato skutečnost často důvodem upuštění myšlenky vývozu.

Vstupem do EU se nicméně otevřel i český trh pro pivní importéry z různých zemí světa. Ti však takového úspěchu jako čeští vývozci nedosahují a ve srovnání se zeměmi EU, je k nám importováno pivního produktu nejméně. A i přes fakt, že dovoz piva do ČR stále roste,²⁰⁴ oproti exportu téměř čtyřikrát menší. Naprostá většina dovezeného piva pak pochází ze zemí EU. Prvenství si stále drží sousední Polsko, které k nám dováží zejména levné výčepní pivo do supermarketů. Značkové piva se dováží zejména ze Slovenska, Maďarska, Rakouska a Německa.

Největší pokles v dovozu piva se projevil v roce 2011, kdežto u vývozu byl jev přesně opačný. Tato skutečnost opět plyne z klesající spotřeby piva domácími spotřebiteli. Na českém trhu s pivem tak můžeme pozorovat, že zatímco domácí spotřeba piva dlouhodobě klesá, produkce pivovarů až do roku 2017 vzrůstá. Podle výkonného ředitele ČSPAS Jana Veselého je důvodem zejména měnící se preference českých spotřebitelů, u kterých se zvyšuje zájem o levná balená piva.²⁰⁵ Loňský poměr činil dokonce 62 % ku 38 %. Pivovary narážející u místních spotřebitelů, tak více expandují na zahraniční trhy, aby vyrovnali nedostatečnou poptávku. Důsledek tohoto faktu je pak rostoucí vývoz na úkor klesající domácí spotřeby a dovozu. Závislost mezi spotřebou piva a vývojem zahraničního obchodu je tedy nepopiratelná a můžeme konstatovat, že stagnující domácí produkce je určitým faktorem ovlivňující vývoz.

²⁰⁴ V roce 2017 vstoupil dovoz o další 2,3 %.

²⁰⁵ *Spotřeba piva v tuzemsku padá. V kurzu jsou silnější ležáky* [online]. denik.cz, 17. dubna 2016 [cit. 1. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.denik.cz/ekonomika/spotreba-piva-v-tuzemsku-pada-v-kurzu-jsou-silnejsi-lezaky-20180417.html>.

Závěr

Pivovarnictví je v České republice oblastí, která zažívá od 90. let velkého rozmachu. Faktory, které zapříčinily rozvoj tohoto sektoru, jsou zejména konec komunistického režimu a vstup zahraničních společností do českého pivovarnictví, které na jednu stranu do pivovarnické oblasti přinesly velmi potřebné množství investic, ale také zapříčinily vznik a rozvoj minipivovarů, které nesouhlasily s porušováním české pivní kultury. Zlom pro české pivovarnictví jako i pro jiné oblasti poté přišel v roce 2004, kdy se Česká republika rozhodla přistoupit k Evropské unii. V následující letech na základě přístupových procesů se tak české prostředí stávalo čím dál více europeizovaným. Co je to pojem europeizace však není lehké jednotně vymezit. Europeizace se totiž v průběhu let stala natolik obecným tématem využívaným v různých vědních disciplínách, že ani ve své základní teoretické rovině jej není možné vyčerpat. Rozdílná aplikace tohoto konceptu tak dala vzniknout základním rovinám a typologiím, v rámci kterých europeizace byla, a je zkoumána. Dle převažujících publikací nicméně můžeme konstatovat, že europeizace je dáována nejvíce do souvislosti s Evropskou unií a integračním procesem, což plně koresponduje se zaměřením mé práce.

Hlavním cílem práce byla analýza oblasti pivovarnictví před vstupem České republiky a po vstupu do Evropské unie, s uvedením dopadů europeizačního působení. Vedlejší cíl měl analyzovat klíčové unijní faktory, které vedly ke změně pivovarnického prostředí. V tomto směru je potřebné na europeizační proces nepohlížet pouze jako na proces datující se od roku přistoupení, ale také jako na proces kandidátských zemí, jejichž přizpůsobování se unijním pravidlům započalo již několik let před vstupem. Již tomuto procesu předcházelo několikaleté úsilí našeho státu se přiblížit západním státům a jejich fungujícím systémům. Samostatný proces přistoupení také nebyl pro Českou republiku snadný. K tomu, aby se náš stát adekvátně přiblížil politikám EU, byla zapotřebí řada reforem, která vyžadovala množství investic a zdrojů. Mezi tyto zdroje se mimo jiné zařadily také tzv. fondy předvstupní pomoci, čímž značně napomohly ke stabilizaci naší země a připravily ji na vstup do EU.

Za účelem dosažení stanovených cílů byla stanovena hlavní výzkumná otázka, která zní: *Jaký dopad měl vstup ČR do EU na pivovarnictví a sladovnictví?* Než práce odpoví na otázku celkového dopadu, je potřebné si nejdříve zhodnotit jednotlivé dílčí otázky, které jsou v rámci výzkumu stěžejní.

Měl vstup do EU negativní vliv na vývoz chmelových produktů?

Jestliže se podíváme na vývoz chmele v posledních dvaceti letech, zjistíme, že vstup do EU nijak závratně obchod s chmelem nezměnil. Své výsadní postavení měl již před vstupem,

a i v současnosti si drží své místo. Co se týká EU, obchod s chmelem je realizován zejména mezi pivními zeměmi, který byl uskutečňován i před rokem 2004. Jediná obměna je zvýšení exportu pro některé země a snížení pro druhé, což je důsledkem zániku produkce určitého chmelového produktu. Práce vyvrátila mou hypotézu a prokázala, že negativní vliv na vývoz chmelových produktů EU nepřinesla, a i po vstupu obchod s chmelem drží výsadní místo.

Který z faktorů měl největší vliv na zvyšující se produkci pivovarů po vstupu do EU?

Největší vliv na zvyšující se produkci měl nepochybně export. To, co dokazuje mou hypotézu je potvrzeno nejen díky množstvím statistik, ale také na základě samostatného výzkumu. Po vstupu lze zvýšení exportu vyčíslit až na 60 %, a to zejména z důvodu, že se otevřely trhy zemí SVE. To představovalo zlom zejména pro pivovary menších typů, které mohly začít snadněji vyvážet.

Jaký vliv měla EU na potravinářskou legislativu?

Na potravinářskou legislativu nebyl v socialistickém Československu kladen velký důraz, což se odráželo také v její kvalitě. Do 90. let jsou tak charakteristické velmi nízké hygienické standardy, požadavky na bezpečnost práce a pravidla na pracovištích, což mělo samozřejmě vliv i na výsledný pivní produkt. Od začátku devadesátých let bylo proto nutné oblast potravinářské legislativy provést četnou novelizací a s vidinou členství ji co nejvíce přiblížit západním státům. Velké množství předpisů a technických norem začalo být přizpůsobováno již deset let před vstupem. Většina standardů tak byla pozvolně přijímána před vstupem a celkové přizpůsobení potravinářské legislativě EU tak žádnému z dotazovaných pivovarů problémy nedělalo. Pivovary vstup do EU v tomto směru hodnotily velmi kladně, a to zejména díky hygienickým standardům, které měly pozitivní účinek na výrobu piva. Tato skutečnost tak prokazuje stanovenou hypotézu.

Přinesl vstup do EU nárůst zahraniční konkurence?

Výzkum potvrdil, že i přes snadnější realizaci zahraničního obchodu, výrazný nárůst konkurence neproběhl. Odvětví českého pivovarnictví je charakteristické zvýšenými vstupními bariérami. U českých spotřebitelů lze sledovat silný patriotismus a loajalita k českému pivu a oblíbeným značkám. Hrozba vstupu zahraniční konkurence do českého prostředí se především díky této věrnosti zákazníků nepotvrdila a celkově se pohybovala na nízkých hodnotách. Na základě získaných poznatků jsem toho názoru, že konkurenční boj od vstupu do EU probíhá více mezi českými pivovary než mezi českými a zahraničními. Tvrzená hypotéza se tudíž nepotvrdila.

Jaký vliv měla EU na oblast spotřební daně?

Oblast spotřební daně pivovarníci vnímají jako nejproblematictější. Citlivost daní, která má vliv na výslednou cenu pivního produktu můžeme sledovat na případu českého vetování zvyšování minimální sazby spotřební daně piva. Hypotéza, že se vlivem EU zvyšuje sazba piva nicméně potvrzena nebyla. I když Česká republika přistoupila v rámci vertikálního unijního působení na strukturální direktivy a přizpůsobila jim své domácí prostředí, požadované minimální sazby představují v ČR oblast, nad kterou EU nemá dostatečný silný vliv.

Jak pivovary využívají unijních prostředků?

Obecně můžeme konstatovat, že pivovary jsou v čerpání unijních prostředků úspěšné. Bohužel nemůžeme tuto hypotézu vztáhnout na všechny typy pivovarů, zejména u minipivovarů stále můžeme sledovat velmi nízkou informovanost o možnosti jejich využití.

V jaké oblasti se vstup do EU projevil nejvýrazněji?

Po zhodnocení lze konstatovat, že nejvýraznějším dopadem, ověřující mou hypotézu, se stalo zintenzivnění zahraničního obchodu. Vstupem do EU Česko získalo přístup na jednotný trh, čímž se usnadnilo obchodování se starými i novými členskými státy EU. Především zjednodušení celních pravidel, odstranění zbývajících celních bariér s dalšími přistupujícími zeměmi, zrušení hraničních kontrol a další daňové záležitosti rozproudily ještě větší přeshraniční aktivitu a vedly k dalšímu nárůstu obchodu s pivem.

Jaká zkoumaná oblast se vstupem do EU pro pivovary jeví jako nejvíce problematická?

Jako nejproblematictější vnímají pivovarníci již výše zmíněnou oblast spotřební daně, což vyvrací mou hypotézu, že pro pivovarníky se nejhůře jevil nárůst konkurence. Na základě mého výzkumu se ale tento jev nepotvrdil.

Přinesl vstup do EU europeizaci pivovarů jako zájmové skupiny?

Pakliže se podíváme na teoretickou rovinu a zasadíme ji na pivovary, lze potvrdit hypotézu, že europeizační proces zde způsobil zásadní přeměnu. Europeizační proces pivovarů lze sledovat jak ve změně pivovarnických struktur, posílení komunikace s rovinou EU, vstupem do evropských svazů, ale také ve využívání unijních zdrojů. Zintenzivnila se komunikace s vládními strukturami a pivovary taktéž ukázaly, že se nebojí prosazovat a realizovat své zájmy.

Na základě práce a zodpovězených podotázek můžeme konstatovat, že vstup do EU přinesl do oblasti pivovarnictví převážně kladné účinky. I když se pivovarnictví jako soukromý sektor sám o sobě neřadí k oblastem unijního charakteru, dokážu tvrdit, že z důvodu závislosti na veřejných politikách je prostor pro působení europeizačního vlivu poměrně velký. Pivovarům se otevřely nové exportní možnosti, mohly začít využívat unijních zdrojů, zlepšily

se hygienické standardy, bezpečnost práce a další podmínky při výrobě piva. Neustálý nárůst exportu měl vliv na zvyšující se produkci, která od roku 1993 stoupla o 9 %. Samostatný export po vstupu do EU vzrostl o 60 % zejména díky odpadnutí zbývajících bariérních překážek. Od tohoto roku měl export vyjma roků ekonomické krize neustále zvyšující tendenci, kterou ovlivňuje řada faktorů. A i když lze v posledních letech sledovat mírný pokles exportu do unijních zemí, stále z 80 % převažuje nad vývozem do třetích zemí. Změny v oblasti vnitřního trhu tak pivovary vnímají převážně kladně.

Určité úskalí se mohlo naskytnout zvýšeným importem a konkurencí, které se nicméně nepotvrdilo. Pivovary i nadále považují více konkurenční podniky domácí než ty zahraniční. Malou výjimku tvoří Polsko, které svým levným dovozem balených piv má vliv na klesající domácí spotřebu. V rámci horizontálního europeizačního působení jednotný trh také přinesl potřebu reagovat na nové trendy, technologie a typy pivních produktů. Ty větší, zejména exportní pivovary patřící do nadnárodních firem produkty logicky přizpůsobují, což potvrzuje zvýšený prodej piva typu cider. Inovaci pivních produktů lze sledovat ale také u některých minipivovarů, které se začaly zaměřovat na export. Naopak další skupina minipivovarů přizpůsobující produkci svým lokálním spotřebitelům většinou na tyto trendy nereaguje a když ano, tak jen z vlastního impulsu.

Pokud bychom chtěly oblasti klasifikovat dle následků europeizačního působení, museli bychom práci rozčlenit do několika skupin. Je zřejmé, že během přístupových jednání europeizační působení probíhalo ve směru EU – ČR nežli naopak. Většinu oblastí bych při charakteristice dopadů²⁰⁶ zařadila do modelu akomodace, tedy stavu, kdy je přeměna domácího prostředí rozsáhlejšího charakteru, ale stát se stále dokáže vypořádat s unijními požadavky bez razantní transformace. Nicméně v každé ze zkoumaných oblastí se vyskytují určité části, které byly na přizpůsobení jednodušší, nebo naopak náročnější. Europeizační dopad lze také dále vnímat ve dvou rovinách – tedy dopad na politiku jako takovou a dopad těchto politik na pivovarnický sektor.

V práci se objevily ale také oblasti, které se této klasifikaci vymykají. Model absorpce není možný použít na zemědělský sektor ČR a dotační politiku, které europeizačním působením přešly v některých oblastech modelem transformace. Celkové přizpůsobení se strukturálním fondům, zejména jejímu administrativnímu zajištění bylo pro Českou republiku náročné, samostatné čerpání unijních prostředků již lze řadit do stavu akomodace. Také oblast spotřebních daní nelze jednoznačně vnímat jako model absorpce. I když přijetí unijního *acquis*

²⁰⁶ Podle typologie autorů Borzel a Risse.

nevyžadovalo zvlášť závažné obtíže, v roce 2006 nastala situace, kdy se Česká republika rozhodla vetovat směrnici o zvýšení minimální sazby spotřební daně. Na tuto situaci lze aplikovat model netečnosti, tedy stav, kdy na domácí politické úrovni žádná změna vůbec neproběhla, jelikož neexistovalo dostatek vůle k provedení změn.

Práce tudíž potvrdila, že europeizační působení v oblasti pivovarnictví neprobíhalo vždy pouze jedním směrem. V průběhu let se událo několik situací, kdy se v reakci na dosavadní vývoj chopily role pivovarnické svazy za účelem hájení svých zájmů. Prostřednictvím vládních struktur se jim tyto zájmy několikrát podařilo prosadit. Je tak dokázáno, že pivovary se mohou stát původci evropeizačního tlaku, a že i v soukromém sektoru může europeizační působení probíhat ve dvou směrech.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

ASLUND, Anders. *How Capitalism Was Built: The Transformation of Central and Eastern Europe, Russia, the Caucasus, and Central Asia*. 2. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 440 s.

BACHE, Ian. *Europeanization: A Governance Approach*. Nashville: EUSA, 8th International Biennial Conference, 2003. 19 s.

BASAŘOVÁ, Gabriela a kol. *České pivo*. 3. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2011. 320 s.

BIČÍK, Ivan, JANČÁK, Vít. *Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, 2005. 103 s.

BULMER, Simon. Theorizing Europeanization. In GRAZIANO, Paolo, VINK, Maarten. *Europeanization: new research agendas*. New York: Palgrave Macmillan, 2007. 419 s.

CAPORASO, James A., RISSE-KAPPEN, Thomas, COWLES, Maria Green, ed. *Transforming Europe: europeanization and domestic change*. Ithaca: Cornell University Press, 2001. 272 s.

CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003. 709 s.

CIPRISOVÁ, Lucie. *Dopady růstu spotřební daně z piva na pivovary v České republice*. Bakalářská práce. Mendelova univerzita. Provozně ekonomická fakulta. Brno, 2012. 54 s.

ČAPKOVÁ, Veronika, JANÍK, Petr, POTMĚŠIL, Václav. *Restaurační minipivovary v České republice*. 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, a.s., 1999. 80 s.

ČAPKOVÁ, Veronika. *Pivovarský kalendář 2001*. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, 2000. 271 s.

DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr, HLOUŠEK, Vít. *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. 1. vydání. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005. 420 s.

- DÜRR, Jakub, MAREK, Dan. *Předvstupní očekávání a realita plného členství: zkušenosti členských zemí EU a jejich relevance pro ČR*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra politologie a evropských studií, 2002. 88 s.
- FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio Maria. *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 351 s.
- FIALA, Petr a kol. *Evropeizace zájmů. Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. 1. vydání. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2009. 376 s.
- FIALA, Petr, SCHUBERT, Klaus. *Moderní analýza politiky: uvedení do teorií a metody policy analysis*. Brno: Barrister & Principal, 2000. 170 s.
- FRANTÍK, František. *Pivovarský kalendář 2017*. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, 2016. 449 s.
- HÉRITIER, Adrienne. „Leaders“ and „Laggards“ in European Clean Air Policy. In van WAARDEN, Frans, UNGER, Brigitte (eds.). *Convergence or Diversity? Internationalization and Economic Policy Response*. Avebury: Aldershot, 1995, 376 s.
- HITIRIS, Theodore. *European Union Economics*. 5. vydání. Harlow: Pearson Education Limited, 2003. 360 s.
- CHLÁDEK, Ladislav. *Pivovarnictví*. 1. vydání. Praha: Grada, 2007. 207 s.
- KEATING, Michael. *Plurinational Democracy. Stateless Nations in a Post-Sovereignty Era*. Oxford: Oxford University Press, 2001. 211 s.
- KLIKOVÁ, Christina, KOTLÁN, Igor. *Hospodářská politika*. 1. vydání. Ostrava: Sokrates, 2003. 709 s.
- KOZÁK, Vratislav, KOZÁKOVÁ Věra. *Změny v českém pivovarství na přelomu tisíciletí*. 1. vydání. Zlín: VeRBuM, 2013. 102 s.
- KRATOCHVÍLE, Antonín. *Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století*. 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, 2005. 265 s.

- KRESTÝNOVÁ, Martina. *Změny v odvětví pivovarnictví a jejich ekonomické dopady na malé české pivovary*. Diplomová práce. Mendelova univerzita. Provozně ekonomická fakulta. Brno, 2017. 96 s.
- MAREK, Dan, BAUN, Michael. *Česká republika a Evropská unie*. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2010. 228 s.
- NERUDOVÁ, Danuše. *Daňová politika v EU*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. 228 s.
- NERUDOVÁ: *Harmonizace daňových systémů zemí Evropské unie*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 344 s.
- NEUMANN, Pavel. *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. Nakladatelství Oeconomica, 2004. 66 s.
- NOVOTNÝ, Petr. *Pivovary České republiky*. 4. vydání. Praha: Kartografie Praha, 2014. 80 s.
- POLÁK, Milan. *Pražské pivovárky a pivovary*. 1. vydání. Praha: Libri, 2003. 244 s.
- SURMAŘOVÁ, Veronika. *Analýza zahraničního obchodu s pivem ze sladu*. Diplomová Práce. Mendelova univerzita. Provozně ekonomická fakulta. Brno, 2006. 99 s.
- ŠVENDOVÁ, Gabriela. *Identifikace faktorů ovlivňující výstav Starobrno*. Diplomová práce. Mendelova univerzita v Brně. Provozně ekonomická fakulta. Brno, 2011. 132 s.
- VERHOEF, Berry. *Kompletní encyklopedie piva: Podrobný průvodce světem lahodného moku*. 2. vydání. Čestlice: Rebo, 2004. 304 s.
- VÍTEK, Bohumil. *Evropeizace českého práva*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013. 154 s.
- YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. 4. vydání. Los Angeles: Calif Sage Publications, 2009. 240 s.
- ZAHRADNÍK, Petr. *Vstup do Evropské unie – přínosy a náklady konvergence*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003. 364 s.

Odborné články

BORNEMAN, John, FOWLER, Nick. Europeanization. *Annual Review of Anthropology*, 1997, roč. 26, č. 1, s. 487-489.

BÖRZEL, Tanja A. Towards Convergence in Europe? Institutional Adaptation to Europeanization in Germany and Spain. *Journal of Common Market Studies*, 1999, roč. 37, č. 4, s. 573-596.

BÖRZEL, Tanja A. Member State Responses to Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 40, č. 2, s. 193–214.

BÖRZEL, Tanja A. How the European Union Interacts with its Member States. *IHS Political Science Series*, 2003, č. 93, s 1-42.

GAWRICH, Andrea, MELNYKOVSKA, Inna, SCHWEICKERT, Rainer. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *Journal of Common Market Studies*, 2010, roč. 48, č. 5, s. 1209–1235.

GOETZ, Klaus, HIX, Simon. Introduction: European Integration and National Political Systems. *West European Politics*, 2000, roč. 23, č. 4, s. 1–26.

GOETZ, Klaus H., MAIR, Peter, SMITH, Gordon. Trajectories of European Politics: An Introduction. *West European Politics*, 2008, roč. 31, č. ½, s. 3.

GRABBE, Heather. European Union Conditionality and the Acquis Communautaire. *International Political Science Review*, 2002, roč. 23, č. 3, s. 249–268.

HAVLÍK, Vlastimil, PŠEJA, Pavel. Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách. *Sociální studia*, 2007, roč. 4, č. 3, s. 7–15.

KNILL, Christoph, LEHMKUHL, Dirk. How Europe Matters. Different Mechanisms of Europeanization. *European Integration online Papers*, 1999, roč. 3, č. 7.

KNILL, Christoph, LEHMKUHL, Dirk. The National Impact of EU Regulatory Policy: Three Europeanization Mechanisms. *European Journal of Political Research*, 2002, roč. 41, č. 2, s. 255-280.

LADRECH: Europeanization and political parties: Towards a Framework for Analysis. *Party politics*, roč. 8, č. 4., s. 389–403.

MAIER, Tomáš, FABIÁNOVÁ, Aneta. Ekonomické aspekty vzniku restauračního minipivovaru. *Kvasný průmysl*, 2011, roč. 57, č. 9, s. 330-336.

MARGINSON, Paul, SISSON, Keith, ARROWSMITH, James. Between Decentralization and Europeanization: Sectoral Bargaining in Four Countries and Two Sectors. *European Journal of Industrial Relations*, 2003, roč. 9, č. 2, s. 163–187.

OLSEN, Johan P. The Many Faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 40, č. 5, s. 921–952.

POTRAVINÁŘSKÁ KOMORA ČR. List Potravinářské komory ČR/Federace výrobců potravin, nápojů a zpracovatelů zemědělské produkce. *Potravinářský zpravodaj*, 2005, roč. 6, č. 6.

POTRAVINÁŘSKÁ KOMORA ČR. List Potravinářské komory ČR/Federace výrobců potravin, nápojů a zpracovatelů zemědělské produkce. *Potravinářský zpravodaj*, 2007, roč. 9, č. 3.

RADAELLI, Claudio. Europeanization: Solution or Problem? *European Integration online Papers (EioP)*, 2004, roč. 8, č. 16, s. 1–26.

RADAELLI, Claudio Maria. Whiter Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers (EioP)*, 2000, roč. 4, č. 8, s. 1–25.

SEDLÁČEK, Milan. Evropeizace soukromého sektoru na příkladu českého pivovarnictví. *Politologický časopis*, Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2010, roč. 2010, č. 2, s. 183-211.

WEISS, Tomáš. Evropeizace a zahraniční politika: prostor pro další výzkum. *Středoevropské politické studie*, 2014, roč. 15, č. 4, s. 268–283.

ZEMANOVÁ, Štěpánka. Výzkum evropeizace – aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy*, 2007, roč. 42, č. 4, s. 29-51.

Právní předpisy

Judgment of the Court of 20 February 1979. - Rewe-Zentral AG v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein. - Reference for a preliminary ruling: Hessisches Finanzgericht – Germany. - Measures having an effect equivalent to quantitative restrictions. - Case 120/78.

Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie ze dne 13. prosince 2007. Úř. věst. C 326/01, 26. října 2012, s. 1 a násl.

Nařízení Rady EHS č. 1784/77 ze dne 19. července 1977, o vydávání ověřovacích listin původu pro chmel. Úř. věst. L 200/1, 8. srpna 1977, s. 1 a násl.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin. Úř. věst. L 31/1, 1. února 2002, s. 1 a násl.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004, o hygieně potravin. Úř. věst. L 139/1, 30. dubna 2004, s. 47 a násl.

Nařízení Rady ES 2006/510 ze dne 20. března 2006 o ochraně zeměpisných označení a označení země původu zemědělských produktů a potravin. Úř. věst. L 93/12, 31. března 2006, s. 1 a násl.

Nařízení Komise ES č. 503/2007 ze dne 8. května 2007, o zápisu určitých názvů do Rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení (Pohořelický kapr (CHOP) – Žatecký chmel (CHOP)). Úř. věst. L 119/5, 9. 5. 2007, s. 1 a násl.

Nařízení ES 1014/2008 ze dne 16. října 2008 o zápisu určitých názvů do Rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení. Úř. věst. L 276/27, 17. října 2008, s. 1 a násl.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 1169/2011 ze dne 25. října 2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 1924/2006 a ES č. 1925/2006 a o zrušení směrnice Komise EHS 1987/250/, směrnice Rady EHS 1990/496/, směrnice Komise ES 1999/10/, směrnice Evropského parlamentu a Rady ES 2000/13/, směrnice Komise ES 2002/67/ a 2008/5/ a nařízení Komise ES č. 608/2004. Úř. věst. L 204/18, 22. listopadu 2011, s. 47 a násl.

Směrnice Rady ES 1996/61 ze dne 24. září 1996, o integrované prevenci a omezování znečištění. Úř. věst. L 257/26, 10. října 1996, s. 1 a násl.

Návrh Směrnice Rady, kterou se mění směrnice Rady EHS 1992/84 ze dne 19. října 1992, o sblížení sazeb spotřební daně z alkoholu a alkoholických nápojů. Úř. věst. L 316/29, 31. října 1992, s. 1 a násl.

Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů.

Vládní návrh zákona č. 353/2003 Sb. o spotřebních daních [online]. psp.cz, 2. května 2003 [cit. 20. března 2018]. Dostupné na <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/00/66/00006678.pdf>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 353/2003 Sb. o spotřebních daních [online]. psp.cz, 2. května 2003 [cit. 20. března 2018]. Dostupné na <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/00/66/00006678.pdf>.

Návrh poslanců Zbyňka Stanjury, Jany Černochové, Petra Fialy, Ivana Adamce a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů [online]. apps.odok.cz, 22. listopadu 2016 [cit. 20. března 2018]. Dostupné na <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSAFXHNSH8>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 362/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s návrhem zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2010 [online]. psp.cz, 20. října 2009 [cit. 20. března 2018]. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=362&r=2009>.

Vyhláška č.335/1997, kterou se provádí §18 písm. a), d), h), i), j) a k) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro nealkoholické nápoje a koncentráty k přípravě nealkoholických nápojů, ovocná vína, ostatní vína a medovinu, pivo, konzumní líh, lihoviny a ostatní alkoholické nápoje, kvasný ocet a droždí, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 147/1998, o způsobu stanovení kritických bodů v technologii výroby, ve znění pozdějších předpisů.

Návrh vyhlášky o požadavcích na nápoje, kvasný ocet a droždí [online]. apps.odok.cz, 7. prosince 2017 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNA4VD5D2V>.

Internetové zdroje a jiné

BARTOVSKÝ, Tomáš. *EK chce zvýšit spotřební daň z piva o 31 procent* [online]. mpo.cz, 19. října 2006 [cit. 17. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.mpo.cz/dokument23547.html>.

BARYSCH, Katinka. *Enlargement two years on: Economic success or political failure?* London: Centre for European Reform, 2006. 26 s. Dostupné na <http://www.co-industri.dk/DA/Nyheder/Pressemeddelelser/Delte%20dokumenter/EU-rapport.pdf>.

BECHTIN, Alex. *Plzeňský prazdroj: růst prodeje hlavně díky exportu* [online]. prazdroj.cz, 15. srpna 2007 [cit. 2. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.prazdroj.cz/337-plzensky-prazdroj-rust-prodeje-hlavne-diky-exportu>.

BEVAN, Alan, ESTRIN, Saul, GRABBE, Heather. *The impact of EU accession prospects on FDI inflows to central and eastern Europe*. Sussex European Institute, Policy note, June 2001. 18 s. Dostupné na <http://www.mcrit.com/scenarios/visionsofeurope/documents/one%20Europe%20or%20Several/A%20Bevan%20S%20Estrin%20H%20Grabbe.pdf>.

COMMISSION'S DEPARTMENTS. *Report on the results of the negotiations on the accession of Cyprus, Malta, Hungary, Poland, the Slovak Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, the Czech Republic and Slovenia to the European Union* [online]. ec.europa.eu [cit. 9. března 2018]. Dostupné na https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/archives/pdf/enlargement_process/future_prospects/negotiations/eu10_bulgaria_romania/negotiations_report_to_ep_en.pdf.

ČSPS. *Tisková zpráva Českého svazu pivovarů a sladoven* [online]. cspas.cz [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na http://www.cspas.cz/data/soubory/pivo_internet_1.pdf.

ČTK. *MZe požádá EK, aby přehodnotila snížení mědi při ochraně chmelnic* [online]. zemedelskytydenik.cz, 5. října 2016 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na <https://zemedelskytydenik.cz/mze-pozada-ek-aby-prehodnotila-snizeni-medi-pri-ochrane-chmelnic/>.

ČTK. *V Česku přibývá pivovarů a piv, produkce však stagnuje* [online]. zpravy.e15.cz, 26. září 2014 [cit. 23. března 2018]. Dostupné na <http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/v-cesku-pribyva-pivovaru-a-piv-produkce-vsak-stagnuje-1122434>.

ČTK. *Česká produkce piva loni klesla na 20,32 milionu hektolitrů stagnuje* [online]. ceskenoviny.cz, 17. dubna 2018 [cit. 21. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ceska-produkce-piva-loni-klesla-na-20-32-milionu-hektolitr/1610483>.

EURACTIV. *Česká republika na včerejším jednání Rady ministrů zablokovala daň z piva* [online]. euractiv.cz, 29. listopadu 2006 [cit. 17. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.euractiv.cz/obchod-a-export/clanek/esk-republika-na-verejm-jednn-rady-ministr-zablokovala-da-z/>.

EUROSKOP. *Nárůst spotřební daně na pivo by podle EU mohl být nižší* [online]. euroskop.cz, 20. listopadu 2006 [cit. 17. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.euroskop.cz/38/6321/clanek/narust-spotrebni-dane-na-pivo-by-podle-eu-mohl-byt-nizsi>.

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. *Vstup do EU by měl rozšířit možnosti vývozu českého piva chmel* [online]. agris.cz, 25. března 2004 [cit. 9. března 2018]. Dostupné na <http://www.agris.cz/clanek/129811/vstup-do-eu-by-mel-rozsirit-moznosti-vyvozu-ceskeho-piva>.

JINDRA, Jan. *Včelařské stránky: Zákon o potravinách a předpisy související* [online]. jjjvcela.sweb.cz, 2012 [cit. 3. dubna 2018]. Dostupné na <http://jjvcela.sweb.cz/soubory/vcely6.html>.

JUREČKA, Marian. *Bez dotací by zemědělství zůstalo ve ztrátě* [online]. eagri.cz, 13. dubna 2015 [cit. 2. dubna 2018]. Dostupné na <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/ministr/vystoupeni-a-clanky/marian-jurecka-bez-dotaci-by-zemedelstvi.html>.

KLAIN, Petr. *Číňané pivo milují. Dostat se na jejich trh je však složité* [online]. ceskapozice.lidovky.cz, 14. dubna 2016 [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na http://ceskapozice.lidovky.cz/cinane-pivo-miluji-dostat-se-na-jejich-trh-je-vsak-slozite-pma-/tema.aspx?c=A160510_151814_pozice-tema_houd.

KRÁLOVÁ, TÁŇA. *Kteří potravináři berou nejvíce dotací?* [online]. dotyk.denik.cz, 21. července 2016 [cit. 25. března 2018]. Dostupné na <https://dotyk.denik.cz/publicistika/kteri-potravinari-berou-nejvic-dotaci-20160721.html>.

KUNC, Otakar, ŠTOUD, Zdeněk. *Cesta do Evropské unie*. [online]. isap.vlada.cz, 2011 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na <https://isap.vlada.cz/dul/cesty.nsf/91b9f824a0923e3bc1256dde0052230a/52fc10edf3f89a06c12563b200077f02?OpenDocument>.

MAIER, Tomáš. *Osvobodit minipivovary od spotřební daně? Jednoznačně ANO!* [online]. lidovky.cz, 3. února 2017 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na https://www.lidovky.cz/osvobodit-minipivovary-od-spotrebni-dane-jednoznacne-ano-p3t-/pivo.aspx?c=A170203_183847_In-pivo_mpt.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Ministr financí zásadně nesouhlasí se zvýšením spotřební daně z piva* [online]. mfcz.cz, 20. listopadu 2006 [cit. 17. dubna 2018]. Dostupné na http://www.mfcz.cz/cps/rde/xchg/mfcz/xsl/tiskove_zpravy_28000.html?year=2006.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Informace o činnosti Celní správy České republiky za rok 2010* [online]. mfcz.cz, 2010 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na http://www.mfcz.cz/cps/rde/xbcr/mfcz/GRC_2010_Informace_o_cinnosti_C_S_rok_2010.pdf.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Programy pro programové období 2014-2020* [online]. strukturalni-fondy.cz, 2012 [cit. 25. března 2018]. Dostupné na <https://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy>.

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Národní chráněné zeměpisné označení „České pivo“* [online]. mpo.cz, 4. srpna 2008 [cit. 23. března 2018]. Dostupné na <http://www.mpo.cz/dokument48236.html>.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace ke smlouvě o přistoupení* [online]. kr-kralovehradecky.cz, 24. dubna 2003 [cit. 25. března 2018]. Dostupné na http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/files/4866/Smlouva_o_pristoupeni_k_EU_informace_z_MZV.pdf.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Strategie předvstupního období pro komoditu: chmel* [online]. agris.cz, 28. února 2000 [cit. 9. března 2018]. Dostupné na <http://www.agris.cz/clane k/83105>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Situační a výhledová zpráva - Chmel, pivo 2002* [online]. eagri.cz, červen 2002 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/2756/svz_chmel_2002_05.pdf.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Situační a výhledová zpráva – Chmel, pivo 2005* [online]. eagri.cz, červen 2005 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/2750/chmel_2005.pdf.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Situační a výhledová zpráva – Chmel, pivo 2016* [online]. eagri.cz, 2016 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/528792/SVZ_Chmel_12_2016.pdf.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Situační a výhledová zpráva – Chmel, pivo 2017* [online]. eagri.cz, 2017 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/573080/SVZ_Chmel_2017.pdf.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Český chmel a českobudějovické pivo mezi 100 prvními navrženými evropskými chráněnými zeměpisnými označeními pro registraci v Číně* [online]. eagri.cz, 18. července 2017 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/proexportni-okenko/zemedelsti-diplomate/cina/cesky-chmel-a-ceskobudejovicke-pivo-mezi.html>

OHLIGER, Tina. *Food safety* [online]. europarl.europa.cz, 2018 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.2.6.html.

PETR, Miroslav. *Ležák nebo plné pivo? Vyhláška o pivu se v Bruselu.* [online]. lidovky.cz, 25. ledna 2017 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na https://www.lidovky.cz/lezak-nebo-plne-pivo-vyhlaska-o-pivu-se-v-bruselu-zasekla-pek-pivo.aspx?c=A170125_174252_ln-pivo_mpt.

POTRAVINOVÁ KANCELÁŘ ČESKÉ REPUBLIKY. *Výstav malých pivovarů za pět let stoupl zhruba o pětinu* [online]. foodnet.cz, 23. ledna 2007 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.foodnet.cz/polozka/?jmeno=V%C3%BDstav+mal%C3%BDch+pivovar%C5%AF+za+p%C4%9Bt+let+stoupl+zhruba+o+p%C4%9Btinu&id=11822>.

Sazba daně z piva [online]. sagit.cz, 1996-2018 [cit. 2. dubna 2018]. Dostupné na http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=157&typ=r&levelid=da_421.htm.

SDRUŽENÍ PŘÁTEL PIVA. *Malé pivovary v Evropě se sdružují* [online]. pratelepiva.cz, 17. září 2003 [cit. 25. března 2018]. Dostupné na <http://www.pratelepiva.cz/svet-piva/archiv/2003/male-pivovary-se-sdruzuji/>.

Spotřeba piva v tuzemsku padá. V kurzu jsou silnější ležáky [online]. denik.cz, 17. dubna 2016 [cit. 1. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.denik.cz/ekonomika/spotreba-piva-v-tuzemsku-pada-v-kurzu-jsou-silnejsi-lezaky-20180417.html>.

STÁTNÍ ZĚMĚDĚLSKÁ A POTRAVINÁŘSKÁ INSPEKCE. *Seznam pivovarů využívajících CHZO České pivo* [online]. szpi.gov.cz, 19. března 2018 [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.szpi.gov.cz/clanek/kontrolni-cinnost-szpi.aspx?q=Y2hudW09MTE%3d>.

SVAZ PĚSTITELŮ CHMELE ČESKÉ REPUBLIKY. *Tisková zpráva – Miliardový vývoz českého chmele* [online]. czhops.cz, 5. května 2017 [cit. 2. dubna 2018]. Dostupné na http://www.czhops.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=214%3Atiskova-zprava-5-5-2017&catid=1%3Aceske-aktuality&Itemid=2&lang=cs.

ŠEDÝ, Richard. *Omezení při ochraně chmele by nemusel být problém. Jde to i ekologicky a levněji* [online]. agris.cz, 15. prosince 2016 [cit. 11. dubna 2018]. Dostupné na <http://www.agris.cz/clanek/194624/omezeni-pri-ochrane-chmele-by-nemusel-byt-problem-jde-to-i-ekologicky-a-levneji>.

ŠIKEL, Lukáš. *Vliv novely vyhlášky o nápojích na pivo* [online]. pravni prostor.cz, [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/vliv-novely-vyhlasky-o-napojich-na-pivo>.

ŠLOSÁRČÍK, IVO. *Pozitivní a negativní integrace v trestním právu v Evropské unii* [online]. euractiv.eu, 31. října 2006 [cit. 2. února 2018]. Dostupné na <http://euractiv.cz/nazory/vnitro-a-spravedlnost/pozitivni-a-negativni-integrace-v-trestnim-prvu-v-evropsk-unii/>.

ÚŘAD PRO TECHNICKOU NORMALIZACI, METROLOGII A STÁTNÍ ZKUŠEBNICTVÍ. *České Pivo* [online]. technicke-normy-csn.cz, 1. říjen 2009 [cit. 7. dubna 2018]. Dostupné na http://www.technicke-normy-csn.cz/inc/nahled_normy.php?norma=566636-csn-56-6636&kat=89897.

VALIŠ, Zdeněk. *České pivo hledá oporu v Bruselu* [online]. radio.cz, 27. ledna 2005 [cit. 23. března 2018]. Dostupné na <http://www.radio.cz/cz/clanek/62789?anketa=1>.

Abstrakt

Tato práce se zabývá europeizací českého pivovarnictví po vstupu do České republiky do Evropské unie. Hlavním cílem práce je analýza oblasti pivovarnictví před vstupem České republiky a po vstupu do Evropské unie s uvedením dopadů europeizačního působení. Vedlejším cílem je poté analyzovat klíčové faktory procesu europeizace, které vedly ke změně pivovarnického prostředí. Obsahově se práce v první kapitole zabývá teoretickým rámcem, do kterého je zasazena analýza v dalších částech práce. Druhá kapitola je zaměřena na souhrn stavu českého pivovarnictví před vstupem do EU. Tato část práce je zásadní pro pochopení europeizačního vlivu popsaného v další kapitole, které zkoumá vliv EU na domácí prostředí českého státu. Třetí a stěžejní část práce je věnována samostatné analýze stavu českého pivovarnictví po vstupu do EU s důrazem na jednotlivé oblasti.

Abstract

This work deals with the Europeanisation of the brewing sector after the Czech Republic's accession to the European Union. The main aim of this study is to analyse the brewing sector before and after accession to the EU and to indicate the impacts of the Europeanisation effect. The secondary aim is to analyse the key factors of the process of Europeanisation which have led to a transformation in the brewing sector. The content of the first chapter deals with the theoretical framework which is necessary for analysis in other parts of the thesis. The second chapter focuses on the Czech brewing sector before the accession to the EU. This part of the thesis is important for understanding the European influence in the next chapter which examines the influence of the EU on the domestic policy of the Czech Republic. The third and main part of the thesis is devoted to a separate analysis of the Czech brewing sector after the accession to the EU with an emphasis on individual areas.

Klíčová slova

Europeizace, Evropská unie, Česká republika, pivovary, pivovarnictví, pivovarnický průmysl, přístup k EU, proces europeizace, europeizační působení

Keywords

Europeanisation, European union, Czech Republic, breweries, brewing sector, brewing industry, accession to the EU, the process of Europeanisation, Europeanisation effect

Přílohy

Příloha č. 1:

DOTAZNÍK – OBLAST PIVOVARNICTVÍ PO VSTUPU DO EU

1. V roce 2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie, jak tuto situaci hodnotíte pro Váš pivovar? Myslíte si, že se pro Váš pivovar stal vstup ČR do EU přínosem? (proč ano/proč ne)
2. Jaké klady/zápory členství ČR v EU pro Váš pivovar přineslo?
3. Jaké největší změny členství ČR v EU přineslo do Vašeho pivovaru?
4. Jaké největší změny nastaly při výrobě piva?
5. Zaznamenali jste, že se po vstupu do EU zpřísnily hygienické standardy? Bylo pro Vás problematické na tyto standardy přistoupit?
6. Od roku 2014 je v platnosti nové nařízení EU díky němuž se pivovary musejí potýkat s novým systémem označování potravinářských výrobků. Jak vnímáte tuto změnu?
7. V rámci označování český pivovarnický průmysl již několik let zbrojí proti nepřehlednému označování. V procesu schvalování je v současnosti nová vyhláška, která byla výsledkem domluvy mezi MZe a pivovary. Pivovary tak mimo jiné již nebudou muset označovat některá svrchně kvašená piva za ležáky. Jak na tuto změnu nahlížíte? Vnímáte ji jako dostatečnou?
8. Používáte chráněné zeměpisné označení „České pivo“? Přináší to pro Vás nějaké výhody?
9. V roce 2006 mělo dojít k úpravě harmonizované oblasti spotřebních daní, což mělo vést mimo jiné i ke zvýšení minimální sazby spotřební daně z piva. Zapojil se Váš pivovar do jednání proti tomuto unijnímu kroku?
10. V roce 2009 se spotřební daň z piva i tak z důvodu ekonomické krize zvýšila. Od této doby uplynulo již 9 let a sazba je stále neměnná. Angažuje se Váš pivovar ve snížení daně?
11. Přisuzujete zvyšující se produkci Vašeho pivovaru i členství EU?
12. Vstupem do EU se pro Vás otevřel unijní vnitřní trh. V čem jste tuto změnu zaznamenali nejvýrazněji (v odpuštění bariérních překážek, zvýšení exportu, větší odbyt...)?
13. Zvyšuje se od vstupu do EU export Vašeho pivovaru do členských států více než do nečlenských?
14. Vnímáte po vstupu do EU nárůst konkurence z jiných členských států?

15. Považujete za nezbytné modifikovat škálu pivních výrobků unijnímu trhu a přizpůsobovat se trendu pivních produktů a technologiím jiných členských států?

16. Agenda EU výrazně ovlivňuje i oblast pivovarnictví a je nutné se jí přizpůsobit. Řada unijní legislativy byla zakomponovaná do české legislativy, ale stále je nezbytné jí věnovat pozornost. Máte vyhrazeného zaměstnance, který se speciálně věnuje unijní agendě? Sleduje Váš pivovar aktivně legislativu EU?

17. Vnímáte nějaké další změny a příležitosti, které Vašemu pivovaru členství v EU přineslo? Např. větší a kvalitnější výběr surovin nebo naopak nějaká omezení?

18. Můžete uvést nějakou další oblast v pivovarnickém sektoru, kde vnímáte, že EU zasáhla/zasahuje či prosadila/prosazuje svůj vliv?